

บทที่ 2

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ในการศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการบริหารงานวิชาการ และกิจกรรมตามหลักสูตรของศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก สังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ในอำเภอชายแดนจังหวัดตาก ผู้วิจัยได้ทำการศึกษา ค้นคว้าเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ดังนี้

1. การจัดการศึกษาขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น
 - 1.1 วิสัยทัศน์ด้านการจัดการศึกษาท้องถิ่น
 - 1.2 ภารกิจด้านการจัดการศึกษาท้องถิ่น
 - 1.3 วัตถุประสงค์ของการจัดการศึกษาท้องถิ่น
 - 1.4 พันธกิจ ประเด็นยุทธศาสตร์ และเป้าประสงค์
 - 1.5 ศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก
 - 1.6 บริบทของอำเภอชายแดน จังหวัดตาก
2. การบริหารงานวิชาการ
 - 2.1 ความหมายของการบริหารงานวิชาการ
 - 2.2 ความสำคัญของการบริหารงานวิชาการ
 - 2.3 แนวคิดทฤษฎีและหลักการบริหาร
 - 2.4 ขอบข่ายการบริหารงานวิชาการ
 - 2.4.1 ด้านหลักสูตรและการบริหารหลักสูตร
 - 2.4.2 ด้านการจัดประสบการณ์การเรียนรู้
 - 2.4.3 ด้านสื่อการเรียนการสอน
 - 2.4.4 ด้านการวัดผลและประเมินพัฒนาการ
 - 2.4.5 ด้านการนิเทศภายใน
3. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การจัดการศึกษาขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

วิสัยทัศน์ด้านการจัดการศึกษาท้องถิ่น

“จัดการศึกษาเพื่อพัฒนาคุณภาพและศักยภาพคนในท้องถิ่น ให้มีคุณลักษณะที่สามารถบูรณาการวิถีชีวิต ให้สอดคล้องกับสภาพและความต้องการของสังคมและประเทศชาติ ตามหลักแห่งการปกครองตนเอง ตามเจตนารมณ์ของประชาชนในท้องถิ่น”

ภารกิจด้านการจัดการศึกษาท้องถิ่น

1. การจัดการศึกษาปฐมวัย

เป็นการจัดการศึกษาที่มุ่งพัฒนาความพร้อมแก่เด็ก ตั้งแต่แรกเกิดถึงก่อนการศึกษาขั้นพื้นฐาน เพื่อให้เด็กปฐมวัย ได้รับการพัฒนาทั้งทางด้านร่างกาย จิตใจ อารมณ์ และสติปัญญา เต็มตามศักยภาพและมีความพร้อมในการเข้ารับการศึกษาในระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน

2. การจัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน

เป็นการจัดการศึกษาที่มุ่งพัฒนาและวางรากฐานชีวิต อบรมเตรียมความพร้อมของเด็ก ทั้งทางร่างกาย จิตใจ สติปัญญา อารมณ์ บุคลิกภาพ และสังคม ให้ผู้เรียนได้พัฒนาคุณลักษณะที่พึงประสงค์ด้านคุณธรรม จริยธรรม ความรู้ ความสามารถขั้นพื้นฐาน รวมทั้งให้สามารถค้นพบความต้องการความสนใจ ความถนัด ของตนเองด้านวิชาการ วิชาชีพ ความสามารถในการประกอบการงาน อาชีพ และทักษะทางสังคม โดยให้ผู้เรียนมีความรู้คู่คุณธรรม และมีความสำนึกในความเป็นไทย

3. การจัดบริการให้ความรู้ด้านอาชีพ

เป็นการจัดบริการและหรือส่งเสริม สนับสนุน พัฒนาความรู้ ทักษะในการประกอบอาชีพแก่ประชาชน รวมทั้งการรวมกลุ่มผู้ประกอบการอาชีพ เพื่อเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชน

4. การจัดการส่งเสริมกีฬา นันทนาการและกิจกรรมเด็กเยาวชน

เป็นการจัดและส่งเสริมสนับสนุนการดำเนินงานด้านการกีฬา นันทนาการ กิจกรรมเด็กและเยาวชน แก่เด็กและเยาวชนประชาชนทั่วไปอย่างหลากหลาย

5. การดำเนินงานด้านการศาสนา ศิลปวัฒนธรรม จารีตประเพณี และภูมิปัญญา

ท้องถิ่น

เป็นการดำเนินงานด้านกิจกรรมส่งเสริม สนับสนุน อนุรักษ์ ศาสนา ศิลปวัฒนธรรม จารีตประเพณี ภูมิปัญญาท้องถิ่น โดยเฉพาะกิจกรรมที่เน้นเอกลักษณ์ความเป็นไทยและท้องถิ่น

วัตถุประสงค์ของการจัดการศึกษาท้องถิ่น

1. เพื่อให้เด็กปฐมวัย ได้รับการส่งเสริมพัฒนาการและเตรียมความพร้อมทางร่างกาย จิตใจ อารมณ์ สังคม สติปัญญา ให้มีความพร้อมที่จะเข้ารับการศึกษาในระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน
2. เพื่อให้เด็กที่มีอายุอยู่ในเกณฑ์การศึกษาขั้นพื้นฐาน ทุกคนในเขตความรับผิดชอบขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ได้รับการบริการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ครบตามหลักสูตร อย่างเสมอภาค และเท่าเทียมกัน
3. เพื่อพัฒนาการดำเนินการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน ขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ให้มีคุณภาพ ประสิทธิภาพ บรรลุเป้าหมาย วัตถุประสงค์ เป็นไปตามมาตรฐานที่รัฐกำหนด และตรงตามความต้องการของประชาชนในท้องถิ่น โดยมุ่งพัฒนาให้เกิดความสมดุลทั้งทางด้านปัญญา จิตใจ ร่างกาย สังคม ระดับความคิด ค่านิยม และพฤติกรรม ซึ่งเน้นวิธีการจัดการกระบวนการเรียนรู้ที่มีความหลากหลาย และให้ผู้เรียนเป็นสำคัญ
4. เพื่อให้การจัดการศึกษาท้องถิ่น ดำเนินการตามความต้องการและคำนึงถึง การมีส่วนร่วม การสนับสนุนของบุคคล ครอบครัว ชุมชน เอกชน องค์กรชุมชน องค์กรเอกชน องค์กรวิชาชีพ สถาบันศาสนา สถานประกอบการ และประชาชนในท้องถิ่น ในการจัดการศึกษา ระดับตามศักยภาพ และความสามารถของท้องถิ่น
5. เพื่อส่งเสริมให้เด็กเยาวชน และประชาชนในท้องถิ่น ได้ออกกำลังกายและฝึกฝน กีฬา ร่วมกิจกรรมนันทนาการ และกิจกรรมพัฒนาเยาวชน เพื่อพัฒนาให้เป็นคนที่มีคุณภาพ ทั้งด้านร่างกาย สติปัญญา จิตใจ และสังคม โดยมีความตระหนักในคุณค่าของกีฬานันทนาการ และปรับเปลี่ยนพฤติกรรม เด็ก เยาวชนไปในแนวทางที่ถูกต้อง ใช้เวลาว่างให้เป็นประโยชน์
6. เพื่อให้ความรู้ความเข้าใจแก่ประชาชนในการสร้างและพัฒนาอาชีพ เพื่อคุณภาพชีวิต โดยเฉพาะในกลุ่มผู้ขาดโอกาส ผู้ด้อยโอกาส ผู้พิการทุพพลภาพ ซึ่งเป็นการส่งเสริม สนับสนุน การประกอบอาชีพให้มีความเป็นอิสระแก่สังคม
7. เพื่อบำรุงการศาสนาและอนุรักษ์ บำรุงรักษาศิลปวัฒนธรรม จารีตประเพณี และ ภูมิปัญญาท้องถิ่น มีความภาคภูมิใจในเอกลักษณ์ความเป็นไทย

พันธกิจ ประเด็นยุทธศาสตร์ และเป้าประสงค์

พันธกิจ

เนื่องจากการจัดการศึกษาท้องถิ่น มีขอบเขตภารกิจหน้าที่เกี่ยวกับการจัดการศึกษา การสนับสนุนการจัดการศึกษา ทั้งในระบบและนอกระบบ รวมทั้งการจัดการศึกษาตามอัธยาศัย และภารกิจด้านการศาสนา ศิลปวัฒนธรรม ประเพณี และภูมิปัญญาท้องถิ่น เพื่อสร้างการเรียนรู้ตลอดชีวิต และสร้างความเข้มแข็งทางสังคมให้แก่ประชาชนในท้องถิ่น ในช่วงระยะเวลา 3 ปี

ข้างหน้าต่อไป นี้ จึงได้บูรณาการและกำหนดพันธกิจการดำเนินการ เพื่อตอบสนองวิสัยทัศน์ด้าน การศึกษาข้างต้น ตามกลุ่มเป้าหมาย แผนการจัดสรรงบประมาณ และประเภทลักษณะของภารกิจ ที่ต้องดำเนินการ ในช่วงระยะเวลาดังกล่าว โดยให้สอดคล้องกับนโยบายและภารกิจด้านการจัด การศึกษา พ.ศ. 2545 – 2559 รวม 7 ด้าน คือ

พันธกิจที่ 1 ด้านศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก

จัดการศึกษาเพื่อพัฒนาความพร้อม แก่เด็กเล็กในศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก ให้มีการ พัฒนาทั้งด้านร่างกาย จิตใจ อารมณ์ สังคม สติปัญญา อย่างเหมาะสมตามวัยเต็มตามศักยภาพ และมาตรฐานการศึกษา และพร้อมเข้ารับการศึกษาในระดับขั้นพื้นฐานต่อไป

พันธกิจที่ 2 ด้านปฐมวัย

จัดการศึกษาให้เด็กปฐมวัย มีการพัฒนาทั้งด้านร่างกาย จิตใจ อารมณ์ สังคม สติปัญญา คุณธรรม และจริยธรรมที่พึงประสงค์ อยู่ร่วมในสังคมอย่างปกติสุข ให้มีความพร้อม ที่จะเข้ารับการศึกษาในระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน

พันธกิจที่ 3 ด้านการศึกษาภาคบังคับ

จัดการศึกษาภาคบังคับอย่างทั่วถึงมีคุณภาพ และพัฒนาสู่ความเป็นเลิศตาม มาตรฐานการศึกษาของชาติ

พันธกิจที่ 4 ด้านการจัดการศึกษาช่วงชั้นที่ 4 และอาชีวศึกษา

จัดการศึกษาขั้นพื้นฐานและอาชีวศึกษา เพื่อพัฒนาคน อาชีพ สังคม ตามมาตรฐาน การศึกษา เพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขันระดับประเทศ และนานาชาติ

พันธกิจที่ 5 ด้านการศึกษานอกระบบและตามอัธยาศัย

จัดการศึกษานอกระบบและตามอัธยาศัย ให้ท้องถิ่นเป็นสังคมแห่งการเรียนรู้ ตลอดชีวิต ก้าวทันเทคโนโลยี มีเศรษฐกิจพอเพียง มุ่งสู่คุณภาพชีวิตที่ดี

พันธกิจที่ 6 ด้านส่งเสริมการกีฬา นันทนาการ กิจกรรมเด็ก เยาวชน และ ประชาชน

ส่งเสริมสนับสนุนการกีฬา นันทนาการ กิจกรรมเด็ก เยาวชนและประชาชน เพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตและสังคม

พันธกิจที่ 7 ด้านศาสนา ศิลปะ วัฒนธรรม จารีตประเพณี และภูมิปัญญาท้องถิ่น

ส่งเสริมสนับสนุน อนุรักษ์ ศาสนา ศิลปวัฒนธรรม จารีตประเพณี ภูมิปัญญา ท้องถิ่น เพื่อเสริมสร้างเอกลักษณ์ของชาติ และสอดคล้องกับวิถีชีวิตของท้องถิ่น เกิดความสามัคคีที่ อยู่ร่วมกันในสังคม อย่างมีความสุขและยั่งยืน

พันธกิจที่ 1 ด้านศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก

จัดการศึกษาเพื่อพัฒนาความพร้อม แก่เด็กเล็กในศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก ให้มีการพัฒนาทั้งด้านร่างกาย จิตใจ อารมณ์ สังคม สติปัญญา อย่างเหมาะสมตามวัยเต็มตามศักยภาพ และมาตรฐานการศึกษา และพร้อมเข้ารับการศึกษาในระดับชั้นพื้นฐานต่อไป

ประเด็นยุทธศาสตร์ที่ 1

การส่งเสริมสนับสนุนให้พ่อแม่ ผู้ปกครอง มีความรู้ความสามารถในการอบรม เลี้ยงดูเด็กเล็กได้ อย่างถูกต้องเหมาะสม และสามารถเตรียมความพร้อมเด็กเล็ก เพื่อให้เด็กมีความพร้อมทางวุฒิภาวะ และสามารถเข้าสู่ระบบการศึกษาได้อย่างเต็มศักยภาพ

เป้าประสงค์เชิงยุทธศาสตร์

1. พ่อแม่ ผู้ปกครองทุกคน ได้รับความรู้ และสามารถอบรมเลี้ยงดูเด็กเล็กได้อย่างถูกต้อง เหมาะสม

2. เด็กเล็กทุกคน ได้รับการเลี้ยงดู พัฒนาตามวัย เต็มตามศักยภาพตามหลักจิตวิทยาการศึกษาวิจัยและนวัตกรรม

ประเด็นยุทธศาสตร์ที่ 2

พัฒนาบุคลากร และส่งเสริม บุคคล ครอบครัวยุวม ชุมชน องค์กร เอกชน องค์กรวิชาชีพ สถาบันศาสนา สถานประกอบการ และสถาบันสังคมอื่น ๆ ให้มีส่วนร่วมจัดการศึกษาเด็กเล็กในรูปแบบที่หลากหลาย อย่างมีคุณภาพ และได้ตามมาตรฐาน

เป้าประสงค์เชิงยุทธศาสตร์

1. ทุกภาคส่วนมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา และพัฒนาเด็กเล็กได้อย่างมีคุณภาพ ตามมาตรฐาน

2. บุคลากร ได้รับการพัฒนาให้มีความรู้ ความสามารถในการบริหารจัดการศูนย์พัฒนาเด็กเล็กให้มีคุณภาพ

พันธกิจที่ 1 ด้านศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก

จัดการศึกษาเพื่อพัฒนาความพร้อม แก่เด็กเล็กในศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก ให้มีการพัฒนาทั้งด้านร่างกาย จิตใจ อารมณ์ สังคม สติปัญญา อย่างเหมาะสมตามวัยเต็มตามศักยภาพ และมาตรฐานการศึกษา และพร้อมเข้ารับการศึกษาในระดับชั้นพื้นฐานต่อไป

ประเด็นยุทธศาสตร์ที่ 1

การส่งเสริมสนับสนุนให้พ่อแม่ ผู้ปกครอง มีความรู้ความสามารถในการอบรม เลี้ยงดูเด็กเล็กได้ อย่างถูกต้องเหมาะสม และสามารถเตรียมความพร้อมเด็กเล็ก เพื่อให้เด็กมีความพร้อมทางวุฒิภาวะ และสามารถเข้าสู่ระบบการศึกษาได้อย่างเต็มศักยภาพ

เป้าประสงค์	ตัวชี้วัด/เป้าหมาย	กลยุทธ์	มาตรการ
1. พ่อแม่ ผู้ปกครอง ทุกคนได้รับความรู้และสามารถอบรมเลี้ยงดูเด็กเล็กได้อย่างถูกต้องเหมาะสม	1. ร้อยละของพ่อแม่ ผู้ปกครอง ได้รับความรู้ในการอบรมวิธีการเลี้ยงดูเด็กอย่างเหมาะสม	1. จัดการวางแผนเสริมสร้างเด็ก เพื่อให้เกิดกระบวนการเรียนรู้ตลอดชีวิต โดยการพัฒนาพ่อแม่ ผู้ปกครองให้มีความรู้ มีคุณธรรมจริยธรรม ตลอดจนให้ความสำคัญในการสร้างสภาพแวดล้อมที่เหมาะสม ครอบครัวอบอุ่นส่งเสริมความรู้ให้ทันต่อการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจและสังคม	1. ให้ความรู้เกี่ยวกับการเลี้ยงดูเด็กแก่พ่อแม่ ผู้ปกครอง 2. รณรงค์ให้พ่อแม่ ผู้ปกครองตระหนักถึงความสำคัญ และสนับสนุนบุตรหลานก่อนวัยเรียน ให้ได้รับการพัฒนา 3. จัดทำสื่อประชาสัมพันธ์เรื่องการเลี้ยงดูเด็กทุกรูปแบบ 4. จัดแหล่งการเรียนรู้อย่างหลากหลายแก่พ่อแม่ ผู้ปกครอง 5. จัดกิจกรรม ส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรม แก่พ่อแม่ผู้ปกครอง
2. เด็กเล็ก ทุกคนได้รับการเลี้ยงดูพัฒนาตามวัยเต็มตามศักยภาพ ตามหลักจิตวิทยาการศึกษา วิจัย และนวัตกรรม	2. ร้อยละของเด็กเล็ก ได้รับความดูแลสุขภาพ และมีพัฒนาการตามวัยเต็มตามศักยภาพ	2. สร้างสภาพแวดล้อมแหล่งเรียนรู้ การศึกษา วิจัย และนวัตกรรมใหม่ที่เอื้อต่อการเรียนรู้ของเด็กเล็กและสร้างแหล่งบริการองค์ความรู้ อย่างสอดคล้องกับลักษณะเฉพาะของแต่ละท้องถิ่น	1. พัฒนาหลักสูตรสื่อการเรียนรู้ และนวัตกรรมที่เกี่ยวข้อง 2. จัดการศึกษาในศูนย์พัฒนาเด็กเล็กให้เป็นไปตามคู่มือแนวทางและตามมาตรฐานการจัดการศึกษา 3. จัดให้มีการตรวจ ติดตามประเมินสุขภาพเด็กตามเกณฑ์มาตรฐาน 4. พัฒนาคณาจารย์ของศูนย์พัฒนาเด็กเล็กให้มีความรู้ความสามารถและความชำนาญในการอบรมเลี้ยงดูเด็ก

เป้าประสงค์	ตัวชี้วัด/เป้าหมาย	กลยุทธ์	มาตรการ
			5. จัดกิจกรรมส่งเสริมด้านสังคม ศาสนา ศิลปวัฒนธรรม การกีฬา และนันทนาการในศูนย์พัฒนาเด็ก เล็ก โดยส่งเสริมให้ผู้ปกครองและ ชุมชนมีส่วนร่วมดำเนินการ 6. จัดกิจกรรมส่งเสริมการศึกษางาน ศูนย์พัฒนาเด็กเล็กต้นแบบ หรือ แหล่งเรียนรู้สำคัญต่าง ๆ

ประเด็นยุทธศาสตร์ที่ 2

พัฒนาบุคลากร และส่งเสริม บุคคล ครอบครัว องค์กรชุมชน องค์กร

เอกชน องค์กรวิชาชีพ สถาบันศาสนา สถานประกอบการ และสถาบันสังคมอื่น ๆ ให้มีส่วนร่วม
 จัดการศึกษาเด็กเล็กในรูปแบบที่หลากหลาย อย่างมีคุณภาพ และได้ตามมาตรฐาน

เป้าประสงค์	ตัวชี้วัด/เป้าหมาย	กลยุทธ์	มาตรการ
1. ทุกภาคส่วน มีส่วนร่วม ในการจัด การศึกษาและ พัฒนาเด็กเล็ก ได้อย่างมี คุณภาพตาม มาตรฐาน	1. ร้อยละของ ศูนย์พัฒนาเด็ก เล็กที่มีการจัด การศึกษาแบบมี ส่วนร่วม 2. จำนวน กิจกรรมของ ภาคีการพัฒนาที่ มีส่วนร่วมใน การจัดการศึกษา ศูนย์พัฒนาเด็ก เล็ก (ต่อศูนย์)	1. ส่งเสริมความร่วมมือ ของทุกภาคส่วน เตรียม ความพร้อมในการจัด การศึกษาเด็กก่อนวัย เรียนอย่างหลากหลาย และเป็นระบบ 2. ส่งเสริม สรรหาและ พัฒนาบุคลากร 3. พัฒนาระบบการ ติดตามและประเมินให้มี มาตรฐาน	1. จัดกิจกรรม ระดมสรรพกำลังทุก ภาคส่วนให้มีส่วนร่วมในการจัด การศึกษาเด็กก่อนวัยเรียนในศูนย์ฯ อย่างทั่วถึง 2. จัดตั้งคณะกรรมการบริหารศูนย์ พัฒนาเด็กเล็ก ร่วมดำเนินการ บริหารจัดการอย่างเป็นระบบ 3. ให้ทุกภาคส่วนมีส่วนร่วมจัด สภาพแวดล้อม กิจกรรมที่ส่งเสริม การจัดการศึกษาเด็กก่อนวัยเรียน ในศูนย์ฯ ให้แก่ ดี มีความสุข

เป้าประสงค์	ตัวชี้วัด/เป้าหมาย	กลยุทธ์	มาตรการ
2. บุคลากร ได้รับการ พัฒนาให้มี ความรู้ ความสามารถ ในการบริหาร จัดการศูนย์ พัฒนาเด็กเล็ก ให้มีคุณภาพ	3. ร้อยละของ บุคลากรในศูนย์ พัฒนาเด็กเล็ก ได้รับการพัฒนา ความรู้ในการ อบรมดูแลเด็ก	3. พัฒนาระบบการ ติดตามและประเมินให้มี มาตรฐาน	1. จัดระบบและปรับปรุงการบริหาร จัดการศูนย์พัฒนาเด็กเล็กให้ได้ มาตรฐาน 2. จัดให้มีการสรรหา บุคลากรที่มี ความรู้ ความสามารถ ตามเกณฑ์ มาตรฐาน 3. จัดให้มีการพัฒนาบุคลากรให้มี ความรู้ความสามารถและตระหนัก ต่อหน้าที่ความรับผิดชอบ 4. จัดให้มีเครื่องมือวัด ติดตาม และ ประเมินผลเป็นไปตามมาตรฐาน 5. จัดกิจกรรมศึกษางานหน่วยจัดที่ ประสบความสำเร็จเป็นต้นแบบได้ 6. สนับสนุนงบประมาณเพื่อ การศึกษาและฝึกอบรมพัฒนาด้วย ตนเอง ตามความเหมาะสม

มหาวิทยาลัยราชภัฏกำแพงเพชร

เป้าประสงค์และตัวชี้วัด

พันธกิจที่ 1 ด้านศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก

จัดการศึกษาเพื่อพัฒนาความพร้อม แก่เด็กเล็กในศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก

ให้มีการพัฒนาทั้งด้านร่างกาย จิตใจ อารมณ์ สังคม สติปัญญา อย่างเหมาะสมตามวัยเต็มตามศักยภาพ และมาตรฐานการศึกษา และพร้อมเข้ารับการศึกษาระดับขั้นพื้นฐานต่อไป

เป้าประสงค์ (Goals)	ตัวชี้วัด (KPIs)	ข้อมูลพื้นฐาน (Baseline Data)			เป้าหมาย (Targets)		
		46	47	48	49	50	51
1. พ่อแม่ ผู้ปกครองทุกคน ได้รับความรู้ และสามารถ อบรมเลี้ยงดูเด็กเล็กได้ อย่างถูกต้องเหมาะสม 2. เด็กเล็กทุกคนได้รับการ เลี้ยงดูพัฒนาตามวัย เต็ม ตามศักยภาพตามหลัก จิตวิทยา การศึกษา วิจัย และนวัตกรรม 3. ทุกภาพส่วนมีส่วนร่วม ในการจัดการการศึกษา และพัฒนาเด็กเล็กได้อย่าง มีคุณภาพตามมาตรฐาน 4. บุคลากรได้รับการ พัฒนาให้มีความรู้ ความสามารถในการ บริหารจัดการศูนย์พัฒนา เด็กเล็กให้มีคุณภาพ	1. ร้อยละของพ่อแม่ ผู้ปกครองได้รับความรู้ ในการอบรมวิธีการเลี้ยงดูเด็ก อย่างเหมาะสม				50	60	70
	2. ร้อยละของเด็กเล็กได้รับ การดูแลสุขภาพและมี พัฒนาการตามวัยเต็มตาม ศักยภาพ				100	100	100
	3. ร้อยละของศูนย์พัฒนาเด็ก เล็กที่มีการจัดการศึกษาแบบ มีส่วนร่วม				100	100	100
	4. จำนวนกิจกรรมของภาคี การพัฒนาที่มีส่วนร่วมใน การจัดการศึกษาศูนย์พัฒนา เด็กเล็ก (ต่อศูนย์)				4	8	12
	5. ร้อยละของบุคลากรใน ศูนย์พัฒนาเด็กเล็กได้รับการ พัฒนาความรู้ในการอบรม ดูแลเด็ก				60	80	100

พันธกิจที่ 2 ด้านปฐมวัย

จัดการศึกษาให้เด็กปฐมวัย มีการพัฒนาทั้งด้านร่างกาย จิตใจ อารมณ์ สังคม สติปัญญา คุณธรรม และจริยธรรมที่พึงประสงค์ อยู่ร่วมในสังคมอย่างปกติสุข ให้ความพร้อมที่จะเข้ารับการศึกษาในระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน

ประเด็นยุทธศาสตร์ที่ 1

จัดการศึกษาที่มุ่งเน้นให้เด็กปฐมวัย มีความพร้อมและมีการพัฒนาทั้งร่างกาย จิตใจ อารมณ์ สังคม และสติปัญญาให้เหมาะสมกับวัยเต็มตามศักยภาพ

เป้าประสงค์เชิงยุทธศาสตร์

เด็กปฐมวัย ได้รับการส่งเสริมพัฒนา และเตรียมความพร้อมในทุกด้าน อย่างมีคุณภาพและสอดคล้องกับมาตรฐานการศึกษาของท้องถิ่น และมาตรฐานการศึกษาของชาติ

ประเด็นยุทธศาสตร์ที่ 2

ส่งเสริมคุณธรรมและจริยธรรมให้เด็กปฐมวัย มีคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของสังคมอย่างต่อเนื่อง

เป้าประสงค์เชิงยุทธศาสตร์

เด็กปฐมวัย มีจิตสำนึก ในความรักชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์ การอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรม จารีตประเพณี และภูมิปัญญาท้องถิ่น

ประเด็นยุทธศาสตร์ที่ 3

พัฒนาครู และบุคลากรทางการศึกษาระดับปฐมวัย ให้มีคุณภาพตรงตามมาตรฐานวิชาชีพ

เป้าประสงค์เชิงยุทธศาสตร์

ครูและบุคลากรทางการศึกษาระดับปฐมวัย มีคุณภาพตรงตามมาตรฐานวิชาชีพ

ประเด็นยุทธศาสตร์ที่ 1

จัดการศึกษาที่มุ่งเน้นให้เด็กปฐมวัย มีความพร้อมและมีการพัฒนาทั้งร่างกาย จิตใจ อารมณ์ สังคม และสติปัญญาให้เหมาะสมกับวัยเต็มตามศักยภาพ

เป้าประสงค์	ตัวชี้วัด/ เป้าหมาย	กลยุทธ์	มาตรการ
เด็กปฐมวัยได้รับการส่งเสริมพัฒนาและเตรียมความพร้อมในทุกด้านอย่างมีคุณภาพ สอดคล้องกับมาตรฐานการศึกษาของท้องถิ่น และมาตรฐานการศึกษาของชาติ	ร้อยละของเด็กปฐมวัย ได้รับการพัฒนาและมีความพร้อมในทุกด้าน	1. จัดกระบวนการเรียนรู้การศึกษาแก่เด็กปฐมวัยให้สอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงตามสถานการณ์ปัจจุบัน 2. สนับสนุนให้ทุกภาคส่วนมีส่วนร่วมในการจัดกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน ทั้งด้านร่างกายจิตใจ อารมณ์ สังคมและสติปัญญา	1. พัฒนาหลักสูตรการศึกษาเด็กปฐมวัย และส่งเสริม สนับสนุนการจัดการศึกษา 2. ส่งเสริมกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน ทางด้านร่างกาย จิตใจ อารมณ์ สังคมและสติปัญญา 3. ประชาสัมพันธ์ให้ผู้ปกครอง ตระหนักในการอบรมดูแล และส่งบุตรหลานเข้าเรียน 4. สร้างแนวร่วมจัดการศึกษาและดูแลเด็กปฐมวัยที่ถูกต้อง ทั้งในระดับครอบครัวและชุมชน

ประเด็นยุทธศาสตร์ที่ 2

ส่งเสริมคุณธรรมและจริยธรรมให้เด็กปฐมวัย มีคุณลักษณะที่พึงประสงค์
ของสังคมอย่างต่อเนื่อง

เป้าประสงค์	ตัวชี้วัด/ เป้าหมาย	กลยุทธ์	มาตรการ
เด็กปฐมวัยมี จิตสำนึกใน ความรักชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์ การอนุรักษ์ใน ศิลปวัฒนธรรม จารีตประเพณี และภูมิปัญญา ท้องถิ่น	ร้อยละของเด็ก ปฐมวัยใน สถานศึกษา แสดงออกซึ่ง ความรักชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์ การอนุรักษ์ใน ศิลปวัฒนธรรม จารีตประเพณี และภูมิปัญญา ท้องถิ่น	1. จัดกระบวนการเรียนรู้ เพื่อพัฒนาเด็กปฐมวัย ด้านการมีคุณธรรมและ จริยธรรม 2. สร้างมาตรฐาน การศึกษาเด็กปฐมวัย ของท้องถิ่นให้ สอดคล้องกับมาตรฐาน การศึกษาของชาติ 3. จัดให้มีระบบการ ประกันคุณภาพภายใน สถานศึกษาเพื่อรองรับ การประเมินคุณภาพ ภายนอก	1. สร้างกระบวนการเรียนรู้เพื่อ เสริมสร้างจิตสำนึกในการรักษา ศาสนา พระมหากษัตริย์ และ ความมีคุณธรรม จริยธรรม 2. พัฒนาและสร้างเกณฑ์มาตรฐาน การจัดการศึกษาเด็กปฐมวัยของ ท้องถิ่น ให้สอดคล้องกับมาตรฐาน การศึกษาของชาติ 3. ดำเนินการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ ให้สอดคล้องกับเกณฑ์มาตรฐาน การจัดการศึกษาปฐมวัย 4. ดำเนินการประเมินคุณภาพการ จัดการศึกษาตามเกณฑ์มาตรฐาน การศึกษาของท้องถิ่น และรายงาน ผลการประเมิน เพื่อขอรับการ ประเมินจากหน่วยงานภายนอก

ประเด็นยุทธศาสตร์ที่ 3

พัฒนาครู และบุคลากรทางการศึกษาระดับปฐมวัย ให้มีคุณภาพตรงตาม
มาตรฐานวิชาชีพ

เป้าประสงค์	ตัวชี้วัด/ เป้าหมาย	กลยุทธ์	มาตรการ
ครูและบุคลากร ทางการศึกษา ระดับปฐมวัยมี คุณภาพตรง ตามมาตรฐาน วิชาชีพ	ร้อยละของครู และบุคลากร ทางการศึกษา ระดับปฐมวัย ได้รับการพัฒนา ตามมาตรฐาน วิชาชีพ	1. บริหารและจัด การศึกษาตามเจตนารมณ์ ศักยภาพและตามความ ต้องการของท้องถิ่น 2. ส่งเสริมให้มีการอบรม หรือพัฒนาครูและ บุคลากรทางการศึกษา อย่างต่อเนื่อง 3. ประเมินผลการ ปฏิบัติงานของครูและ บุคลากรทางการศึกษา	1. สนับสนุนให้สถานศึกษามีอิสระ ในการดำเนินการบริหารและจัด การศึกษา 2. ส่งเสริมให้ครูและบุคลากร ทางการศึกษาทุกคน มีใบประกอบ วิชาชีพ 3. ฝึกอบรมพัฒนาครู และบุคลากร ทางการศึกษาปฐมวัยอย่างต่อเนื่อง 4. การประเมินผลการปฏิบัติงาน ของครู และบุคลากรทางการศึกษา อย่างน้อยปีละ 1 ครั้ง

เป้าประสงค์และตัวชี้วัด

พันธกิจที่ 2 ด้านปฐมวัย

จัดการศึกษาให้เด็กปฐมวัย มีการพัฒนาทั้งด้านร่างกาย จิตใจ อารมณ์

สังคม สติปัญญา คุณธรรม และจริยธรรมที่พึงประสงค์ อยู่ร่วมในสังคมอย่างปกติสุข ให้มีความพร้อมที่จะเข้ารับการศึกษาในระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน

เป้าประสงค์ (Goals)	ตัวชี้วัด (KPIs)	ข้อมูลพื้นฐาน (Baseline Data)			เป้าหมาย (Targets)		
		46	47	48	49	50	51
1. เด็กปฐมวัย ได้รับการส่งเสริมพัฒนา และเตรียมความพร้อมในทุกด้านอย่างมีคุณภาพสอดคล้องกับมาตรฐานการศึกษาของท้องถิ่น และมาตรฐานการศึกษาของชาติ	1. ร้อยละของเด็กปฐมวัยที่ได้รับการพัฒนาและมีความพร้อมในทุกด้าน				100	100	100
2. เด็กปฐมวัยมีจิตสำนึกในความรักชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์ การอนุรักษ์ในศิลปะวัฒนธรรม จารีตประเพณี และภูมิปัญญาท้องถิ่น	2. ร้อยละของเด็กปฐมวัยในสถานศึกษา แสดงออกซึ่งความรักชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์ การอนุรักษ์ในศิลปะวัฒนธรรม จารีตประเพณีและภูมิปัญญาท้องถิ่น				100	100	100
3. ครูและบุคลากรทางการศึกษา ระดับปฐมวัยมีคุณภาพตรงตามมาตรฐานวิชาชีพ	3. ร้อยละของครูและบุคลากรทางการศึกษา ระดับปฐมวัย ได้รับการพัฒนาตามมาตรฐานวิชาชีพ				80	90	100

ที่มา : (กรมส่งเสริมการปกครองส่วนท้องถิ่น, 2548, หน้า 12 – 22)

ศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก

ศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก หมายถึง สถานที่ดูแลและให้การศึกษาเด็ก อายุระหว่าง 3–5 ปี มีฐานะเทียบเท่าสถานศึกษา เป็นศูนย์พัฒนาเด็กเล็กที่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นจัดตั้งเอง และศูนย์พัฒนาเด็กเล็กของส่วนราชการต่าง ๆ ที่ถ่ายโอนให้อยู่ในความดูแลรับผิดชอบขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ได้แก่ ศูนย์อบรม เด็กก่อนเกณฑ์ในวัด / มัสยิด / กรรมการศาสนา ศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก กรรมการพัฒนาชุมชนและศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก (เด็ก 3 ขวบ) รับถ่ายโอนจากสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ ฯลฯ ซึ่งต่อไปนี้เรียกว่า ศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น (กรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น, 2552, หน้า 1)

นโยบาย

จัดตั้งศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก (อายุ 3 – 5 ปี) ด้วยความร่วมมือของชุมชน เพื่อกระจายโอกาสการเตรียมความพร้อม และพัฒนาเด็กทั้งด้านร่างกาย จิตใจ อารมณ์ สังคม และสติปัญญา อย่างเหมาะสมตามวัยและเต็มตามศักยภาพ ตลอดจนเพื่อแบ่งเบาภาระของผู้ปกครอง และเป็นพื้นฐานของการศึกษาระดับที่สูงขึ้นต่อไป

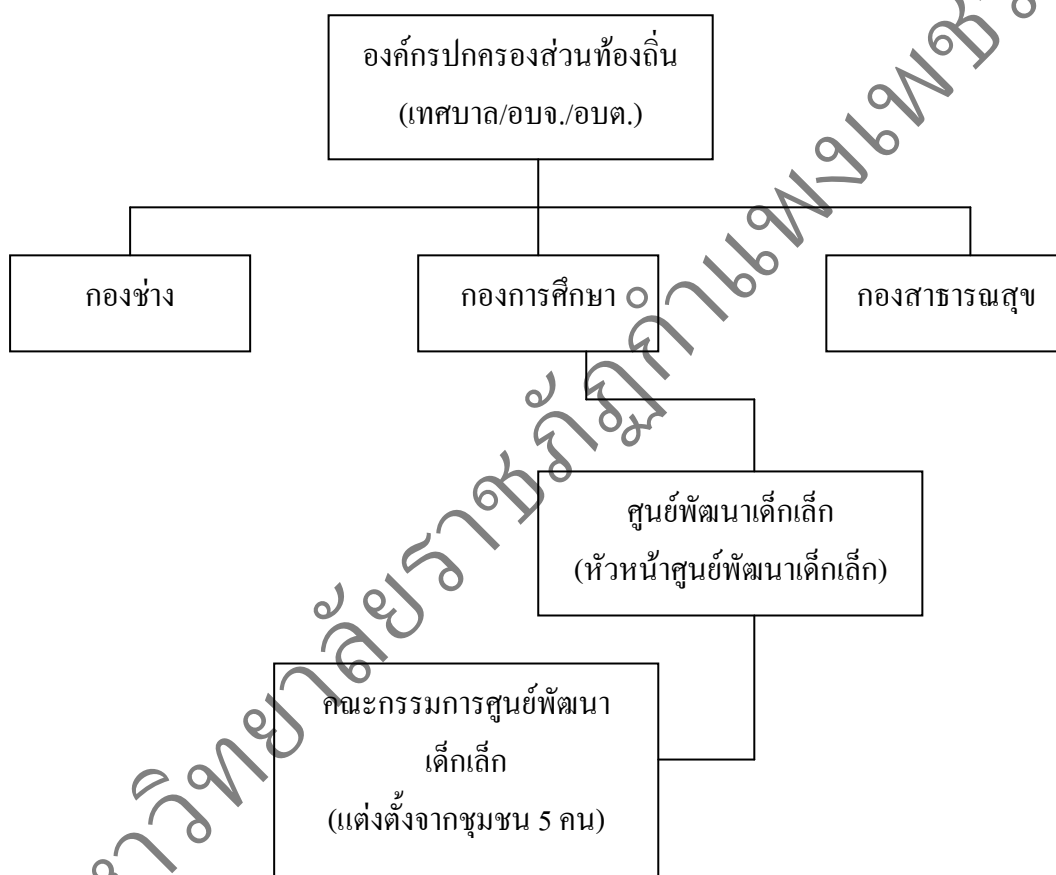
เป้าหมาย

องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น จัดตั้งและบริหารจัดการศูนย์พัฒนาเด็กเล็กให้มีคุณภาพตามความต้องการและความร่วมมือของชุมชน

วัตถุประสงค์

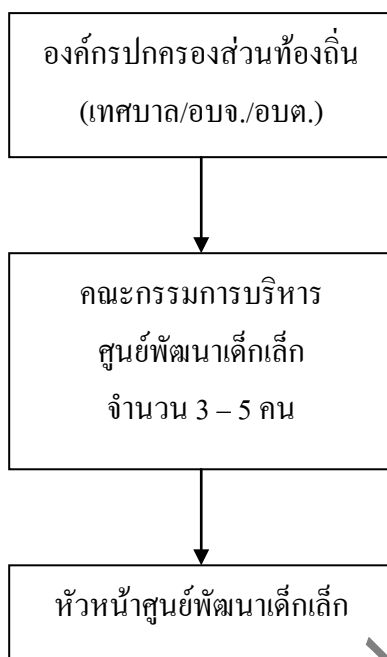
1. เพื่อส่งเสริมและสนับสนุนให้เด็กได้รับการดูแลที่ถูกสุขลักษณะ และได้รับการฝึกฝนพัฒนาตามวัยและเต็มศักยภาพ
2. เพื่อพัฒนาความพร้อมของเด็กทุก ๆ ด้าน แบบองค์รวม ตามหลักจิตวิทยาพัฒนาการและหลักการจัดการศึกษาปฐมวัย
3. เพื่อกระตุ้นให้ชุมชน มีส่วนร่วมในการจัดและพัฒนาความพร้อมของเด็กก่อนเข้าเรียนระดับประถมศึกษา ตลอดจนส่งเสริมให้ครอบครัวเป็นฐานในการเลี้ยงดูและพัฒนาเด็กอย่างถูกวิธี
4. เพื่อส่งเสริมสนับสนุนความร่วมมือระหว่างองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นกับชุมชนให้สามารถร่วมกันวางแผนและดำเนินงานให้บรรลุเป้าหมายได้
5. เพื่อแบ่งเบาภาระการอบรมเลี้ยงดูเด็ก ผู้ปกครองที่มีรายได้น้อยสามารถออกไปประกอบอาชีพได้โดยสะดวก และเป็นการกระจายโอกาสการพัฒนาความพร้อมให้เด็กทุกคนได้รับพัฒนาอย่างทั่วถึง

6. เพื่อให้การบริหารจัดการศูนย์พัฒนาเด็กเล็กมีคุณภาพ เนื่องจากองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น มีความหลากหลายในด้านศักยภาพและเศรษฐกิจการกำหนดรูปแบบการบริหารศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก จึงอาจแตกต่างกันตามลักษณะสภาพของชุมชน และความพร้อมด้านทรัพยากรบุคคล สถานที่ และเศรษฐกิจของแต่ละพื้นที่ จึงนำเสนอรูปแบบประกอบ 2 ลักษณะ ซึ่งองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น สามารถเลือกใช้หรือปรับเปลี่ยนได้ตามความเหมาะสม และความพร้อมของแต่ละพื้นที่ โดยมีรูปแบบดังนี้

ภาพที่ 1 แสดงศูนย์พัฒนาเด็กเล็กซึ่งสังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเป็นผู้บริหารจัดการ ที่มา : (สำนักบริหารการศึกษาท้องถิ่น กรมการปกครอง, 2545, หน้า 15)

โครงสร้างนี้เหมาะสำหรับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ที่มีอัตรากำลังบุคลากรทางการศึกษาเพียงพอ ซึ่งองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเป็นผู้จัดตั้งและรับผิดชอบ โดยจัดหาหรือจัดจ้างบุคลากรทางการศึกษาเป็นหัวหน้าศูนย์และแต่งตั้งคณะกรรมการศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก (กรมการปกครอง, 2545, หน้า 15)

ภาพที่ 2 แสดงรูปแบบศูนย์พัฒนาเด็กเล็กที่มอบหมายให้ผู้แทนชุมชนบริหารจัดการ
ที่มา : (สำนักบริหารการศึกษาท้องถิ่น กรมการปกครอง, 2545, หน้า 6)

โครงสร้างนี้เหมาะสำหรับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ที่มีความจำกัดด้านอัตรากำลังบุคลากรทางการศึกษา ซึ่งองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเป็นผู้จัดตั้งและรับผิดชอบศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก โดยคัดเลือกผู้แทนชุมชน ทำหน้าที่คณะกรรมการบริหารศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก และจัดหา/จัดจ้างบุคลากรทางการศึกษา เป็นหัวหน้าศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก เพื่อทำหน้าที่บริหารจัดการศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก (สำนักบริหารการศึกษาท้องถิ่น กรมการปกครอง, 2545, หน้า 6)

มาตรฐานการดำเนินงานศูนย์พัฒนาเด็กเล็กขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น
เด็กเป็นทรัพยากรที่ทรงคุณค่า และมีความสำคัญอย่างยิ่งต่อการพัฒนาประเทศชาติ
ในอนาคต การพัฒนาเด็กให้ได้รับความพร้อมทั้งด้านร่างกาย จิตใจ อารมณ์ สังคม และสติปัญญา
จึงนับเป็นภารกิจสำคัญที่หน่วยงานซึ่งรับผิดชอบ จะต้องตระหนัก และให้ความสนใจ เพื่อให้
การพัฒนาเด็กเป็นไปอย่างมีคุณภาพและได้มาตรฐานเหมาะสมกับวัย

องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ในฐานะหน่วยงานซึ่งมีภารกิจหน้าที่รับผิดชอบด้าน
การพัฒนาเด็ก ตามบทบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญและกฎหมายว่าด้วยแผนและขั้นตอนการกระจาย
อำนาจ ไม่ว่าจะเป็นองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น รูปแบบใดก็ตาม ทั้งองค์กรบริหารส่วนตำบล
เทศบาล หรือเมืองพัทยาที่ดี ล้วนแต่มีบทบาทที่สำคัญในการบริหารจัดการเกี่ยวกับศูนย์พัฒนาเด็ก
เล็กทั้งสิ้น ปัจจุบันองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นได้จัดตั้งและดำเนินงานศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก พร้อมทั้ง

รับถ่ายโอนศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก ซึ่งเดิมอยู่ในความดูแลรับผิดชอบของส่วนราชการต่าง ๆ โดยองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น มีหน้าที่รับผิดชอบในการส่งเสริมและพัฒนาศูนย์พัฒนาเด็กเล็กในทุก ๆ ด้าน เพื่อให้เด็กได้รับการพัฒนาอย่างเต็มตามศักยภาพ และได้มาตรฐาน

กรมส่งเสริมการปกครองส่วนท้องถิ่น ได้เล็งเห็นความสำคัญในการจัดทำมาตรฐานการดำเนินงาน ศูนย์พัฒนาเด็กเล็กขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ให้สามารถดำเนินงานเพื่อพัฒนาเด็กได้อย่างมีคุณภาพ และเหมาะสม ซึ่งจะเป็นแนวทางให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นถือปฏิบัติในการดำเนินงาน ศูนย์พัฒนาเด็กเล็กต่อไป สำหรับมาตรฐานดังกล่าว ได้รวบรวมและจัดทำขึ้น จำแนกออกเป็นมาตรฐานการดำเนินงาน 4 ด้าน (กรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น, 2552, หน้า 1 – 2) ประกอบด้วย

1. ด้านบุคลากรและการบริหารจัดการ

เป็นการกำหนดมาตรฐานการดำเนินงานสำหรับศูนย์พัฒนาเด็กเล็กขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ด้านบุคลากร และการบริหารจัดการ เช่น คุณสมบัติและบทบาทหน้าที่ของบุคลากรต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็นผู้บริหารขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น หัวหน้าศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก ผู้ดูแลเด็ก ผู้ประกอบอาหาร ตลอดจนผู้ทำความสะอาดศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก เป็นต้น

2. ด้านอาคารสถานที่ สิ่งแวดล้อม และความปลอดภัย

เป็นการกำหนดมาตรฐานสำหรับศูนย์พัฒนาเด็กเล็กขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ด้านอาคารสถานที่ สิ่งแวดล้อม และความปลอดภัย ดังนี้

2.1 ด้านอาคารสถานที่ เป็นการกำหนดมาตรฐานเกี่ยวกับพื้นที่ของศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก ทั้งจำนวนชั้นของอาคาร ทางเข้า-ออก และประตูหน้าต่าง ตลอดจนพื้นที่ใช้สอยอื่น ๆ เป็นต้น

2.2 สิ่งแวดล้อมเป็นการกำหนดมาตรฐานเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมทั้งภายในและภายนอกตัวอาคาร เช่น แสงสว่าง เสียง การถ่ายเทอากาศ สภาพพื้นที่ภายในอาคาร รั้ว สภาพแวดล้อมและมลภาวะ เป็นต้น

2.3 ด้านความปลอดภัย เป็นการกำหนดมาตรฐานที่เกี่ยวกับความปลอดภัย เช่น การกำหนดมาตรการป้องกันความปลอดภัย และมาตรการเตรียมความพร้อมรับสถานการณ์ฉุกเฉิน เป็นต้น

3. ด้านวิชาการ

เป็นการกำหนดมาตรฐานสำหรับศูนย์พัฒนาเด็กเล็กขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ด้านวิชาการ และกิจกรรมตามหลักสูตร ได้แก่ คุณลักษณะของเด็กที่พึงประสงค์ 12 ประการ คุณลักษณะตามวัย (ด้านร่างกาย อารมณ์ จิตใจ สังคม และสติปัญญา) การจัดประสบการณ์ ตลอดจนการจัดกิจกรรมประจำวันสำหรับเด็ก เป็นต้น

4. ด้านการมีส่วนร่วม และการสนับสนุนจากชุมชน

เป็นการกำหนดมาตรฐานสำหรับศูนย์พัฒนาเด็กเล็กขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ด้านการมีส่วนร่วมและการสนับสนุนจากชุมชน เช่น การประชุมชี้แจงให้ราษฎรในชุมชนทราบถึงประโยชน์ และความจำเป็นของการดำเนินงาน การจัดกิจกรรมประชาสัมพันธ์ การจัดทำมีกองทุนส่งเสริมและสนับสนุนการดำเนินงาน ตลอดจนการติดตามและประเมินผลรวมถึงการเข้ามามีส่วนร่วมจากชุมชน หรือประชาคมในท้องถิ่น เป็นต้น

สรุปได้ว่า มาตรฐานการดำเนินงานศูนย์พัฒนาเด็กเล็กขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น แบ่งการดำเนินงานออกเป็น 4 ด้าน คือ ด้านบุคลากรและการบริหารจัดการ เป็นการกำหนดมาตรฐานการดำเนินงานด้านบุคลากรและการบริหารจัดการ เช่น ผู้บริหาร หัวหน้าศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก ผู้ดูแลเด็ก ผู้ประกอบอาหาร และผู้ทำความสะอาดศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก เป็นต้น ด้านอาคารสถานที่ เป็นการกำหนดมาตรฐานเกี่ยวกับพื้นที่ใช้สอยของศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก สิ่งแวดล้อมทั้งภายในและภายนอกอาคาร และการกำหนดมาตรการป้องกันความปลอดภัยและมาตรการเตรียมความพร้อม รับสถานการณ์ฉุกเฉิน เป็นต้น ด้านวิชาการเป็นการกำหนดมาตรฐานเกี่ยวกับคุณลักษณะของเด็กที่พึงประสงค์ คุณลักษณะตามวัย การจัดประสบการณ์ การจัดกิจกรรมประจำวันสำหรับเด็ก เป็นต้น และด้านการมีส่วนร่วมและการสนับสนุนจากชุมชน เป็นการสนับสนุนและส่งเสริมให้ประชาชนในชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมเกี่ยวกับการดำเนินงานของศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก

บริบทของอำเภอชายแดน จังหวัดตาก

ที่ตั้งและอาณาเขต

จังหวัดตาก ตั้งอยู่ในภาคเหนือตอนไปทางตะวันตก ของเส้นแวงที่ 99 องศา 7 ลิปดา 22 ฟลิปดาตะวันออก สูงกว่าระดับน้ำทะเล 116.2 เมตร ห่างจากกรุงเทพมหานคร ตามระยะทางหลวงหมายเลข 1 ถนนพหลโยธิน ประมาณ 426 กิโลเมตร มีเนื้อที่ประมาณ 16,406,65 ตารางกิโลเมตร หรือประมาณ 10,324,156.25 ไร่ ใหญ่เป็นอันดับที่ 2 ของภาคเหนือรองจากจังหวัดเชียงใหม่ สภาพภูมิประเทศทั่วไปเป็นป่าไม้และภูเขา มีทิวเขาดนงนรังชัย เป็นตัวแบ่งพื้นที่ออกเป็น 2 ฝั่ง ประกอบด้วย ตาก ฝั่งตะวันออก คือ อำเภอเมือง อำเภอบ้านตาก อำเภอสามเงา กิ่งอำเภอวังเจ้า และตากฝั่งตะวันตก คือ อำเภอแม่สอด อำเภอแม่ระมาด อำเภอพบพระ อำเภอท่าสองยาง อำเภออุ้มผาง แบ่งการปกครองออกเป็น 8 อำเภอ 1 กิ่งอำเภอ คือ อำเภอเมือง อำเภอบ้านตาก อำเภอสามเงา อำเภอแม่สอด อำเภอแม่ระมาด อำเภอพบพระ อำเภอท่าสองยาง อำเภออุ้มผาง และกิ่งอำเภอวังเจ้า มีอาณาเขตโดยติดต่อกับจังหวัดต่าง ๆ 9 จังหวัด และ 1 ประเทศ ดังนี้

1. ทิศเหนือ ติดต่อกับจังหวัดแม่ฮ่องสอน จังหวัดเชียงใหม่ จังหวัดลำพูน และจังหวัดลำปาง
2. ทิศตะวันออก ติดต่อกับจังหวัดสุโขทัย จังหวัดกำแพงเพชร จังหวัดนครสวรรค์ และจังหวัดอุทัยธานี
3. ทิศตะวันตก ติดต่อกับประเทศสาธารณรัฐสังคมนิยมแห่งประเทศไทย

ภูมิประเทศ

สภาพพื้นที่โดยทั่วไปของจังหวัดตาก ประกอบด้วยป่าไม้ และเทือกเขาสูง มีพื้นที่ราบสำหรับการเกษตรน้อย โดยเฉพาะอย่างยิ่งฝั่งตะวันตกของแม่น้ำปิง เป็นทิวเขานนทชัชสูงสลับซับซ้อนจังหวัดตากแบ่งออกได้เป็น 2 ส่วน คือ

1. ด้านตะวันออก ประกอบด้วย 4 อำเภอ ได้แก่ อำเภอเมืองตาก บ้านตาก สามเงา และกิ่งอำเภอวังเจ้า มีพื้นที่รวมทั้งสิ้น 5,692.68 ตารางกิโลเมตร หรือ 3,557,925 ไร่ คิดเป็นร้อยละ 34.70 ของพื้นที่ทั้งจังหวัด ลักษณะภูมิภาคนั้น ประกอบด้วยภูเขาสูง ประมาณร้อยละ 65 ของพื้นที่ ซึ่งปกคลุมไปด้วยป่าโปร่ง และป่าเบญจพรรณ
2. ด้านตะวันตก ประกอบด้วย 5 อำเภอ ได้แก่ อำเภอแม่สอด แม่ระมาด ท่าสองยาง พบพระ และอำเภออุ้มผาง มีพื้นที่ทั้งสิ้น 10,713.97 ตารางกิโลเมตร หรือ 6,696,231.25 ไร่ คิดเป็นร้อยละ 65.30 ของพื้นที่ทั้งจังหวัด ลักษณะภูมิภาคนั้น ประกอบด้วยภูเขาสูงประมาณ ร้อยละ 80 ของพื้นที่ ปกคลุมไปด้วยป่าโปร่ง ป่าดงดิบ และป่าสน ภูมิอากาศ

จังหวัดตากมีสภาพภูมิประเทศแบ่งออกเป็นสองซีก คือ ตะวันออกและตะวันตก โดยมีเทือกเขานนทชัช แบ่งกลาง ทำให้ลักษณะภูมิอากาศของจังหวัดแตกต่างกันไป เนื่องจากเทือกเขานนทชัช เป็นตัวปะทะมรสุมตะวันตกเฉียงใต้ ที่พัดมาจากมหาสมุทรอินเดีย และทะเลอันดามันทำให้ซีก ตะวันออกจะได้รับความชื้นจากลมมรสุมไม่เต็มที่ ขณะที่ฝั่งตะวันตกจะได้รับอิทธิพลจากลมมรสุมมากกว่า ทำให้ปริมาณฝนตกในซีกตะวันตก โดยเฉพาะในพื้นที่อยู่ในเขตภูเขา เช่น อำเภอท่าสองยาง อำเภอพบพระ และอำเภออุ้มผาง อากาศจะหนาวเย็นมากกว่าซีก ตะวันออก

สภาพอากาศโดยทั่วไปแบ่งออกเป็น 3 ฤดู คือ

- ฤดูร้อน เริ่มตั้งแต่กลางเดือนกุมภาพันธ์ เป็นต้นไป จนถึงกลางเดือนพฤษภาคม
- ฤดูฝน เริ่มตั้งแต่กลางเดือนพฤษภาคม เป็นต้นไป จนถึงเดือนตุลาคม โดยฝนจะตกทางด้านตะวันตกมากกว่าด้านตะวันออก เนื่องจากอยู่ในเขตอิทธิพลของมรสุมและดีเปรสชัน นอกจากนี้ด้านตะวันตกมีพื้นที่ป่าไม้สูง ทำให้เก็บความชุ่มชื้นได้เป็นอย่างดี

ฤดูหนาว เริ่มตั้งแต่เดือนตุลาคม เป็นต้นไป จนถึงเดือน กุมภาพันธ์ อากาศ
จะหนาวจัดในช่วงเดือนธันวาคมถึงเดือนมกราคม

แหล่งน้ำของจังหวัดตาก ประกอบด้วย

1. แม่น้ำปิง ต้นน้ำอยู่ อำเภอฝาง จังหวัดเชียงใหม่ ไหลผ่าน อำเภอสามเงา
อำเภอบ้านตาก และอำเภอเมืองตาก ตามลำดับ เป็นแม่น้ำสายใหญ่มีน้ำไหลตลอดปี ไหลผ่านที่
ราบตะพานออก ซึ่งเป็นแหล่งเพาะปลูกที่สำคัญของจังหวัดตาก มีระยะทาง 580 กิโลเมตร
2. แม่น้ำวัง ต้นน้ำอยู่ที่ จังหวัดลำปาง ไหลผ่าน อำเภอสามเงา และอำเภอ
บ้านตาก ไหลลงสู่แม่น้ำปิงที่บ้านปากวัง อำเภอบ้านตาก จังหวัดตาก ทำให้เกิดที่ราบดินตะกอน
ค่อนข้างกว้างเป็นแหล่งการเพาะปลูกอีกแห่งหนึ่ง มีระยะทาง 335 กิโลเมตร
3. แม่น้ำกลอง ต้นน้ำ คือ ขุนห้วยแม่กลองคี อำเภออุ้มผาง ไหลลงไปทาง
ตอนใต้ไปยังจังหวัดกาญจนบุรี มีน้ำไหลตลอดปี ไหลผ่านหุบเขาสูงชันเป็นส่วนใหญ่ ทำให้เกิด
พื้นที่เกษตรกรรมน้อย
4. ห้วยแม่ท้อ เป็นแหล่งน้ำที่ใช้ได้ในฤดูฝนและฤดูหนาว ในฤดูแล้งจะแห้งขอด
เป็นช่วง ๆ
5. คลองวังเจ้า ต้นน้ำเกิดจากน้ำตกแม่ย้า ไหลลงสู่แม่น้ำปิงที่บ้านวังเจ้า กิ่ง
อำเภอวังเจ้า เป็นลำน้ำสายสั้น มีน้ำตลอดปี ไหลผ่านหุบเขาสูงชันเป็นส่วนใหญ่ ทำให้เกิดพื้นที่
เกษตรกรรมน้อย
6. แม่น้ำเมย ต้นน้ำอยู่ในประเทศสาธารณรัฐสังคมนิยมแห่งสหภาพพม่า
ไหลผ่าน อำเภอพบพระ อำเภอแม่สอด อำเภอแม่ระมาด และอำเภอท่าสองยาง ตามลำดับ ไหลมา
บรรจบกับแม่น้ำสาละวินในประเทศพม่า ยาวประมาณ 850 กิโลเมตร แม่น้ำสายนี้ไม่สามารถ
นำน้ำมาใช้ในการเกษตรได้มากนัก เพราะในฤดูแล้งน้ำจะน้อยและอยู่ต่ำกว่าฝั่งมาก
7. ห้วยวาลย์ เป็นลำห้วยที่อยู่ทางตอนใต้ของ อำเภอพบพระ มีแนวทางการไหล
ของน้ำจากทิศเหนือลงสู่ทิศตะวันตกเฉียงใต้ และวกขึ้นทิศเหนือมาบรรจบกับแม่น้ำเมย
8. แม่น้ำยวม มีต้นกำเนิดมาจากเทือกเขาบริเวณ อำเภอขุนยวม และมีแนวทาง
การไหลของน้ำ จากทิศเหนือลงสู่ทิศใต้ และวกลงทิศตะวันตก ลงสู่แม่น้ำเมย แม่น้ำยวมเป็นแนว
กั้นเขตระหว่าง อำเภอแม่สะเรียง จังหวัดแม่ฮ่องสอน กับอำเภอท่าสองยาง จังหวัดตาก
9. ห้วยแม่ละเมา เป็นลำห้วยขนาดใหญ่ ที่มีน้ำไหลตลอดปี มีต้นกำเนิดมาจาก
เทือกเขาสูง ทางด้านทิศตะวันออก มีทิศทางการไหลของน้ำในแนวทิศใต้ และวกกลับขึ้นสู่ทิศเหนือ
ไหลลงแม่น้ำปิง ตอนเหนือของเขื่อนภูมิพล

10. คลองแม่ยะมา มีน้ำไหลตลอดปี มีทิศทางการไหลขบน้ำในแนวทิศ ตะวันตกสู่ทิศตะวันออก และไหลลงสู่แม่น้ำปิง

จังหวัดตาก มีแม่น้ำ ห้วย ลำธาร คลอง รวม 577 สาย มีสภาพใช้งานในฤดูแล้ง 574 สาย มีหนองบึง 57 แห่ง มีสภาพใช้งานในฤดูแล้ง 57 แห่ง มีน้ำพุ น้ำซับ 26 แห่ง มีสภาพใช้งานในฤดูแล้ง 25 แห่ง และอื่น ๆ 39 แห่ง มีสภาพใช้งานในฤดูแล้ง 39 แห่ง จังหวัดตาก มีพื้นที่ติดต่อกับประเทศสหภาพพม่า โดยมีอำเภอที่มีเขตติดต่อ ดังนี้ อำเภอชายแดน จังหวัดตาก ประกอบด้วย 1) อำเภอแม่สอด 2) อำเภอแม่ระมาด 3) อำเภอพบพระ 4) อำเภอท่าสองยาง และ 5) อำเภออุ้มผาง ซึ่งมีสภาพบริบททั่วไป ดังนี้

1. อำเภอแม่สอด

อำเภอแม่สอด เป็นอำเภออยู่ทางทิศตะวันตก (ของแม่น้ำปิง) ของจังหวัดตาก บริเวณที่ตั้ง อำเภอหรือชุมชนใหญ่ของอำเภอในปัจจุบันนี้ ได้มีชาวเขมรเผ่ากะเหรี่ยง ตั้งถิ่นฐานทำมาหากินอยู่ เรียก ชื่อหมู่บ้านว่า “บ้านพะหน่อแก” ต่อมามีคนไทยจากถิ่นอื่นหลายท้องถิ่นทางภาคเหนือ พากันอพยพลงมาทำมาหากินในบริเวณหมู่บ้านนี้เป็นจำนวนมาก และเพิ่มขึ้นเรื่อย ๆ ทำให้ชาวกะเหรี่ยงเจ้าของถิ่นฐานเดิม ซึ่งไม่ชอบอยู่ปะปนกับชนเผ่าอื่น ต้องพากันอพยพไปอยู่ที่อื่น หมู่บ้านแห่งนี้ได้เจริญขึ้นตามลำดับ จนทางราชการ ได้ย้ายด่านเก็บภาษีอากรจากแม่ละมา มาอยู่ที่บ้านพะหน่อแกแห่งนี้ จนถึงปี พ.ศ. 2441 ทางราชการจึงได้ยกฐานะหมู่บ้านนี้เป็นอำเภอ เรียกชื่อว่า “อำเภอแม่สอด” ในท้องที่เขตปกครองของมณฑลนครสวรรค์ ต่อมาเมื่อมีการปรับปรุงแก้ไขระบบบริหารราชการส่วนภูมิภาค อำเภอแม่สอด จึงได้เปลี่ยนมาขึ้นกับจังหวัดตาก

อำเภอแม่สอด ที่ว่าการอำเภอปัจจุบันตั้งอยู่ในตำบลแม่กุ ซึ่งอยู่ในเขตเทศบาลเมืองแม่สอด ห่างจากแนวชายแดน 6 กิโลเมตร เป็นอำเภอที่มีความสำคัญทางยุทธศาสตร์ ด้วยเป็นอำเภอชายแดน มีอาณาเขตติดกับประเทศสาธารณรัฐสังคมนิยมแห่งสหภาพพม่า ตามแนวชายแดนด้านตะวันตก ซึ่งมีปัญหาทางด้านการปกครอง เกี่ยวกับชนกลุ่มน้อยภายในประเทศ และเกี่ยวกับระบบการปกครองภายใน ทำให้บุคคลสัญชาติพม่าพลัดถิ่นเข้ามาอยู่อาศัยทำมาหากินในประเทศไทย เขตอำเภอแม่สอดเป็นจำนวนมาก ทำให้เกิดปัญหาต่อประเทศไทยทั้งในด้านเศรษฐกิจ การเมือง การปกครองและการควบคุมจนแม้ในปัจจุบันนี้ ทั้งอำเภอแม่สอดแต่ดั้งเดิม เป็นเขตแทรกซึมและเคลื่อนไหวอย่างรุนแรงของผู้ก่อการร้ายคอมมิวนิสต์

อำเภอแม่สอด มี 10 ตำบล 84 หมู่บ้าน 3 เทศบาล 9 อบต. มีประชากรทั้งสิ้น 107,018 คน เป็นชาย 53,999 คน หญิง 53,019 คน มีพื้นที่ทั้งสิ้น 1,986 ตารางกิโลเมตร

2. อำเภอแม่ระมาด

เดิมเป็นหมู่บ้านที่อยู่อาศัยของชาวกะเหรี่ยงมานานกว่า 100 ปี ต่อมา มีชาวไทย จากทางภาคเหนือ อพยพลงมาหาที่ทำกิน ตั้งหลักฐานอยู่อาศัยและมีคนอพยพมาอยู่เรื่อย ๆ จนเป็น หมู่บ้านใหญ่ จึงได้ตั้งเป็นตำบลขึ้นเป็นกิ่งอำเภอแม่ระมาด ได้สร้างที่ว่าการกิ่งอำเภอขึ้นที่หมู่ที่ 5 ตำบลแม่ระมาด และแต่งตั้งให้ขุนโสภิตบรรณลักษณ์เป็นปลัดกิ่งอำเภอคนแรก

อำเภอแม่ระมาด ได้ยกฐานะขึ้นเป็นอำเภอ เมื่อวันที่ 21 ธันวาคม 2493 ต่อมาเมื่อวันที่ 1 มกราคม 2494 กิ่งอำเภอท่าสองยาง ได้โอนจากอำเภอแม่สอด มาขึ้นกับอำเภอแม่ระมาด และได้แยกไปเมื่อได้ยกฐานะเป็นอำเภอเมื่อปี 2501

พื้นที่อำเภอแม่ระมาด มีอาณาเขตติดต่อกับชายแดนประเทศสาธารณรัฐสังคมนิยมแห่งสหภาพพม่าทางด้านทิศตะวันตก

อำเภอแม่ระมาด มี 6 ตำบล 55 หมู่บ้าน 2 เทศบาล 6 อบต. มีประชากรทั้งสิ้น 46,643 คน เป็นชาย 23,824 คน หญิง 22,819 คน มีพื้นที่ทั้งสิ้น 1,476 ตารางกิโลเมตร

3. อำเภอท่าสองยาง

อำเภอท่าสองยาง เดิมมีฐานะเป็นกิ่งอำเภอขึ้นอยู่ในเขตการปกครองของอำเภอแม่สะเรียง จังหวัดแม่ฮ่องสอน ต่อมาปี พ.ศ. 2491 ได้โอนมาขึ้นกับอำเภอแม่สอด จังหวัดตาก และเมื่อปี พ.ศ. 2494 กิ่งอำเภอแม่ระมาด ได้รับการยกฐานะเป็นอำเภอ กิ่งอำเภอท่าสองยาง

ได้โอนไปขึ้นอยู่กับอำเภอแม่ระมาดและได้รับการยกฐานะเป็นอำเภอ เมื่อวันที่ 22 กรกฎาคม 2501

กิ่งอำเภอท่าสองยาง อยู่ในเขตการปกครองของอำเภอแม่สะเรียง ที่ว่าการอำเภอตั้งอยู่ที่บ้านท่าสองยาง หมู่ที่ 1 ตำบลท่าสองยาง ต่อมาเมื่อได้โอนมาอยู่ในเขตการปกครองของจังหวัดตาก ได้ย้ายที่ว่าการกิ่งอำเภอมาตั้งอยู่ที่บ้านแม่ต้าน หมู่ที่ 1 ตำบลแม่ต้าน

อำเภอท่าสองยาง มี 6 ตำบล 66 หมู่บ้าน 1 เทศบาล 5 อบต. มีประชากรทั้งสิ้น 61,994 คน เป็นชาย 32,178 คน หญิง 29,816 คน มีพื้นที่ทั้งสิ้น 1,920 ตารางกิโลเมตร

4. อำเภอพบพระ

เขตพื้นที่อำเภอพบพระ เดิมอยู่ในเขตการปกครองของตำบลช่องแคบ

อำเภอแม่สอด จังหวัดตาก คำว่า “พบพระ” มีคำบอกเล่าของ นายสุน อติตผู้ใหญ่บ้านที่สองของบ้านพะอะพะ กล่าวว่า ในสมัยก่อน มีความอุดมสมบูรณ์มาก บริเวณที่ตั้งของโรงพยาบาลพบพระ ปัจจุบันมีลักษณะพื้นที่เป็นดงป่าหวาย ดงเตย และดงแจ่ม มีน้ำไหลจากน้ำออกกรู ท่วมขังบริเวณนี้แฉะแฉะ จึงเรียกบริเวณนี้ว่า “พะอะพะ” ซึ่งเป็นภาษาพื้นเมืองภาคเหนือ แปลว่า บริเวณที่มีน้ำขังเป็นแอ่ง เป็นโคลนตมไปทั่วเมื่อตั้งบ้านเรือนมาได้ 3 ปี ทางราชการจึงประกาศ

เป็นหมู่บ้าน เรียก “บ้านพะอะพะ” ต่อมาแยกตำบลออกจากตำบลช่องแคบ เป็นตำบลพบพระ เพื่อให้สอดคล้องกับคำเดิม และให้ได้ความหมายที่เป็นสิริมงคล

อำเภอแม่สอดมีพื้นที่กว้างขวาง มีอุปสรรคต่อการปกครองดูแลราษฎร ที่อยู่ในพื้นที่ที่ห่างไกล โดยเฉพาะพื้นที่ตำบลช่องแคบ และตำบลพบพระ ปี พ.ศ. 2513 จึงแยก ตำบลศิริราษฎร์ เป็นอีกตำบลหนึ่ง รวมเป็น 3 ตำบล และตั้งกิ่งอำเภอใหม่ชื่อ “กิ่งอำเภอพบพระ” กระทรวงมหาดไทยประกาศจัดตั้งกิ่งอำเภอเมื่อวันที่ 3 มีนาคม 2520 มีผลตั้งแต่วันที่ 1 เมษายน 2520 และได้มีพระราชกฤษฎีกาจัดตั้งเป็นอำเภอ เมื่อวันที่ 30 กรกฎาคม 2530 มีผลตั้งแต่วันที่ 13 สิงหาคม 2530

อำเภอพบพระ มี 5 ตำบล 49 หมู่บ้าน 1 เทศบาล 5 อบต. มีประชากรทั้งสิ้น 56,831 คน เป็นชาย 29,637 คน หญิง 27,176 คน มีพื้นที่ทั้งสิ้น 1,007 ตารางกิโลเมตร

5. อำเภออุ้มผาง

อำเภออุ้มผาง เดิมเป็นถิ่นที่อยู่ของชาวกะเหรี่ยง ต่อมา มีชาวไทยภาคเหนืออพยพพาที่ทำกินทางใต้เขตอำเภอแม่ระมาด อำเภอแม่สอด ปัจจุบันบางส่วนมาทางใต้จนถึงอำเภออุ้มผาง กลายเป็นชุมชนใหญ่ และเป็นเมืองชายแดน มีฐานะเป็นบ้านแม่กลองเก่า หมู่ที่ 4 ตำบลอุ้มผาง

พ.ศ. 2441 เรียกว่า “อำเภอแม่กลอง” ขึ้นอยู่กับจังหวัดอุทัยธานี ปี พ.ศ. 2449 โอนไปขึ้นกับจังหวัดกำแพงเพชร และเปลี่ยนชื่อเป็น “อำเภออุ้มผาง” ปี พ.ศ. 2469 ทางราชการได้ออกพระราชกฤษฎีกาย้ายอำเภอเป็นกิ่งอำเภออุ้มผาง ให้ไปขึ้นกับอำเภอแม่สอด จังหวัดตาก ให้ย้ายที่ว่าการอำเภอไปสร้างใหม่ เป็นที่ว่าการอำเภอที่บ้านอุ้มผาง หมู่ที่ 1 ตำบลอุ้มผาง

วันที่ 22 เมษายน 2502 ทางราชการ ได้ออกพระราชกฤษฎีกายกฐานะกิ่งอำเภออุ้มผาง เป็นอำเภออุ้มผาง ขึ้นกับจังหวัดตาก

สำหรับชื่อ “อุ้มผาง” ประมาณ ปี พ.ศ. 2472 ขึ้นอยู่กับจังหวัดอุทัยธานี ถูกกำหนดเป็นด่านหน้า คอยตรวจตราชาวพม่าที่เดินทางเข้ามาในราชอาณาจักร ผู้ที่เดินทางมาจากพม่า จะเอาหนังสือเดินทางเก็บไว้ในกระบอกลูกไม้ไม่มีฝาปิดมิดชิด และจะเปิดกระบอกลูกไม้เดินทางแสดงต่อนายด่าน เมื่อผ่านด่านตรวจตรา การเปิดกระบอกลูกไม้เดินทางแสดงต่อเจ้าหน้าที่นั้น พวกกะเหรี่ยงเรียกว่า “อุมพะ” เป็นที่มาของชื่อ “อุ้มผาง”

อำเภออุ้มผาง เป็นอำเภอที่ทุรกันดาร เคยมีปัญหาเรื่องผู้ก่อการร้ายคอมมิวนิสต์รุนแรงที่สุดในพื้นที่จังหวัดตาก มีเขตงานใหญ่ของฝ่ายตรงข้ามในพื้นที่ตำบลแม่ละมุ้ง และตำบลแม่จัน ฝ่ายประเทศไทยมีศูนย์อำนวยการและประสานงานรักษาความมั่นคงภายในอำเภออุ้มผาง (ศอ.ป.รมน.อ.อุ้มผาง) ทำหน้าที่ปราบปราม ปัจจุบันผู้ก่อการร้ายคอมมิวนิสต์ หดหายไปจากอำเภออุ้มผาง

อำเภออุ้มผาง มี 6 ตำบล 66 หมู่บ้าน 1 เทศบาล 5 อบต. มีประชากรทั้งสิ้น 22,523 คน เป็นชาย 11,742 คน หญิง 10,781 คน มีพื้นที่ทั้งสิ้น 4,325 ตารางกิโลเมตร

การบริหารงานวิชาการ

ความหมายของการบริหารงานวิชาการ

ปัญญา แก้วกีร และสุภัทร พันธุ์พัฒนกุล (2545, หน้า 17) กล่าวว่า การบริหารงานวิชาการ หมายถึง กระบวนการดำเนินงานเกี่ยวกับหลักสูตร และการเรียนการสอนเพื่อให้ นักเรียนได้เรียนรู้ ตามที่กำหนดไว้ในจุดมุ่งหมายของการพัฒนาผู้เรียน

เขาวพา เตชะคุปต์ (2542, หน้า 68) กล่าวว่า การบริหารงานวิชาการ เป็นงานหลักของสถานศึกษาปฐมวัย เป็นการจัดการประสบการณ์ซึ่งต้องครอบคลุมถึงการศึกษาหลักสูตร หรือแผนการจัดการประสบการณ์ การนำแผนการไปใช้ การจัดหาและผลิตสื่อ การจัดสภาพแวดล้อม การจัดการกิจกรรมประจำวัน การนิเทศและการประเมินความพร้อม

ปรียาพร วงศ์อนตรโรจน์ (2543, หน้า 2) ได้สรุปไว้ว่า การบริหารงานวิชาการ หมายถึง การบริหารสถานศึกษา โดยมีการจัดกิจกรรมทุกอย่างที่เกี่ยวกับการปรับปรุงพัฒนาการเรียนการสอน ให้ได้ผลดีและมีประสิทธิภาพให้เกิดประโยชน์สูงสุดกับผู้เรียน

กล่าวโดยสรุป การบริหารงานวิชาการ เป็นงานหลักและเป็นหัวใจสำคัญของการบริหารงาน ซึ่งเป็นการดำเนินงานในด้านประสิทธิภาพ ของผู้เรียนรวมถึงการดำเนินงานเกี่ยวกับหลักสูตรของสถานศึกษาด้วย

ความสำคัญของการบริหารงานวิชาการ

การบริหารงานวิชาการ เป็นงานดำเนินงานที่เกี่ยวกับ การเรียนการสอน ซึ่งครอบคลุมเกี่ยวกับการนำหลักสูตรไปใช้ การทำแผนการสอน การปรับปรุงการเรียนการสอน การใช้สื่อการสอน การประเมินผล การวัดผล และการนิเทศการสอน เป็นต้น การบริหารการศึกษา เป็นการดำเนินงานของกลุ่มบุคคลเพื่อพัฒนาคนให้มีคุณภาพ คนจะมีคุณภาพคือมีความรู้ความสามารถ ความคิด และความเป็นคนดีได้จะต้องมีการเรียนการสอน หรือจะต้องมีการบริหารวิชาการ นั่นเอง การบริหารวิชาการ จึงถือเป็นหัวใจของการบริหารการศึกษา คงไม่ผิดนัก ในสถาบันการศึกษา ทั้งมหาวิทยาลัย หรือโรงเรียนต่าง ๆ จะมีฝ่ายวิชาการด้วย ซึ่งจะเรียกชื่อต่าง ๆ กันไป เช่น รองอธิการบดี ฝ่ายวิชาการ, รองคณบดีฝ่ายวิชาการ, ผู้ช่วยผู้อำนวยการฝ่ายวิชาการ หรือผู้ช่วยอาจารย์ใหญ่ฝ่ายวิชาการ เป็นต้น (หวน พันธุ์พันธ์, 2548, หน้า 7)

ปรียาพร วงศ์อนตรโรจน์ (2543, หน้า 1) ได้กล่าวถึง ความสำคัญของการบริหารงานวิชาการไว้ว่า คือ งานวิชาการเป็นงานหลักของการบริหารสถานศึกษา มาตรฐานและคุณภาพของ

การศึกษา จะพิจารณาได้จากผลงานด้านวิชาการและเป็นเครื่องชี้วัดความสำเร็จและความสามารถของผู้บริหาร

กล่าวโดยสรุป การบริหารงานวิชาการมีความสำคัญ ซึ่งผู้บริหารต้องให้ความสำคัญกับงานวิชาการเป็นอย่างมาก เพราะงานวิชาการถือว่าเป็นงานหนึ่งที่วัดความสามารถในการบริหารงานของผู้บริหาร

แนวคิดทฤษฎีและหลักการบริหาร

ความหมายของการบริหาร

หวน พินธุพันธ์ (2548, หน้า 1) กล่าวว่า การบริหาร หมายถึง การดำเนินงานของกลุ่มบุคคล เพื่อให้บรรลุจุดประสงค์ที่วางไว้

เขาวพา เดชะคุปต์ (2542, หน้า 11) กล่าวว่า การบริหาร หมายถึง การใช้ศาสตร์และศิลป์ เพื่อดำเนินการเกี่ยวกับคน เงิน วัสดุ อุปกรณ์ การจัดการ ให้บรรลุวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้อย่างมีประสิทธิภาพ ทั้งนี้การบริหารเป็นกระบวนการประสานงานการอำนวยความสะดวกและการใช้บริการแก่ผู้ที่เกี่ยวข้อง

ยุทธ ไกรวรรณ (2550, หน้า 18) กล่าวว่า การบริหาร หมายถึง กลุ่มบุคคลที่ทำหน้าที่วางแผนการจัดองค์การ จัดคนเข้าทำงาน ด้งการ และควบคุมการทำงานให้กิจกรรมขององค์การดำเนินไปตามวัตถุประสงค์อย่างมีประสิทธิภาพ โดยอยู่บนพื้นฐานของปัจจัยในการบริหาร

กล่าวโดยสรุป การบริหาร หมายถึง กลุ่มบุคคลที่ใช้ศาสตร์และศิลป์เพื่อดำเนินงานเกี่ยวกับกิจกรรมขององค์การ ให้บรรลุตามวัตถุประสงค์ที่วางไว้อย่างมีประสิทธิภาพ โดยอยู่บนพื้นฐานของปัจจัยในการบริหาร

องค์ประกอบของการบริหาร

ณรงค์ นนทวรรณนะ(2536, หน้า 8, อ้างถึงใน ยุทธ ไกรวรรณ, 2550, หน้า 19) ได้จัดองค์ประกอบของการบริหารจากความหมายของการบริหารประกอบไปด้วยองค์ประกอบ 3 ประการ คือ เป้าหมาย (Goal) ปัจจัยการบริหาร (Factor of Management) และลักษณะของการบริหาร (Management Style)

1. เป้าหมาย หรือวัตถุประสงค์ที่แน่นอนในการบริหารองค์การ ผู้บริหารจะต้องมีกำหนดทิศทาง หรือวัตถุประสงค์ของการทำงานไว้ชัดเจน
2. มีปัจจัยในการบริหาร โดยทั่วไปแล้ว ปัจจัยในการบริหารที่เป็นพื้นฐานมี 5 ประการ คือ คน เงิน วัสดุ เทคนิควิธี และเครื่องจักร
3. ลักษณะของการบริหาร การบริหารเป็นทั้งศาสตร์ และศิลป์ ที่ผู้บริหารจะต้องนำมาประยุกต์ใช้ในการบริหารให้เกิดประสิทธิผลสูงสุดต่อองค์การ

แนวคิดทฤษฎีที่เกี่ยวกับการบริหาร

ทฤษฎี 4 Ps ได้แก่

1. Purpose (ความมุ่งหมาย หรือวัตถุประสงค์)
2. People (บุคคล)
3. Process (กรรมวิธีในการดำเนินงาน)
4. Product (ผลผลิต)

ถ้าหากแบ่งการบริหารออกเป็น 3 ประเภท คือ การบริหารราชการแผ่นดิน (Public Administration) การบริหารธุรกิจ (Business Administration) และการบริหารการศึกษา (Education Administration)

1. Purpose (ความมุ่งหมาย หรือวัตถุประสงค์)

การบริหารราชการแผ่นดิน มีจุดมุ่งหมาย เพื่อให้ประชาชนอยู่ดีมีสุข การบริหารธุรกิจ มีความมุ่งหมายเพื่อต้องการกำไร เป็นตัวเงิน แต่ การบริหารการศึกษามีความมุ่งหมายเพื่อพัฒนาคนให้มีคุณภาพ ไม่หวังผลกำไรเป็นตัวเงิน

2. People (บุคคล)

ผู้ให้บริการในการบริหารสถานศึกษา คือ ครู อาจารย์ ผู้อำนวยการโรงเรียน อธิการบดี ตลอดจนผู้บริหารการศึกษาต้องเป็นบุคคลที่มีคุณภาพ เป็นคนดี เป็นคนเก่ง และเป็นตัวอย่างแก่ผู้รับบริการ หรือนักเรียน ซึ่งเป็นบุคคลที่แตกต่างไปจากผู้บริหาร หรือบุคคลที่เป็นผู้ให้บริการ ในการบริหารราชการแผ่นดิน และการบริหารธุรกิจ

ผู้รับบริการ บุคคลที่เป็นผู้รับบริการ ในการบริหารการศึกษา ส่วนมากเป็นผู้เยาว์ หรือเด็กที่ต้องพัฒนาให้เป็นบุคคลที่มีคุณภาพต่อไป แต่บุคคลที่เป็นผู้รับบริการการบริหารราชการแผ่นดิน และการบริหารธุรกิจ ส่วนมากเป็นบุคคลที่บรรลุนิติภาวะ หรือเป็นผู้ใหญ่แล้ว

3. Process (กรรมวิธีในการดำเนินงาน)

การบริหารการศึกษา มีกรรมวิธีที่ละเอียดอ่อน มีกรรมวิธีในการพัฒนาคน ให้มีคุณภาพที่หลากหลายและแตกต่างกันกับกรรมวิธีการบริหารราชการแผ่นดิน และการบริหารธุรกิจ อย่างสิ้นเชิง นอกจากนั้น การบริหารราชการแผ่นดิน และการบริหารธุรกิจ จากนวัตกรรมวิธีทางการบริหารการศึกษา ไปใช้ไม่ได้อีกด้วย

4. Product (ผลผลิต) ผลผลิตทางการศึกษา

คือ ได้คนที่มีคุณภาพ ซึ่งเป็นนามธรรม คือ เมื่อเด็กเข้าโรงเรียนแล้วสำเร็จ การศึกษาออกไป ได้เด็กที่มีความรู้ มีความคิด มีความสามารถและเป็นคนดี ซึ่งจะมองเห็นได้ยาก เพราะเป็นนามธรรม แต่ผลผลิตทางการบริหารราชการแผ่นดิน และการบริหารธุรกิจ เป็นรูปธรรม

ที่ย่อมเห็นได้ง่าย เช่น มีถนนหนทาง มีคลองระบายน้ำ มีไฟฟ้า มีน้ำประปาใช้ มีผลผลิตทางการเกษตร มีผลกำไรเป็นตัวเงิน หรือเมื่อนำผลไม้เข้าไปในโรงงานจะได้ผลผลิตออกจากโรงงานเป็นผลไม้กระป๋อง เป็นต้น (หวน พินธุพันธ์, 2548, หน้า 4 – 5)

รูปแบบของการบริหารการศึกษา

จากความหมาย และประเภทของการบริหาร จะเห็นได้ว่าในส่วนขององค์ประกอบนั้น จะเหมือนกัน เพียงแต่จะแตกต่างกันในส่วนของเป้าหมาย หรือ วัตถุประสงค์ของการบริหาร นอกจากนี้ เกิธ (Kieth) ได้แบ่งรูปแบบขององค์การบริหารออกเป็น 4 แบบ คือ

1. แบบอัตตาธิปไตย (Autocratic) เป็นพฤติกรรมที่เกิดขึ้นในองค์กร ในลักษณะเน้นการบังคับบัญชา ถืออำนาจเป็นสำคัญ ฝ่ายบริหารเป็นผู้คิด และออกคำสั่ง ฝ่ายพนักงานเจ้าหน้าที่ปฏิบัติตามคำสั่งนั้น อย่างเคร่งครัด ถ้าขัดคำสั่งจะมีการลงโทษ พฤติกรรมองค์การบริหารแบบนี้ไม่ค่อยได้รับความนิยม เพราะไม่สามารถชักนำพนักงานเจ้าหน้าที่ทุ่มเทกำลังความสามารถให้กับความสำเร็จขององค์การอย่างเต็มที่ แต่ก็ยังเป็นแบบที่เคยสร้างความสำเร็จมาแล้ว

2. แบบอุปถัมภ์ (Custodial) เป็นพฤติกรรมที่เกิดในองค์กรในลักษณะที่ผู้บังคับบัญชาคำนิ้งถึงผู้ปฏิบัติงานมากกว่าผู้บริหาร มีความเชื่อถือว่าผู้ปฏิบัติงาน จะปฏิบัติงานได้ดีหากการทำงานนั้นมีผลตอบแทน และสวัสดิการต่าง ๆ มีการคำนึงถึงสวัสดิการของพนักงาน และความมั่นคงทางเศรษฐกิจ และสังคมให้กับพนักงาน ความสำเร็จขององค์การอยู่ที่การสร้างขวัญกำลังใจให้กับพนักงาน จุดอ่อนของพฤติกรรมแบบนี้ ไม่เป็นการส่งเสริมให้พนักงานทำงานจนสุดความสามารถหรือขวนขวายที่จะเพิ่มพูนความสามารถของตนออกไปอีก เพราะต่างคนต่างหมกมุ่นอยู่กับความมั่นคงและผลประโยชน์ของตนมากกว่าผลการทำงาน

3. แบบสนับสนุน (Supportive) เป็นพฤติกรรมที่เกิดขึ้นในองค์กรในลักษณะที่ผู้บริหารเป็นผู้ให้การสนับสนุนทางจิตวิทยาแก่พนักงาน เจ้าหน้าที่ในการทำงาน ไม่ใช่เป็นผู้ให้การสนับสนุนทางจิตวิทยาแก่พนักงานเจ้าหน้าที่ในการทำงาน ไม่ใช่เป็นผู้ให้ความสนับสนุนทางเศรษฐกิจโดยตรง ดังที่เป็นอยู่ในระบบอุปถัมภ์ และไม่ได้เป็นผู้ใช้แต่อำนาจเป็นสำคัญ ดังที่เป็นอยู่ในแบบอัตตาธิปไตย แต่เป็นการให้ความสำคัญแก่ทุกคนทำงานสนับสนุนซึ่งกันและกันการทำงานอาศัยการนำมากกว่าการสั่ง หรือการให้รางวัลแต่ฝ่ายเดียว แต่ละคนมีความรับผิดชอบในตัวเองมีส่วนร่วมในงาน และมุ่งมั่นที่จะปรับปรุงตัวเอง ผู้บังคับบัญชาเป็นผู้สนับสนุนการทำงาน พนักงานเจ้าหน้าที่จะมีความภูมิใจในความสำเร็จ เพราะถือว่าเป็นความสามารถของตนเองโดยแท้

4. แบบเพื่อนร่วมงาน (Collegial) เป็นพฤติกรรมที่เกิดขึ้นในองค์กร ในลักษณะการทำงานแบบเป็นคณะ เป็นสภาพการทำงานที่ไม่ต้องการการควบคุม ทุกคนตระหนักในภารกิจ

ส่วนรวมทุกคน ทำงานเพราะอยากทำไม่ใช่ทำเพราะใครสั่ง การทำงานแบบนี้ผู้ทำงานจะต้องรู้จักควบคุมตัวเองอย่างสูง

นอกจากนี้ ยังเกิดแนวคิดที่แตกต่างออกไปในเรื่องการบริหารงานออกเป็นรูปแบบการบริหารงานอีก 9 ประเภท คือ

1. การบริหารที่เน้นแบบเก่า (Empirical Management)
2. การบริหารที่เน้นหลักการทางวิทยาศาสตร์ (Scientific Management)
3. การบริหารที่เน้นพฤติกรรม (Behavior Management)
4. การบริหารที่เน้นสังคม (Social Management)
5. การบริหารที่เน้นระบบ (System Management)
6. การบริหารที่เน้นการตัดสินใจ (Decisional Management)
7. การบริหารที่วัดเชิงปริมาณ (Quantitative Management)
8. การบริหารที่เน้นกระบวนการ (Management by Process)
9. การบริหารที่เน้นสภาพการณ์ที่เกิดขึ้น (Contingency Management)

การบริหารทั้ง 9 รูปแบบนี้ จะเกี่ยวพันซึ่งกันและกัน ซึ่งแยกออกเลยทีเดียวย่อมไม่ได้ อย่างไรก็ตาม แต่ละอันก็มีแก่นสำคัญที่เกี่ยวข้อกันกับการบริหาร ซึ่งจะใช้ประโยชน์ยึดถือในการบริหารงานได้

กล่าวโดยสรุป ในการบริหารงาน มีรูปแบบของการบริหารที่หลากหลาย ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับการบริหารงานของผู้บังคับบัญชา ว่ามีวิธีการบริหารงานอย่างไร ให้เกิดคุณภาพและประสิทธิภาพทั้งงานและคน

หลักการบริหารการศึกษา

หลักการบริหารการศึกษา หมายถึง หลักเกณฑ์ที่ผู้บริหารใช้ในการบริหาร เพื่อให้การบริหารงานประสบความสำเร็จ ตามเป้าหมายโดยดูที่กิจกรรมต่าง ๆ ที่จัดขึ้นในองค์กรหรือสถาบันการศึกษา สิ่งที่จะช่วยให้กิจกรรมต่าง ๆ ที่จัดขึ้นประสบความสำเร็จตามเป้าหมายได้ ก็ขึ้นอยู่กับผู้บริหารที่จะใช้ได้ถูกต้องเหมาะสมเพียงใด ผู้บริหารที่มีคุณภาพย่อมต้องทำการบริหารอย่างมีหลักเกณฑ์ และมีขั้นตอนในการดำเนินงานได้เหมาะสม ได้มีตำรากล่าวไว้มากมาย และได้สรุปหลักการดังกล่าวไว้ ดังนี้

1. ต้องกำหนดนโยบายไว้ชัดเจนแน่นอน เพื่อผู้ร่วมปฏิบัติงานจะได้เข้าใจนโยบายของหน่วยงาน และปฏิบัติตามนโยบายนั้นอย่างถูกต้อง
2. มีศูนย์กลางอำนาจการ โดยจัดบุคคลให้รับผิดชอบในการทำงานนั้น ๆ โดยตรง

3. ระบุหน้าที่การทำงานอย่างกระชับ กำหนดหน้าที่ความสำคัญในการปฏิบัติงาน พร้อมทั้งระบุการแบ่งปันทรัพยากรในการบริหารงาน ให้เหมาะสมกับลักษณะของหน่วยงานและประสานงานกันด้วย
 4. จัดให้มีระบบการทำงานที่เหมาะสม
 5. มีการอำนวยความสะดวกที่ดี
 6. จัดให้หน่วยงานสนองต่อภาวะเปลี่ยนแปลงอยู่เสมอ
 7. จัดหาบุคคลที่มีคุณสมบัติเหมาะสมกับงาน
 8. ความรับผิดชอบต้องมีสิทธิ และอำนาจควบคู่ไปด้วย
 9. การออกคำสั่งควรทำตามขั้นสายการบังคับบัญชา
 10. ควรมีการวางแผนในการทำงานทุกขั้นตอน
 11. ต้องคำนึงถึงหลักประสาน เพื่อให้งานรุกไปข้างหน้า และเกิดความคล่องตัว
 12. จะต้องสร้างงานและติดตามงาน
 13. มีการพิจารณาความดีความชอบด้วยความยุติธรรม
 14. ต้องคำนึงถึงองค์ประกอบต่าง ๆ ที่จะก่อให้เกิดประสิทธิภาพในการทำงาน เช่น ขวัญกำลังใจ การสื่อความหมาย ความขัดแย้ง และความพึงพอใจในการทำงาน เป็นต้น
 15. วางตนให้เหมาะสม มีลักษณะการเป็นผู้นำอย่างแท้จริง
- นอกจากหลักการในการบริหารงานแล้ว ผู้บริหารจะต้องมีศิลปะของตนเองในอันที่จะดำเนินงานต่าง ๆ ให้สำเร็จลุล่วง ศิลปะเหล่านั้นได้แก่
1. ศิลปะในการสั่งงาน การสั่งงานจะต้องถูกกาลเทศะ คำสั่งชัดเจนพอที่ผู้รับคำสั่งจะเข้าใจได้ถูกต้อง ปฏิบัติได้ตรงตามความต้องการ การสั่งงานไม่ควรซ้ำซ้อนกันหลายเรื่อง และควรระวังมารยาทในการใช้น้ำเสียง ถ้อยคำ และท่าทาง
 2. ศิลปะในการติชม การติชม หรือชมควรเกี่ยวข้องกับเรื่องงาน ไม่ใช่เรื่องส่วนตัว การตำหนิ ควรยึดหลัก ตำหนิเพื่อให้ได้ผล ไม่ควรตำหนิต่อหน้าคนอื่น อาศัยข้อเท็จจริง และเหตุผลสนับสนุน การตำหนิไม่ควรทำด้วยอารมณ์ ควรทำด้วยวิธีการ และหลักการที่ดี ในทำนองเดียวกัน ควรชมเชยผู้ที่ทำดี เพื่อเป็นกำลังใจในการทำดีต่อไป ยกย่องชมเชยด้วยใจจริง และควรหลีกเลี่ยงไม่ก่อศัตรูต่อผู้ถูกชม ควรชมเพื่อเป็นตัวอย่างที่ดีแก่คนอื่น
 3. ศิลปะในการวางตน ควรวางตัวให้เที่ยงตรง ยุติธรรม อย่าเลือกที่รักมักที่ชัง ไม่สนิทชิดชอบกับคนงานคนใดคนหนึ่งเสมอไป ต้องจ่ายงานให้ทั่วถึง ทำตัวเป็นมิตรสม่ำเสมอ กับทุกคน

4. ศิลปะในการรับฟังความคิดเห็น ผู้นำควรสร้างบรรยากาศให้ผู้ได้บังคับบัญชา กล้าแสดงความคิดเห็นและกล้าแสดงออก นำความคิดเห็นของผู้ได้บังคับบัญชา ไปปฏิบัติบ้างหาก เหตุผลหรือข้อเสนอแนะนั้น ๆ มีประโยชน์ ไม่แสดงกิริยาคุกคามหรือไม่รับฟัง

5. ศิลปะการรักษาสามัคคีในหมู่คณะ ผู้นำควรพยายามสร้างสรรค์ และส่งเสริม ความสามัคคี ทำตนเองเป็นแบบอย่างที่ดี เอาใจใส่ดูแลความเป็นอยู่ของเพื่อนร่วมงานอย่างสม่ำเสมอ บำรุงขวัญและกำลังใจสร้างสรรค์ความเข้าใจอันดีอยู่เสมอ หมั่นปรับปรุงตนให้เป็นที่ยอมรับนับถือ และเข้าใจถึงจิตใจผู้อื่น

6. ศิลปะการส่งเสริมผู้ได้บังคับบัญชา ฝึก และสอนงานผู้ได้บังคับบัญชา ให้มี ความสามารถเพิ่มขึ้น ช่วยเหลือให้คำปรึกษาหารือด้วยความจริงใจ ส่งเสริมให้ผู้ขยันขันแข็งไปสู่ตำแหน่ง ที่สูงกว่าเมื่อมีโอกาส

7. ศิลปะในการปรับปรุงตนเอง ผู้บริหารจะต้องขยันในงาน อุทิศเวลาให้แก่งาน เป็นคนตรงต่อเวลา มีความยุติธรรม ซื่อสัตย์ ใจกว้าง มีใจหนักแน่นต่อสภาวะการณ์ และคำพูดที่ ชัดแจ้ง ไม่หุบเหวฟังความคิดเห็นของทุกคน เป็นผู้กล้ายอมรับผิด

จากหลักการบริหารต่างๆ ไป สามารถนำมาใช้กับการบริหารการศึกษา การบริหาร การศึกษา ไม่ว่าจะเป็นผู้บริหารในระบบโรงเรียน หรือนอกระบบโรงเรียน ย่อมต้องใช้หลักการ ดังกล่าวข้างต้นในการบริหารงาน กล่าวคือ (ยาวพา เดชะคุปต์, 2542, หน้า 34 – 43)

1. ในการบริหารการศึกษาปฐมวัย จะต้องมีการระบุ หรือกำหนดความมุ่งหมาย ที่แน่นอน ลงไปว่าการจัดการศึกษาในลักษณะนั้น ๆ มีจุดมุ่งหมายที่แน่นอนอย่างไร และแจ้งให้ เป็นที่เข้าใจโดยทั่วไป เพื่อถือเป็นแนวทางปฏิบัติ

2. ควรแบ่งงานในหน่วยงานออกเป็นหมวดหมู่ เป็นฝ่ายหรือเป็นงานเฉพาะอย่าง และมอบหมายหน้าที่ให้รับผิดชอบเฉพาะเรื่องไป เช่น ระบบโรงเรียนอาจแบ่งเป็นระดับชั้น หรือ แยกเป็นวิชา หรือแยกเป็นกลุ่มตามหลักสูตรระบุ แบ่งปันงานตามความเหมาะสมและประสานงานกัน

3. กำหนดให้มีการดำเนินงานอย่างเป็นระบบ แบ่งงานเป็นขั้นตอน และสัมพันธ์ กันทั้งระบบการบริหาร และการจัดชั้นเรียน ผลการเรียนรู้การสอนต้องสัมพันธ์กันทุกขั้นตอน

4. ในการบริหารโรงเรียน หรือสถานศึกษา อาจจัดฝ่ายธุรการเป็นที่อำนวยความสะดวก เป็นแหล่งกลางที่ครู นักเรียน และผู้ที่เกี่ยวข้องมารับบริการได้

5. สถานศึกษา หรือโรงเรียนควรจะได้เตรียมการไว้เพื่อการเปลี่ยนแปลง เทคโนโลยีหรือนวัตกรรมใหม่ ๆ

6. มีการจัดทำโปรแกรมการศึกษา โครงการศึกษา โครงการสอน หรือ แผนการเรียนการสอน

7. การจัดการเรียนการสอน ควรใช้คนที่มีความสามารถเฉพาะ เช่น การสอนวิทยาศาสตร์ ผู้สอนก็ควรจะต้องศึกษามาโดยตรงทางวิทยาศาสตร์ เป็นต้น

8. มีการวางแผนการศึกษา หรือแผนการทำงานเป็นระยะ ๆ ไป

9. ควรมีการติดตามงาน โดยสังเกตการสอน จัดให้มีการนิเทศขึ้นเมื่อเห็นว่าจำเป็น

10. จัดทำหลักเกณฑ์ที่เหมาะสมสำหรับการพิจารณาความดีความชอบ
ปรีชาพร วงศ์อนุตรโรจน์ (2543 , หน้า 3 – 4) ได้กำหนดขอบข่ายการบริหารงานวิชาการไว้ 4 งาน ดังนี้

1. การวางแผนเกี่ยวกับงานวิชาการ
2. การจัดดำเนินงานเกี่ยวกับการเรียนการสอน
3. การจัดบริหารเกี่ยวกับการเรียนการสอน
4. การวัดและประเมินผล

กมล ภูประเสริฐ (2544, หน้า 9-20) กำหนดขอบข่ายการบริหารงานวิชาการไว้ดังนี้

1. การบริหารหลักสูตร
2. การบริหารการเรียนการสอน
3. การบริหารการประเมินผลการเรียน
4. การบริหารการนิเทศภายในสถานศึกษา
5. การบริหารการพัฒนาบุคลากรทางวิชาการ
6. การบริหารการวิจัยและการพัฒนา
7. การบริหารโครงการทางวิชาการอื่น ๆ
8. การบริหารระบบข้อมูลและสารสนเทศทางวิชาการ
9. การบริหารการประเมินผลงานทางวิชาการของสถานศึกษา

เยาวภา เตชะคุปต์ (2542 , หน้า 68 – 72) กำหนดขอบข่ายของการบริหารงานวิชาการระดับปฐมวัย ไว้ดังนี้

1. หลักสูตรหรือแนวการจัดประสบการณ์
2. การนำแผนการจัดประสบการณ์ไปใช้
3. การจัดหาและผลิตสื่อ
4. การจัดสภาพแวดล้อม
5. การจัดการกิจกรรมประจำวัน
6. การนิเทศการศึกษา

7. การวัดผลและประเมินผล

กรมส่งเสริมการปกครองส่วนท้องถิ่น (2541, หน้า 21 – 26) ได้กำหนดโครงสร้างการบริหารงาน ศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก โดยกำหนดขอบข่ายงานการบริหารวิชาการไว้ดังนี้

1. การจัดกิจกรรมการจัดประสบการณ์

1.1 หลักสูตรและเอกสารการจัดประสบการณ์

1.1.1 หลักสูตร

1.1.2 สร้างและ / หรือพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษาของศูนย์พัฒนาเด็กเล็กให้เหมาะสมกับเด็กและท้องถิ่น มีขั้นตอนดังนี้

1.1.2.1 วิเคราะห์ความต้องการของท้องถิ่น โดยจัดประชุม

สัมมนา ศึกษาเอกสาร หรือเชิญวิทยากรมาให้ความรู้

1.1.2.2 รวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับสภาพท้องถิ่น ซึ่งชุมชนอาจมีส่วนร่วมด้วยการสร้างหรือพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษาของศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก ทำได้หลายวิธี เช่น การปรับกิจกรรมการจัดประสบการณ์ หรือเพิ่มเติมรายละเอียดเนื้อหา การพัฒนา การพัฒนาวิธีการจัดประสบการณ์ การพัฒนาสื่อการจัดประสบการณ์ การพัฒนาเนื้อหาสาระการเรียนรู้ / ประสบการณ์สำคัญ / สาระที่ควรเรียนรู้ การพัฒนาการจัดประสบการณ์

1.1.3 ใช้หลักสูตรที่สร้างหรือปรับปรุงขึ้น

1.1.4 ประเมินผลและสรุปรายงานผลการใช้หลักสูตรที่สร้างและ / หรือปรับปรุงขึ้น

1.1.5 เอกสารการจัดประสบการณ์ จัดหาเอกสารประกอบการจัดประสบการณ์ หนังสือเรียน หนังสือเสริมบทเรียน บทเรียนสำเร็จรูปแบบฝึก ฯลฯ

2. การจัดทำแผนการจัดประสบการณ์

1.2.1 สิ่งที่ควรศึกษาก่อนจัดทำแผนการจัดประสบการณ์

1.2.2 ศึกษาหลักสูตรการศึกษาปฐมวัย พุทธศักราช 2546 และคู่มือหลักสูตรฯ เพื่อจุดหมาย คุณลักษณะที่พึงประสงค์ คุณลักษณะตามวัย สาระการเรียนรู้ / ประสบการณ์สำคัญ / สาระที่ควรเรียนรู้ และสภาพที่พึงประสงค์ แนวการจัดกิจกรรมประสบการณ์ และการประเมินพัฒนาการ การศึกษาคู่่มือหลักสูตร เอกสารคู่มือ การจัดประสบการณ์ เพื่อให้เข้าใจจุดเน้นเข้าใจบทบาทของผู้บริหารศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก และผู้ดูแลเด็ก เข้าใจกระบวนการพื้นฐานการจัดการศึกษาปฐมวัย

1.2.3 กระบวนการคิด วิเคราะห์ วิจัย กระบวนการ แก้ปัญหา กระบวนการทำงาน เป็นต้น

1.2.4 ศึกษาโครงสร้างหลักสูตรการศึกษาปฐมวัย พ.ศ. 2546 คู่มือหลักสูตร จุดหมาย มาตรฐานคุณลักษณะที่พึงประสงค์ สาระการเรียนรู้ ประสบการณ์สำคัญ สาระที่ควรเรียนรู้ คุณลักษณะตามวัย สภาพที่พึงประสงค์ การประเมินพัฒนาการจิตศึกษาตัวอย่างแนวการจัดประสบการณ์ เพื่อดูสาระสำคัญ คุณภาพที่พึงประสงค์ ตัวอย่างกิจกรรม การจัดประสบการณ์แนวทางการประเมินพัฒนาการ เพื่อผู้ดูแลเด็กจะสามารถเลือกสรรกิจกรรมการจัดประสบการณ์มาใช้ในการสร้างความสนใจให้กับเด็ก และให้เด็กได้มีส่วนร่วมในกิจกรรม ซึ่งจะส่งผลให้การใช้หลักสูตรมีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น

1.2.5 ศึกษาเอกสารที่เกี่ยวข้องกับเรื่องที่จะเขียนแผนการจัดประสบการณ์ เช่น เอกสารความรู้ เตรียมจัดสื่อและอุปกรณ์ ประกอบการจัดประสบการณ์

1.2.6 จัดทำแผนการจัดประสบการณ์ โดยผู้ดูแลเด็ก จะต้องพิจารณาหาข้อมูลจากแหล่งต่าง ๆ มาประกอบ เช่น หนังสือ ค้นคว้า

1.2.7 องค์ประกอบของแผนการจัดประสบการณ์ แผนการจัดประสบการณ์ที่สมบูรณ์ จะต้องประกอบด้วยหัวข้อต่อไปนี้ คือ ชื่อเรื่อง จำนวนคาบ สาระสำคัญ จุดประสงค์การเรียนรู้ เนื้อหา กิจกรรมการเรียนการสอน สื่อการเรียนการสอน การวัดผลและประเมินผล

1.2.8 แผนการจัดประสบการณ์ที่ดี ควรมีกิจกรรมการจัดประสบการณ์ 4 ประการ คือ

1.2.8.1 เป็นแผนการจัดประสบการณ์ที่มีกิจกรรมที่ให้ผู้เรียนเป็นผู้ได้ลงมือปฏิบัติ ให้มากที่สุด โดยผู้ดูแลเด็กเป็นเพียงผู้คอยชี้แนะส่งเสริมหรือกระตุ้น ให้กิจกรรมที่เด็กดำเนินการไปตามความมุ่งหมาย

1.2.8.2 เป็นแผนการสอนที่เปิดโอกาสให้เด็ก เป็นผู้ค้นพบคำตอบ หรือทำงานสำเร็จด้วยตนเอง โดยผู้ดูแลเด็ก พยายามลดบทบาทจากผู้บอกคำตอบมาเป็นผู้คอยกระตุ้นด้วยคำถาม หรือปัญหาให้เด็กคิดแก้ หรือหาแนวทางไปสู่ความสำเร็จในการทำกิจกรรมเอง

1.2.8.3 เป็นแผนการจัดประสบการณ์ที่เน้นทักษะกระบวนการมุ่งให้เด็กรับรู้ และนำกระบวนการไปใช้จริง

1.2.8.4 เป็นแผนการจัดประสบการณ์ ที่ส่งเสริมการใช้วัสดุอุปกรณ์ที่สามารถจัดหาได้ในท้องถิ่น

1.3 การปฏิบัติการจัดประสบการณ์

1.3.1 เตรียมการจัดประสบการณ์ตามแผนการการจัดประสบการณ์ที่จัดทำไว้

1.3.2 ดำเนินการจัดประสบการณ์ตามแผนการจัดประสบการณ์

- 1.3.3 ปรับกิจกรรมการจัดประสบการณ์ให้ยืดหยุ่นได้ตามสภาพเหตุการณ์
 ในขณะที่จัดประสบการณ์
- 1.3.4 กิจกรรมการจัดประสบการณ์ ให้ยึดนักเรียนเป็นสำคัญ โดยมี
 ผู้ดูแลเด็กเป็นผู้ให้ความช่วยเหลือสนับสนุน
- 1.3.5 ฝึกทักษะกระบวนการเน้นตามลักษณะของประสบการณ์สำคัญ
 และสาระที่ควรเรียนรู้
- 1.3.6 บันทึกการหลังการจัดประสบการณ์ ในช่วงหมายเหตุของ
 แผนการจัดประสบการณ์
- 1.3.7 จัดประสบการณ์ซ่อมเสริมพัฒนาเด็ก
1. 4 การปรับปรุงและพัฒนาการปฏิบัติการจัดประสบการณ์ / สาระการเรียนรู้
- 1.4.1 แต่งตั้งคณะกรรมการดำเนินการ ประกอบด้วย ผู้ดูแลเด็ก
- 1.4.2 วิเคราะห์สภาพปัญหา สาเหตุ และแนวทางการพัฒนา
- 1.4.3 วางแผนและจัดทำโครงการ / กิจกรรม และปฏิทิน ปฏิบัติงาน
 เพื่อแก้ปัญหา และ / หรือ พัฒนาการปฏิบัติการจัดประสบการณ์
- 1.4.4 ดำเนินงานตามแผนและโครงการ
- 1.4.5 ประเมินผลระหว่างการทำงานเป็นระยะ ๆ
- 1.4.6 ปรับปรุงและพัฒนางานหลังการประเมินผล
- 1.4.7 ประเมินผลและสรุปรายงานเมื่อสิ้นสุดโครงการ
- 1.4.8 ประเมินผลและสรุปรายงานเมื่อสิ้นแผนงาน
- 1.5 การผลิตและใช้สื่อการจัดประสบการณ์
- 1.5.1 ศึกษาหลักสูตร / แนวการจัดประสบการณ์ คู่มือครูระเบียบต่าง ๆ
 เพื่อพิจารณาถึงเอกสาร สิ่งพิมพ์ สื่อที่จะนำมาใช้ในการจัดกิจกรรมการจัดประสบการณ์ครบ ทุก
 กลุ่มสาระที่ควรเรียนรู้ ตามแผนการจัดประสบการณ์ ทุกระดับชั้น
- 1.5.2 วางแผนการจัดหา / จัดการสื่อขึ้นใช้ประกอบการจัดกิจกรรม 3
 การจัดประสบการณ์
- 1.5.3 รวบรวมรายการสื่อที่จะดำเนินการจัดหา / จัดทำโดยแยกเป็น
- 1.5.3.1 สื่อที่ไม่ได้สามารถผลิตได้ เช่น เอกสารประกอบหลักสูตร
 / แนวการจัดประสบการณ์ หนังสือส่งเสริมการอ่าน โสตทัศนศึกษา ฯลฯ ให้จัดซื้อจากเงิน
 งบประมาณ หรือขอรับบริจาค

1.5.3.2 สื่อกึ่งผลิตเองได้ เช่น บัตรคำ บัตรภาพ ชุดการจัด
ประสบการณ์ บทเรียนสำเร็จรูป หุ่นมือ บล็อก เกมและสื่ออื่น ๆ ตามสภาพท้องถิ่น ให้อ่างแผน
ร่วมจัดทำขึ้นใช้ตามสภาพที่พึงประสงค์ และตรงตามวาระ

1.5.4 ดำเนินการจัดหา / ผลิตสื่อตามที่วางแผน รวบรวมไว้พร้อมจัดทำ
รายละเอียดการผลิต – การใช้

1.5.5 จัดทำทะเบียนสื่อ และการยืมสื่อไปใช้ให้เป็นปัจจุบัน

1.5.6 เผยแพร่ประชาสัมพันธ์สื่อต่าง ๆ ที่ผลิต

1.5.7 ผู้ดูแลเด็ก นำสื่อไปใช้ในการจัดประสบการณ์ และ / หรือ
การสร้างเสริมประสบการณ์แก่เด็ก

1.5.8 ให้เด็กมีส่วนร่วมในการผลิตและใช้สื่อ

1.5.9 มี การประเมินผลการใช้สื่อประสิทธิภาพของสื่อ และนำมา
ปรับปรุงแก้ไข

1. 6 การวิจัยในชั้นเรียน

กระบวนการวิจัยเพื่อพัฒนาการจัดประสบการณ์ ในชั้นเรียนอย่าง
เป็นระบบ มีขั้นตอนดังต่อไปนี้

1.6.1 ระบุปัญหาและการวิเคราะห์ปัญหา

1.6.2 ระบุแนวทางแก้ปัญหา

1.6.3 ระบุพัฒนาสิ่งที่จะใช้แก้ปัญหา

1.6.4 ระบุดำเนินการแก้ปัญหา

1.6.5 ระบุประเมินผลการแก้ปัญหา

1.6.6 การเขียนรายงานการวิจัย

2. งานส่งเสริมวิชาการ

2.1 การจัดประสบการณ์ซ่อมเสริม

2.1.1 ตรวจสอบความรู้ของเด็ก เพื่อให้ได้ข้อมูลพื้นฐาน ที่ผู้ดูแล
เด็ก จะนำไปจัดกิจกรรมซ่อมเสริม

2.1.2 ศึกษาปัญหาและวิเคราะห์ปัญหา เพื่อจัดทำแผนการจัด
ประสบการณ์ซ่อมเสริม

2.1.3 ดำเนินการจัดกิจกรรมการจัดประสบการณ์ ตามแผนการจัด
ประสบการณ์ ที่กำหนดและบันทึกการจัดประสบการณ์

2.1.4 กระตุ้นและเสริมแรงให้เด็กมีกำลังใจในการเรียนรู้ และรับรู้
ความก้าวหน้า ตลอดจนความสำเร็จของเด็ก

2.1.5 ทดสอบผลการพัฒนาการเป็นระยะอย่างเป็นระบบ จะได้ว่า
ข้อบกพร่องเพื่อผู้ดูแลเด็ก จะได้ช่วยเหลือเด็กให้พัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่อง

2.2 การส่งเสริมความถนัดและความสามารถทางวิชาการ

2.2.1 สำรวจเด็กว่ามีความถนัด ความสามารถ ความสนใจในด้าน
ใด และเก็บรวบรวมไว้อย่างเป็นระบบ

2.2.2 จัดแหล่งความรู้ และบริการเอกสารสิ่งพิมพ์ เพื่อให้เด็กได้
ศึกษาอย่างอิสระ ตามเนื้อหาและเรื่องที่สนใจ

2.2.3 จัดกิจกรรมความถนัดและความสามารถทางวิชาการ เช่น
การประกวดความสามารถของเด็ก การแข่งขันทางวิชาการ การจัดทัศนศึกษาออกศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก

2.2.4 ส่งเสริมความสามารถของเด็ก โดยให้เด็กได้มีโอกาสแสดงผล
งาน รายงาน จัดนิทรรศการในวันสำคัญต่าง ๆ

2.2.5 ประเมินการก้าวหน้าของเด็กและส่งเสริมให้ ได้ปฏิบัติ
กิจกรรมทางวิชาการอย่างต่อเนื่อง

2.2.6 ประสานกับผู้ปกครองโดยรายงานความก้าวหน้าเกี่ยวกับ
ความสามารถพิเศษของเด็ก เพื่อจะได้ร่วมมือกันพัฒนาสติปัญญาของเด็กให้สูงขึ้น

2.3 การจัดงานห้องสมุด (ถ้ามี)

2.3.1 จัดทำแผนงานและโครงการเกี่ยวกับการส่งเสริมกิจกรรมการ
ใช้ห้องสมุด เช่น กิจกรรมเล่านิทาน กิจกรรมอ่านหนังสือให้ฟัง กิจกรรมการโต้วาทีเกี่ยวกับ
หนังสือ

2.3.2 จัดนิทรรศการต่าง ๆ เพื่อเผยแพร่ความรู้ใหม่ ๆ ให้ทันต่อ
เหตุการณ์แก่สมาชิกห้องสมุด

2.3.3 จัดให้มีการบริการให้คำปรึกษาแก่บุคคลภายนอกที่เข้ามาใช้
ห้องสมุด

2.3.4 ปฏิบัติงานด้านเทคนิคเกี่ยวกับหนังสือและสิ่งพิมพ์ อย่างมี
ระบบและเป็นระเบียบ สะดวกในการใช้

2.3.5 จัดให้มีเอกสารสิ่งพิมพ์ หนังสือต่าง ๆ อย่างเพียงพอ และ
ทันสมัยทางด้านวิชาการ เพื่อให้บริการแก่ผู้ใช้

2.3.6 จัดทำสถิติ ประเมินผลในการใช้บริการห้องสมุด

2.4 การนิเทศภายใน

2.4.1 วางแผน / โครงการนิเทศภายใน ได้สอดคล้องกับสภาพ

ปัจจุบัน ปัญหาและความต้องการของผู้รับการนิเทศ

2.4.1.1 พิจารณาแต่งตั้งบุคลากรรับผิดชอบงานนิเทศของ

สถานศึกษาในรูปของคณะกรรมการ และมีการให้ความรู้ประชมวางแผนการดำเนินงาน

2.4.1.2 ประชุมชี้แจงให้ผู้ดูแลเด็กเข้าใจบทบาทหน้าที่ และ

ความรับผิดชอบของคณะกรรมการที่รับผิดชอบงานนิเทศของศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก

2.4.1.3 รวบรวมข้อมูลและสารสนเทศ รวมทั้งแฟ้มนวัตกรรม

ที่ต้องใช้ในการวางแผนนิเทศ ไว้อย่างเป็นระบบ เช่น ข้อมูลที่แสดงคุณภาพของนักเรียน ข้อมูลพื้นฐานและความต้องการของบุคลากร ฯลฯ

2.4.1.4 จัดทำรายละเอียดของกิจกรรมการนิเทศ และเครื่องมือ

การนิเทศแต่ละกิจกรรม ที่แสดงให้เห็นถึงวัตถุประสงค์เป้าหมายขั้นตอนการดำเนินการทรัพยากรที่จะใช้และการประเมินผลเพื่อให้ผู้นิเทศไปใช้ได้สะดวก

2.4.1.5 จัดทำแผนและปฏิทินการนิเทศภายในศูนย์พัฒนาเด็ก

เล็กตลอดทั้งเครื่องมือการนิเทศ ที่สอดคล้องกับสภาพปัญหาความต้องการและสามารถปฏิบัติได้ โดยให้คณะผู้ดูแลเด็กในศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก ได้มีส่วนร่วมในการวางแผน และมีการตรวจสอบองค์ประกอบของแผนหรือโครงการ ให้มีความครบถ้วนชัดเจน ทั้งนี้ควรให้แผนการนิเทศภายในสอดคล้องสัมพันธ์กับการนิเทศจากภายนอกด้วย

2.4.2 ดำเนินการนิเทศภายในตามแผน / โครงการ โดยใช้กิจกรรม

ที่เหมาะสมกับงานและผู้รับการนิเทศอย่างสม่ำเสมอและทั่วถึง

2.4.2.1 คณะกรรมการผู้รับผิดชอบดำเนินการตามแผนและ

ปฏิทินที่จัดทำขึ้น

2.4.2.2 ประชุมชี้แจงบุคลากรในศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก ให้เข้าใจ

แผนดำเนินการและบทบาทหน้าที่ของผู้เกี่ยวข้อง

2.4.2.3

ผู้บริหารศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก ให้การสนับสนุนการ

ดำเนินการตามแผน เช่น งบประมาณ วัสดุอุปกรณ์ ขวัญและกำลังใจในการทำงาน ฯลฯ

2.4.2.4 ส่งเสริมให้ผู้นิเทศ ใช้กิจกรรมและเครื่องมือการนิเทศ

ที่เหมาะสมกับงาน จุดประสงค์ในการนิเทศและขนาดของกลุ่ม เช่น การประชุมก่อนเปิดภาคเรียน การอบรม การประชุมเชิงปฏิบัติการ กลุ่มประสบการณ์ต่าง ๆ

- 2.4.2.5 กระตุ้น ส่งเสริมให้มีกรณีศึกษาภายใน ตามเป้าหมายที่กำหนด ตามแผนอย่างสม่ำเสมอ และนิเทศบุคลากรอย่างทั่วถึงทุกคน
- 2.4.2.6 ส่งเสริมให้ผู้ดูแลเด็กในศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก นิเทศกันเองเพื่อเป็นการพัฒนาบุคลากร โดยให้ความเข้าใจเกี่ยวกับหลักการนิเทศอย่างชัดเจน
- 2.4.2.7 ในการนิเทศแต่ละครั้งควรบันทึกการปฏิบัติงานไว้เป็นหลักฐาน ผลการนิเทศควรแจ้งผู้รับกรณีศึกษา เฉพาะรายเพื่อเป็นการปรับปรุงแก้ไข
- 2.4.2.8 ให้มีการสังเกตและเก็บข้อมูลพฤติกรรมกรรมการสอนของผู้ดูแลเด็ก หลังจากเริ่มดำเนินการตามแผนการนิเทศ
- 2.4.3 ประเมินผลการนิเทศภายในอย่างเป็นระบบ และนำผลการประเมินไปใช้พัฒนาการนิเทศ ภายในของศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก
- 2.4.3.1 กำหนดกิจกรรมการประเมินผลการนิเทศไว้ในแผนนิเทศของศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก ให้ครอบคลุมสาระสำคัญเกี่ยวกับเรื่องประเมินวิธีการประเมิน เครื่องมือประเมิน ระยะเวลาประเมิน และผู้ประเมิน
- 2.4.3.2 สร้าง / ใช้เครื่องมือประเมิน ที่เหมาะสมกับวัตถุประสงค์ การประเมิน ผู้รับการประเมิน และลักษณะของเครื่องมือประเมิน
- 2.4.3.3 ดำเนินการประเมินพฤติกรรมกรรมการจัดประสบการณ์ด้วยตนเอง ระหว่างเพื่อนร่วมงานและผู้บริหารศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก
- 2.4.3.4 เก็บรวบรวมข้อมูล วิเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากการประเมินและสรุปผล
- 2.4.3.5 นำผลการประเมินไปปรับพัฒนางานต่าง ๆ เช่น จัดสวัสดิการและสิ่งอำนวยความสะดวก ที่ผู้ดูแลเด็ก ต้องการพัฒนาการจัดประสบการณ์ในชั้นเรียน พัฒนาการนิเทศภายในศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก ฯลฯ
- 2.4.3.6 ประสานงานกับหน่วยงานภายนอก เช่น กองการศึกษา สำนักงานการศึกษา / หน่วยงานต้นสังกัด
- กล่าวโดยสรุป ขอบข่ายงานวิชาการ มีความสอดคล้องการบริหารงานวิชาการของศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก ดังนั้นผู้วิจัยจึงได้นำขอบข่ายการบริหารงานวิชาการมากำหนดเป็นขอบข่ายการบริหารงานวิชาการของศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก ซึ่งครอบคลุมงาน 5 ด้านดังต่อไปนี้
1. ด้านหลักสูตรและการบริหารหลักสูตร
 2. ด้านการจัดประสบการณ์การเรียนรู้
 3. ด้านสื่อการเรียนการสอน

4. ด้านการวัดผลและประเมินผล

5. ด้านการนิเทศภายใน

ขอบข่ายการบริหารงานวิชาการ

1. ด้านหลักสูตรและการบริหารหลักสูตร

ความหมายของหลักสูตร

วาณี ภูเสถวี (2542, หน้า 107) กล่าวว่า หลักสูตร หมายถึง เอกสารที่บรรจุแผนงาน หรือโครงการเนื้อหาวิชา กิจกรรมต่าง ๆ ที่จัดให้แก่ผู้เรียน เพื่อพัฒนาผู้เรียนทั้งในด้าน คณิตศาสตร์ เจตคติ และพฤติกรรมต่าง ๆ อันเป็นที่พึงปรารถนาของสังคมนั้น ๆ ซึ่งจะทำให้ผู้เรียนสามารถ ดำรงชีวิตอยู่ในสังคมได้อย่างเป็นสุข โดยที่แผนงานหรือโครงการนั้น จะต้องมียุทธศาสตร์ที่สมบูรณ์ นั่นคือมีจุดมุ่งหมายที่ชัดเจน มีการกำหนด เนื้อหาสาระ ประสบการณ์ ที่มีคุณค่าต่อผู้เรียนมีแนวทางการดำเนินงานที่เป็นระบบ ระเบียบ และโครงการนั้นไปปฏิบัติในสถานศึกษา ทำให้ผู้เรียนเกิดการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรม ซึ่งสามารถวัดผลประเมินผลของการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมของผู้เรียนได้

ประยงค์ เนาวบุตร (2545, หน้า 5) กล่าวว่า หลักสูตร หมายถึง แผนการเรียนรู้อย่างเป็นทางการ ซึ่งกำหนดไว้อย่างเป็นทางการ เพื่อใช้เป็นแนวทางในการจัดประสบการณ์ให้ผู้เรียนเกิดความรู้ ทักษะ คุณลักษณะที่พึงประสงค์ และพัฒนาการในทุกด้านตามจุดมุ่งหมายของการศึกษา ทั้งที่เป็นการศึกษาในระบบโรงเรียน การศึกษานอกระบบโรงเรียน และการศึกษาในรูปแบบอื่นๆ และหมายรวมถึงหลักสูตรซ่อนเร้น หรือแฝงเร้น (Hidden Curriculum) ที่เกิดขึ้นกับผู้เรียน นอกเหนือจากจุดมุ่งหมายที่กำหนดไว้ด้วย

โบรเวอร์ (Brower, 1995, หน้า 106 – 135) ได้กล่าวถึงหลักสูตรระดับปฐมวัยสรุปได้ดังนี้

1. หลักสูตร คือ แผนงานประสบการณ์การเรียนรู้ หลักสูตรต้องสามารถ

ให้ทางเลือกที่หลากหลาย เช่น โปรแกรมการศึกษา แผนงานประสบการณ์การเรียนรู้ เป็นต้น

2. หลักสูตรสามารถที่จะสร้างทักษะ ความรู้ ความสามารถ ความคิดรวบยอด และความต้องการพื้นฐานของบุคคล

สรุปได้ว่า หลักสูตร หมายถึง แผนการจัดประสบการณ์การเรียนรู้ที่สามารถใช้เป็นแนวทางพัฒนาผู้เรียนให้เกิดความรู้ ทักษะ คุณลักษณะที่พึงประสงค์ และพัฒนาการทุกด้านตามจุดมุ่งหมายของการศึกษา

ระยะเวลาเรียน

ใช้ระยะเวลาในการจัดประสบการณ์ให้กับเด็ก 1

– 3 ปีการศึกษา โดยประมาณ

ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับอายุของเด็กที่เริ่มเข้าสถานศึกษา หรือสถานพัฒนาเด็กปฐมวัย

สาระการเรียนรู้

สาระการเรียนรู้ใช้เป็นสื่อกลางในการจัดกิจกรรมให้กับเด็ก เพื่อส่งเสริมพัฒนาการทุกด้าน ทั้งด้านร่างกาย อารมณ์ จิตใจ สังคม และสติปัญญา ซึ่งจำเป็นต่อการพัฒนาเด็กให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ ทั้งนี้สาระการเรียนรู้ประกอบด้วย องค์ความรู้ ทักษะหรือกระบวนการและคุณลักษณะหรือค่านิยม คุณธรรม จริยธรรม ความรู้สำหรับเด็กอายุ 3–5 ปี จะเป็นเรื่องราวที่เกี่ยวข้องกับตัวเด็ก บุคคลและสถานที่ที่แวดล้อมเด็ก ชุมชนชาติรอบตัว และสิ่งต่าง ๆ รอบตัวเด็กที่เด็กมีโอกาสใกล้ชิด หรือมีปฏิสัมพันธ์ ในชีวิตประจำวัน และเป็นสิ่งที่เด็กสนใจ จะไม่เป็นเนื้อหา การท่องจำ ในส่วนที่เกี่ยวข้องกับทักษะ หรือกระบวนการจำเป็นต้องบูรณาการทักษะที่สำคัญ และจำเป็นสำหรับเด็ก เช่น ทักษะการเคลื่อนไหว ทักษะทางสังคม ทักษะการคิด ทักษะการใช้ภาษา คณิตศาสตร์และวิทยาศาสตร์ เป็นต้น ขณะเดียวกันควรปลูกฝังให้เด็กเกิดเจตคติที่ดี มีค่านิยมที่พึงประสงค์ เช่น ความรู้สึกที่ดีต่อตนเองและผู้อื่น รักการเรียนรู้ รักธรรมชาติ สิ่งแวดล้อม และมีคุณธรรม จริยธรรมที่เหมาะสมกับวัย เป็นต้น

ผู้สอนหรือผู้จัดการศึกษา อาจนำสาระการเรียนรู้มาจัดในลักษณะหน่วยการสอนแบบบูรณาการ หรือเลือกใช้วิธีการที่สอดคล้องกับปรัชญาและหลักการจัดการศึกษาปฐมวัย สาระการเรียนรู้กำหนดเป็น 2 ส่วน ดังนี้

1. ประสบการณ์สำคัญ

ประสบการณ์สำคัญ เป็นสิ่งจำเป็นอย่างยิ่งสำหรับการพัฒนาเด็ก ทางด้านร่างกาย อารมณ์ จิตใจ สังคม และสติปัญญา ช่วยให้เกิดทักษะที่สำคัญ สำหรับการสร้างองค์ความรู้ โดยให้เด็กได้มีปฏิสัมพันธ์กับวัตถุ สิ่งของ บุคคลต่าง ๆ ที่อยู่รอบตัว รวมทั้งปลูกฝังคุณธรรม จริยธรรม ไปพร้อมกันด้วย ประสบการณ์สำคัญมีดังนี้

1.1 ประสบการณ์สำคัญที่ส่งเสริมพัฒนาการด้านร่างกาย ได้แก่

1.1.1 การทรงตัวและการประสานสัมพันธ์ของกล้ามเนื้อใหญ่

1.1.2 การประสานสัมพันธ์ของกล้ามเนื้อเล็ก

1.1.3 การรักษาสุขภาพ

1.1.4 การรักษาความปลอดภัย

1.2 ประสบการณ์สำคัญที่ส่งเสริมพัฒนาการด้านอารมณ์และจิตใจ ได้แก่

1.2.1 คนตรี

1.2.2 สุนทรียภาพ

1.2.3 การเล่น

1.2.4 คุณธรรม จริยธรรม

1.3 ประสพการณ์สำคัญที่ส่งเสริมพัฒนาการด้านสังคม ได้แก่ การเรียนรู้
ทางสังคม

1.4 ประสพการณ์สำคัญที่ส่งเสริมพัฒนาการด้านสติปัญญา ได้แก่

1.4.1 การคิด

1.4.2 การใช้ภาษา

1.4.3 การสังเกต การจำแนก และการเปรียบเทียบ

1.4.4 จำนวน

1.4.5 มิติสัมพันธ์ (พื้นที่ / ระยะ)

2. สาระที่ควรเรียนรู้

สาระที่ควรเรียนรู้ เป็นเรื่องราวรอบตัวเด็กที่นำมาเป็นสื่อ ในการจัดกิจกรรม ให้เด็กเกิดการเรียนรู้ ไม่เน้นการท่องจำเนื้อหา ผู้สอนสามารถกำหนดรายละเอียดขึ้นเอง ให้สอดคล้องกับวัย ความต้องการ และความสนใจของเด็ก โดยให้เด็กได้เรียนรู้ผ่านประสบการณ์สำคัญที่ระบุไว้ข้างต้น ทั้งนี้อาจยืดหยุ่นเนื้อหาได้ โดยคำนึงถึงประสบการณ์และสิ่งแวดล้อมในชีวิตจริงของเด็ก สาระที่เด็กอายุ 3-5 ปี ควรเรียนรู้ มีดังนี้

2.1 เรื่องราวเกี่ยวกับตัวเด็ก เด็กควรรู้จักชื่อ นามสกุล รูปร่าง หน้าตา รู้จักอวัยวะต่าง ๆ วิธีระมัดระวังร่างกายให้สะอาด ปลอดภัย การรับประทานอาหารที่ถูกสุขลักษณะ เรียนรู้ที่จะเล่นและทำสิ่งต่าง ๆ ด้วยตนเองคนเดียว หรือกับผู้อื่น ตลอดจนเรียนรู้ที่จะแสดงความคิดเห็น ความรู้สึก และแสดงมารยาทที่ดี

2.2 เรื่องราวเกี่ยวกับบุคคลและสถานที่แวดล้อมเด็ก เด็กควรได้มีโอกาสรู้จักและรับรู้เรื่องราวเกี่ยวกับครอบครัว สถานศึกษา ชุมชน รวมทั้งบุคคลต่าง ๆ ที่เด็กต้องเกี่ยวข้องหรือมีโอกาสใกล้ชิด และมีปฏิสัมพันธ์ในชีวิตประจำวัน

2.3 ธรรมชาติรอบตัว เด็กควรจะได้เรียนรู้สิ่งมีชีวิต สิ่งไม่มีชีวิต รวมทั้งความเปลี่ยนแปลงของโลก ที่แวดล้อมเด็กตามธรรมชาติ เช่น ฤดูกาล กลางวัน กลางคืน ฯลฯ

2.4 สิ่งต่าง ๆ รอบตัวเด็ก เด็กควรจะได้รู้จักสี ขนาด รูปร่าง รูปทรง น้ำหนัก ผิวสัมผัสและสิ่งต่าง ๆ รอบตัว สิ่งของเครื่องใช้ ยานพาหนะ และการสื่อสารต่าง ๆ ที่ใช้อยู่ในชีวิตประจำวัน

สรุปได้ว่า สาระการเรียนรู้ประกอบด้วย 2 ส่วน คือ 1) ประสพการณ์สำคัญ ช่วยให้เด็กเกิดทักษะที่สำคัญสำหรับการสร้างองค์ความรู้ รวมทั้งปลูกฝังคุณธรรม จริยธรรม 2) สาระที่ควรเรียนรู้ เป็นเรื่องราวรอบตัวเด็กที่นำมาเป็นสื่อในการจัดกิจกรรมที่เด็กเกิดการเรียนรู้ ไม่เน้นการท่องจำเนื้อหา

จากแนวคิดเกี่ยวกับงานหลักสูตรและการบริหารหลักสูตรการศึกษาปฐมวัย ดังกล่าวข้างต้น สรุปได้ว่า งานหลักสูตรและการบริหารหลักสูตร คือ การที่ผู้บริหารต้องพัฒนาบุคลากรให้มีความรู้ความเข้าใจ ในเรื่องแนวและแผนการจัดประสบการณ์ ซึ่งสามารถนำไปใช้ในการจัดกิจกรรมและประสบการณ์ให้บรรลุวัตถุประสงค์ ตลอดจนให้มีการปรับปรุงหรือพัฒนาแนวและแผนการจัดประสบการณ์ให้เหมาะสมนำไปใช้อีกต่อ

สำหรับการวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยได้สรุปความหมายของงานหลักสูตรและการบริหารหลักสูตรว่า หมายถึง การดำเนินงานตามแผนหรือโครงการ / กิจกรรม ของศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก ดังกวดังต่อไปนี้เกี่ยวกับด้านหลักสูตรและการบริหารหลักสูตร ด้านการจัดประสบการณ์การเรียนรู้ ด้านสื่อการเรียนการสอน ด้านการวัดผลและประเมินผล และด้านการนิเทศภายใน

2. ด้านการจัดประสบการณ์การเรียนรู้

การจัดการเรียนการสอนในระดับการศึกษาปฐมวัย จะใช้คำว่า การจัดประสบการณ์ หรือการจัดกิจกรรมแทนคำว่า การเรียนการสอน เนื่องจากเด็กจะเรียนรู้ได้ดีจากประสบการณ์ตรง หรือการลงมือปฏิบัติกิจกรรม การจัดประสบการณ์สำหรับเด็กปฐมวัย เพื่อส่งเสริมพัฒนาการและการเรียนรู้ของเด็ก ครูต้องเปลี่ยนบทบาทจากผู้ออกความรู้หรือสั่งให้เด็กทำ มาเป็นผู้อำนวยความสะดวก เป็นผู้สนับสนุนชี้แนะและเรียนรู้ร่วมกับเด็ก ส่วนเด็กจะเป็นผู้ลงมือกระทำ และค้นพบด้วยตนเอง ครูผู้สอนจะต้องยอมรับและเห็นคุณค่า รู้จักและเข้าใจเด็กแต่ละคนที่ตนดูแลรับผิดชอบก่อน จะได้วางแผนสร้างสภาพแวดล้อมและกิจกรรมที่ส่งเสริมพัฒนาการและการเรียนรู้ของเด็กได้อย่างเหมาะสม และครูต้องรู้จักพัฒนาตนเอง ปรับปรุงใช้เทคนิคกิจกรรมต่าง ๆ ให้เด็กอย่างเหมาะสม (นันทิยา น้อยจันทร์, 2548, หน้า 125)

ความหมายของการจัดประสบการณ์การเรียนรู้

เขาวานถ เลาหบรรจง (2545, หน้า 34) ได้ให้ความหมายไว้ว่า การจัดประสบการณ์ เป็นการจัดเตรียมสภาพแวดล้อมทั้งภายในและภายนอกห้องเรียน ตลอดจนสื่ออุปกรณ์ ซึ่งพร้อมที่จะให้เด็กเรียนรู้ด้วยการลงมือปฏิบัติ โดยตรงกับสิ่งเหล่านั้นเพื่อให้เกิดการขยายประสบการณ์และการเรียนรู้ไปสู่การพัฒนาทั้งด้านร่างกาย อารมณ์ จิตใจ สังคม และสติปัญญา ให้เหมาะสมกับวัยและพัฒนาการ

นันทิยา น้อยจันทร์ (2548, หน้า 126) ได้ให้ความหมายไว้ว่า การจัดประสบการณ์เป็นการจัดเตรียมสภาพแวดล้อม การจัดวัสดุอุปกรณ์ สิ่งจำลองหรือสื่อต่าง ๆ ที่มีลักษณะและคุณสมบัติเหมาะสมสำหรับการทำกิจกรรมตอบสนองต่อสถานการณ์นั้น ๆ จะเกิดประสบการณ์ต่าง ๆ ตามวัตถุประสงค์ของผู้จัด การจัดประสบการณ์สำหรับเด็กปฐมวัยอายุ-3 ปี จะ

ไม่จัดเป็นรายวิชา แต่จัดในรูปของกิจกรรมบูรณาการผ่านการเล่น เพื่อให้เด็กเรียนรู้จากประสบการณ์ตรง เกิดความรู้ ทักษะ คุณธรรม จริยธรรม รวมทั้งเกิดการพัฒนาทั้งด้านร่างกาย อารมณ์ จิตใจ สังคม และสติปัญญา

สรุปได้ว่า การจัดประสบการณ์การเรียนรู้ หมายถึง การเตรียมสภาพแวดล้อม สื่อ วัสดุอุปกรณ์ สำหรับการทำกิจกรรมของเด็ก เพื่อส่งเสริมให้เด็กเกิดพัฒนาการทั้งด้านร่างกาย อารมณ์ จิตใจ สังคม และสติปัญญา

โดยมีหลักการและแนวทางการจัดประสบการณ์ดังนี้ (กระทรวงศึกษาธิการ, 2546)

1. หลักการจัดประสบการณ์

1.1 จัดประสบการณ์การเล่นและการเรียนรู้ เพื่อพัฒนาเด็กโดยองค์รวมอย่างต่อเนื่อง

1.2 เน้นเด็กเป็นสำคัญ สนองความต้องการ ความสนใจ ความแตกต่างระหว่างบุคคล และบริบทของสังคมที่เด็กอาศัยอยู่

1.3 จัดให้เด็กได้รับการพัฒนาโดยให้ความสำคัญทั้งกับกระบวนการและผลผลิต

1.4 จัดการประเมินพัฒนาการให้เป็นกระบวนการอย่างต่อเนื่อง และเป็นส่วนหนึ่งของการจัดประสบการณ์

1.5 ให้ผู้ปกครองและชุมชนมีส่วนร่วมในการพัฒนาเด็ก

2. แนวทางการจัดประสบการณ์

2.1 จัดประสบการณ์ให้สอดคล้องกับจิตวิทยาพัฒนาการ คือ เหมาะสมกับอายุวุฒิภาวะ และระดับพัฒนาการ เพื่อให้เด็กทุกคนได้พัฒนาเต็มตามศักยภาพ

2.2 จัดประสบการณ์ให้สอดคล้องกับลักษณะการเรียนรู้ของเด็กวัยนี้ คือ เด็กมีคลังมือกระทำ เรียนรู้ผ่านประสาทสัมผัสทั้ง 5 ได้เคลื่อนไหว สำรวจ เล่น สังเกต สืบค้น ทดลอง และคิดแก้ปัญหาด้วยตนเอง

2.3 จัดประสบการณ์ในรูปแบบบูรณาการ คือบูรณาการทั้งทักษะและสาระการเรียนรู้

2.4 จัดประสบการณ์ให้เด็กได้ริเริ่ม คิด วางแผน ตัดสินใจ ลงมือกระทำ และนำเสนอความคิดโดยผู้สอนเป็นผู้สนับสนุน อำนวยความสะดวก และเรียนรู้ร่วมกับเด็ก

2.5 จัดประสบการณ์ให้เด็กมีปฏิสัมพันธ์กับเด็กอื่น กับผู้ใหญ่ ภายในสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการเรียนรู้ ในบรรยากาศที่อบอุ่นมีความสุข และเรียนรู้การทำกิจกรรมแบบร่วมมือในลักษณะต่าง ๆ กัน

2.6 จัดประสบการณ์ให้เด็กมีปฏิสัมพันธ์กับสื่อและแหล่งการเรียนรู้
ที่หลากหลายและอยู่ในวิถีชีวิตของเด็ก

2.7 จัดประสบการณ์ที่ส่งเสริมลักษณะนิสัยที่ดีและทักษะการใช้
ชีวิตประจำวันตลอดจนสอดแทรกคุณธรรมจริยธรรม ให้เป็นส่วนหนึ่งของการจัดประสบการณ์
การเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง

2.8 จัดประสบการณ์ทั้งในลักษณะที่มีการวางแผนไว้ล่วงหน้า และ
แผนที่เกิดขึ้นในสภาพจริงโดยไม่ได้คาดการณ์ไว้

2.9 ให้ผู้ปกครองและชุมชนมีส่วนร่วมในการจัดประสบการณ์ ทั้ง
ทางการวางแผน การสนับสนุนสื่อการสอน การเข้าร่วมกิจกรรม และการประเมินพัฒนาการ

2.10 จัดทำสารนิทัศน์ ด้วยการรวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับพัฒนาการและ
การเรียนรู้ของเด็ก เป็นรายบุคคล นำมาไตร่ตรองและใช้ให้เป็นประโยชน์ต่อการพัฒนาเด็ก และ
การวิจัยในชั้นเรียน

3. การจัดกิจกรรมประจำวัน

กิจกรรมสำหรับเด็กอายุ 3-5 ปี สามารถนำมาจัดเป็นกิจกรรม
ประจำวันได้หลายรูปแบบ เป็นการช่วยให้ทั้งผู้สอนและเด็กทราบว่าแต่ละวัน จะทำกิจกรรมอะไร
เมื่อใดและอย่างไร การจัดกิจกรรมประจำวัน มีหลักการจัดและขอบข่ายของกิจกรรมประจำวัน
ดังนี้

3.1 หลักการจัดกิจกรรมประจำวัน

3.1.1 กำหนดระยะเวลาในการจัดกิจกรรมแต่ละกิจกรรมให้
เหมาะสมกับวัยของเด็กในแต่ละวัน

3.1.2 กิจกรรมที่ต้องใช้ความคิด ทั้งในกลุ่มเล็กและกลุ่มใหญ่
ไม่ควรใช้เวลาต่อเนื่องนานเกินกว่า 20 นาที

3.1.3 กิจกรรมที่เด็กมีอิสระเลือกเล่นเสรี เช่น การเล่นตามมุม
การเล่นกลางแจ้ง ฯลฯ ใช้เวลาประมาณ 40-60 นาที

3.1.4 กิจกรรมควรมีความสมดุลระหว่างกิจกรรมในห้องและนอกห้อง
กิจกรรมที่ใช้กล้ามเนื้อใหญ่ และกล้ามเนื้อเล็ก กิจกรรมที่เป็นรายบุคคล กลุ่มย่อย และกลุ่มใหญ่
กิจกรรมที่เด็กเป็นผู้ริเริ่ม และผู้สอนเป็นผู้ริเริ่ม และกิจกรรมที่ใช้กำลังและไม่ใช้กำลัง จัดให้ครบ
ทุกประเภท ทั้งนี้กิจกรรมที่ต้องออกกำลังกาย ควรจัดสลับกับกิจกรรมที่ไม่ต้องออกกำลังมากนัก
เพื่อเด็กจะได้ไม่เหนื่อยเกินไป

3.2 ขอบข่ายของกิจกรรมประจำวัน การเลือกกิจกรรมที่จะนำมาจัด
ในแต่ละวัน ต้องให้ครอบคลุมสิ่งต่อไปนี้

3.2.1 การพัฒนากล้ามเนื้อใหญ่ เพื่อให้เด็กได้พัฒนาความแข็งแรง
ของกล้ามเนื้อใหญ่ การเคลื่อนไหว และความคล่องแคล่วในการใช้วัยวะต่าง ๆ จึงควรจัดกิจกรรม
โดยให้เด็กได้เล่นอิสระกลางแจ้ง เล่นเครื่องเล่นสนาม เคลื่อนไหวร่างกายตามจังหวัดดนตรี

3.2.2 การพัฒนากล้ามเนื้อเล็ก เพื่อให้เด็กได้พัฒนาความแข็งแรง
ของกล้ามเนื้อเล็ก การประสานสัมพันธ์ระหว่างมือและตา จึงควรจัดกิจกรรมโดยให้เด็กได้เล่น
เครื่องเล่นสัมผัส เล่นเกมต่อภาพ ฝึกช่วยเหลือตนเองในการแต่งกาย หยิบจับชิ้นส่วนใช้อุปกรณ์
ศิลปะ เช่น สีเทียน กรรไกร พู่กัน ดินเหนียว ฯลฯ

3.2.3 การพัฒนาอารมณ์ จิตใจ และปลูกฝังคุณธรรม จริยธรรม
เพื่อให้เด็กมีความรู้สึกที่ดีต่อตนเองและผู้อื่น มีความเชื่อมั่น กล้าแสดงออก มีวินัยในตนเอง
รับผิดชอบ ซื่อสัตย์ ประหยัด เมตตา กรุณา เอื้อเฟื้อ แบ่งปัน มีมารยาทและปฏิบัติตามวัฒนธรรม
และศาสนาที่นับถือ จึงควรจัดกิจกรรมต่าง ๆ ผ่านการเล่นให้เด็กได้มีโอกาสตัดสินใจเลือก ได้รับ
การตอบสนองตามความต้องการ ได้ฝึกปฏิบัติโดยสอดแทรกคุณธรรม จริยธรรม ตลอดเวลา
ที่โอกาสเอื้ออำนวย

3.2.4 การพัฒนาสังคมนิสัย เพื่อให้เด็กมีลักษณะนิสัยที่ดี แสดง
ออกอย่างเหมาะสม และอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข ช่วยเหลือตนเองในการทำกิจวัตร
ประจำวัน มีนิสัยรักการทำงาน รู้จักระมัดระวังความปลอดภัยของตนเอง และผู้อื่น จึงควรจัดให้
เด็กได้ปฏิบัติกิจวัตรประจำวันอย่างสม่ำเสมอ เช่น รับประทานอาหาร พักผ่อนนอนหลับ ขับถ่าย
ทำความสะอาดร่างกาย เล่นและทำงานร่วมกับผู้อื่น ปฏิบัติตามกฎกติกาข้อตกลงของส่วนรวม
เก็บของเข้าที่เมื่อเล่นหรือทำงานเสร็จ ฯลฯ

3.2.5 การพัฒนาการคิด เพื่อให้เด็กได้พัฒนาความคิดรวบยอด
สังเกต จำแนก เปรียบเทียบ จัดหมวดหมู่ เรียงลำดับเหตุการณ์ แก้ปัญหา จึงควรจัดกิจกรรมให้
เด็กได้สนทนาอภิปราย แลกเปลี่ยนความคิดเห็น เชิญวิทยากรมาพูดคุยกับเด็ก ค้นคว้าจากแหล่ง
ข้อมูลต่าง ๆ ทดลอง ศึกษานอกสถานที่ ประกอบอาหาร หรือจัดให้เด็กได้เล่นเกมการศึกษา
ที่เหมาะสมกับวัยอย่างหลากหลาย ฝึกการแก้ปัญหาในชีวิตประจำวัน และในการทำ กิจกรรม
ทั้งที่เป็นกลุ่มย่อย กลุ่มใหญ่ หรือรายบุคคล

3.2.6 การพัฒนาภาษา เพื่อให้เด็กได้มีโอกาสใช้ภาษาสื่อสาร
ถ่ายทอดความรู้สึก ความนึกคิด ความรู้ความเข้าใจในสิ่งต่าง ๆ ที่เด็กมีประสบการณ์ จึงควรจัด
กิจกรรมทางภาษาให้มีความหลากหลายในสภาพแวดล้อม ที่เอื้อต่อการเรียนรู้ มุ่งปลูกฝังให้เด็กรัก

การอ่าน และบุคลากรที่แวดล้อมต้องเป็นแบบอย่างที่ดีในการใช้ภาษา ทั้งนี้ต้องคำนึงถึงหลักการ จัดกิจกรรม ทางภาษาที่เหมาะสมกับเด็กเป็นสำคัญ

3.2.7 การส่งเสริมจินตนาการ และความคิดสร้างสรรค์ เพื่อให้เด็ก ได้พัฒนาความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ ได้ถ่ายทอดอารมณ์ ความรู้สึกและเห็นความสวยงามของสิ่งต่าง ๆ รอบตัว โดยใช้กิจกรรมศิลปะและดนตรีเป็นสื่อ ใช้การเคลื่อนไหวจังหวะตามจินตนาการ ให้ประดิษฐ์สิ่งต่าง ๆ อย่างอิสระตามความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ ของเด็กเล่นบทบาทสมมติในมุมเล่น ต่าง ๆ เล่นน้ำ เล่นทราย เล่นก่อสร้างสิ่งต่าง ๆ เช่น แท่งไม้ รูปทรงต่าง ๆ ฯลฯ

นันทิยา น้อยจันทร์ (2548, หน้า 129) กล่าวว่า หลักในการจัดประสบการณ์ การเรียนรู้ สำหรับเด็กปฐมวัยนั้น ต้องคำนึงถึงความสามารถ ความเหมาะสมและความสนใจของเด็ก กิจกรรมที่จัดจะต้องมีความสอดคล้องกับพัฒนาการทั้งทางด้านร่างกาย อารมณ์ สังคม และสติปัญญา สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ที่จะเรียน และเป็นสิ่งที่เกี่ยวข้องกับตัวผู้เรียนที่จะสามารถ นำไปใช้ในชีวิตประจำวัน ซึ่งผู้เรียนจะได้รับประสบการณ์ตรงจากการเล่น การลงมือปฏิบัติจริง การคิดค้น การแสดงออก

นันทิยา น้อยจันทร์ (2548, หน้า 129) ได้กล่าวถึงวัตถุประสงค์ของการจัด ประสบการณ์ด้านต่าง ๆ ให้แก่เด็ก เพื่อให้เด็กมีพัฒนาการทั้ง 4 ด้าน คือ ด้านร่างกาย ด้านอารมณ์ จิตใจ และด้านสังคม ดังนี้

1. พัฒนาการด้านร่างกาย
 - 1.1 เพื่อพัฒนาร่างกายให้เจริญเติบโตตามวัย
 - 1.2 เพื่อพัฒนากล้ามเนื้อ และประสาทสัมผัสให้สัมพันธ์กัน
 - 1.3 เพื่อปลูกฝังสุขนิสัยที่ดีในการรักษาสุขภาพอนามัยของตนเองและผู้อื่น
2. พัฒนาการด้านสติปัญญา
 - 2.1 เพื่อพัฒนาและส่งเสริมการใช้ภาษาในการสื่อความหมาย
 - 2.2 เพื่อให้รู้จักสังเกต การคิดตามลำดับขั้นตอนอย่างมีเหตุผล
 - 2.3 เพื่อพัฒนาและส่งเสริมความคิดสร้างสรรค์และความสามารถในการแก้ปัญหา
 - 2.4 เพื่อปลูกฝังให้เป็นคนรักในการเรียนรู้ และมีประสบการณ์ที่จะศึกษาในขั้นต่อไป
3. พัฒนาการด้านจิตใจและสังคมเพื่อให้มีสุขภาพจิตดี มีอารมณ์ร่าเริงแจ่มใส

กล่าวโดยสรุป ในการจัดประสบการณ์การเรียนรู้ให้กับเด็กปฐมวัยนั้น ครูผู้สอนมีบทบาทสำคัญในการจัดการเรียนรู้ เพราะครูจะเป็นผู้ใกล้ชิด และรู้จักธรรมชาติและความต้องการของเด็ก และกิจกรรมประจำวันในแต่ละวัน เป็นกิจกรรมที่เน้นพัฒนาการทั้ง 4 ด้านของเด็กปฐมวัย ทั้งนี้เพื่อเป็นการส่งเสริมให้มีพัฒนาที่สมบูรณ์ทั้ง 4 ด้าน การจัดกิจกรรมการเรียนรู้จึงเป็นสิ่งสำคัญต่อเด็กระดับปฐมวัย

สำหรับการวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยได้สรุปความหมายของการจัดประสบการณ์การเรียนรู้ว่าหมายถึง การจัดการศึกษาให้เด็กก่อนวัยเรียน หรือเด็กปฐมวัยเพื่อพิจารณาให้ครบทั้งทางด้านร่างกาย อารมณ์-จิตใจ สังคม และสติปัญญา เป็นการปูพื้นฐานวิชาต่างๆ ให้เด็กในรูปของกิจกรรม เพื่อให้เด็กได้รับประสบการณ์ตรง

3. ด้านสื่อการเรียนการสอน

สื่อการเรียนรู้ มีอิทธิพลโดยตรงต่อการเรียนรู้ของเด็ก และการจัดการเรียนการสอนของครู ครูต้องมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับสื่อการเรียนรู้ทั้งการนำไปใช้ในทางปฏิบัติ และจัดเตรียมสื่อให้สอดคล้องกับหลักสูตรของสถานศึกษาที่กำหนด และสาระที่เด็กเรียนรู้ (กุลยา ตันติพลาชีวะ, 2550, หน้า 294)

ความหมายของสื่อการเรียนการสอน

สื่อ (Medium, pl. media) เป็นคำที่มาจากภาษาละตินว่า “Medium” แปลว่า “ระหว่าง” (Between) หมายถึง สิ่งใดก็ตามที่บรรจุข้อมูลเพื่อให้ผู้ส่ง และผู้รับสามารถสื่อสารกันได้ตรงตามวัตถุประสงค์ เมื่อมีการนำสื่อมาใช้ในการเรียนการสอน จึงเรียกว่า “สื่อการสอน” (Instructional Media) หมายถึง สื่อชนิดใดก็ตาม ไม่ว่าจะเป็นเทปบันทึกเสียง สไลด์ วิทยุ โทรทัศน์ วิดิทัศน์ แผ่นภูมิ ภาพนิ่ง ฯลฯ ซึ่งบรรจุเนื้อหาเกี่ยวกับการเรียนการสอน สิ่งเหล่านี้เป็นวัสดุอุปกรณ์ทางกายภาพที่นำมาใช้ในเทคโนโลยีทางการศึกษา เป็นสิ่งที่ใช้เป็นเครื่องมือหรือช่องทางสำหรับการสอนของผู้สอน ส่งไปถึงผู้เรียน ทำให้ผู้เรียนสามารถเกิดการเรียนรู้ตามวัตถุประสงค์หรือจุดมุ่งหมายที่ผู้สอนวางไว้เป็นอย่างดี (กิดานันท์ มลิทอง, 2543, หน้า 89)

ปัญญา แก้วกียร และสุภัทร พันธุ์พัฒนกุล (2545, หน้า 49) กล่าวว่า สื่อหมายถึง ตัวกลางในการถ่ายทอดเรื่องราวเนื้อหา จากผู้ส่งไปยังผู้รับ ในการเรียนการสอน สื่อเป็นตัวกลางนำความรู้จากครูสู่เด็ก ทำให้เด็กเกิดการเรียนรู้ตามจุดประสงค์ที่วางไว้ ช่วยให้เด็กได้ประสบการณ์โดยตรง ทำให้สิ่งที่เป็นนามธรรมเข้าใจยาก กลายเป็นรูปธรรมที่เด็กเข้าใจง่าย เรียนรู้ได้ง่าย รวดเร็ว เพลิดเพลิน เกิดการเรียนรู้ และค้นพบด้วยตนเอง

กิดานันท์ มลิทอง (อ้างใน วาณี ภูเสถร์, 2542, หน้า 157) สื่อ หมายถึง สิ่งใด ๆ ก็ตามที่บรรจุข้อมูล เพื่อให้ผู้ส่งและผู้รับสามารถสื่อสารกันได้โดยตรง ตามวัตถุประสงค์ เมื่อมีการนำสื่อมาใช้ในการเรียนการสอน จึงเรียกว่า สื่อการสอน ซึ่งหมายถึง สื่อชนิดใดก็ตาม

ไม่ว่าจะเป็นเทปบันทึกเสียง สไลด์ วิทยู โทรทัศน์ วิทยุทัศน์ แผนภูมิ ภาพนิ่ง ฯลฯ ซึ่งบรรจุเนื้อหาเกี่ยวกับการเรียนการสอน สิ่งเหล่านี้ เป็นวัสดุอุปกรณ์ทางกายภาพที่นำมาใช้ในเทคโนโลยีทางการศึกษา เป็นสิ่งที่ใช้เป็นเครื่องมือ หรือช่องทางสำหรับการสอนของผู้สอน ส่งไปถึงผู้เรียน และทำให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ตามจุดประสงค์ที่ผู้สอนกำหนดไว้เป็นอย่างดี

จินตนา ไบกาชยิ (อ้างใน สุนนทา สุนทรประเสริฐ, 2547, หน้า 1) ได้ให้ความหมายของสื่อการเรียนการสอน ไว้ดังนี้ สื่อการเรียนการสอน (Instruction Material) หมายถึง วัสดุหรือเครื่องมือ ที่จัดทำขึ้นซึ่งมีข้อมูลเนื้อหาสาระที่เป็นประโยชน์ต่อประสิทธิภาพการเรียนรู้ สำหรับนำไปใช้ในกระบวนการเรียนการสอนของครู และนักเรียนให้เป็นไปตามหลักสูตรกำหนด

พรทิพย์ วินโกมินทร์ (2542, หน้า 1) กล่าวว่า สื่อ หมายถึง สิ่งหนึ่งสิ่งใด หรือเครื่องมือที่เป็นตัวกลาง นำความรู้ไปสู่ผู้เรียนทำให้การเรียนการสอน เป็นไปตามวัตถุประสงค์ที่วางไว้เป็นอย่างดี และช่วยให้เด็กเกิดการพัฒนารูปแบบ

กรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ (2547, หน้า 74) ได้ให้ความหมายของสื่อ และสื่อประกอบกิจกรรมไว้ว่า สื่อ หมายถึง ตัวกลางในการถ่ายทอดเรื่องราว เนื้อหาจากผู้ส่งไปยังผู้รับในการเรียนการสอน สื่อเป็นตัวกลางนำความรู้จากผู้สอนสู่เด็ก ทำให้เกิดการเรียนรู้ตามจุดประสงค์ ที่วางไว้ ช่วยให้เด็กรับประสบการณ์ตรง และทำให้สิ่งที่เรียนนามธรรมเข้าใจยาก กลายเป็นรูปธรรมที่เข้าใจง่าย เรียนรู้ได้รวดเร็ว เพลิดเพลินเกิดการเรียนรู้ และค้นพบด้วยตัวเอง

กล่าวโดยสรุป สื่อการเรียนการสอน หมายถึง วัสดุ หรือเครื่องมือทั้งที่เกิดขึ้นเองตามธรรมชาติ หรือที่มนุษย์สร้างขึ้นมาใช้เป็นตัวกลางในการส่งข้อมูลข่าวสารจากผู้ส่งสารถึงผู้รับสาร ผ่านประสาธสัมพันธ์ต่าง ๆ ของผู้รับสารอันจะนำไปสู่การสร้างประสบการณ์การเรียนรู้ ที่ผู้รับสารตามวัตถุประสงค์ที่ได้กำหนดไว้

การนำสื่อมาใช้ส่งเสริมพัฒนาการเด็กระดับก่อนประถมศึกษา มีดังนี้

1. ใช้สื่อที่เป็นของจริง สื่อธรรมชาติ
2. ใช้สื่อที่อยู่ใกล้ตัวเด็ก
3. ใช้สื่อที่ปลอดภัยต่อเด็ก
4. ใช้สื่อเพื่อพัฒนาเด็กในด้านต่าง ๆ ให้ครบทุกด้าน

ปัญญา แก้วกียร และสุภัทร พันธุ์พัฒนกุล (2545, หน้า 49) ได้กล่าวถึงการเลือกสื่อ มีวิธีการเลือกสื่อไว้ดังนี้

1. เลือกสื่อให้ตรงกับจุดมุ่งหมาย และเรื่องที่สอน
2. เลือกให้เหมาะสมกับวัยและความสามารถของเด็ก

3. เลือกให้เหมาะสมกับสภาพแวดล้อมของท้องถิ่นที่เด็กอยู่ หรือสถานภาพของโรงเรียน

4. มีวิธีการใช้ง่าย และนำไปใช้ได้หลายกิจกรรม
5. มีความถูกต้องตามเนื้อหาและทันสมัย
6. มีคุณภาพดี เช่น ภาพชัดเจน ขนาดเหมาะสม ไม่ใช่สีสะท้อนแสง
7. เลือกสื่อที่เด็กเข้าใจง่ายในเวลาสั้น ๆ ไม่ซับซ้อน
8. เลือกสื่อที่สามารถสัมผัสได้
9. เลือกสื่อเพื่อใช้ฝึก และส่งเสริมการคิดเป็น ทำเป็น และกล้าแสดงความคิดเห็นด้วยความมั่นใจ

คิดเห็นด้วยความมั่นใจ

วาทินี ภูเสต์ว (2542, หน้า 165) กล่าวถึง วิธีการเลือกสื่อการสอน ไว้ดังนี้

1. สื่อนั้นต้องสัมพันธ์กับเนื้อหา บทเรียน และจุดประสงค์ที่จะสอน
2. เลือกสื่อที่มีเนื้อหาถูกต้อง ทันสมัย น่าสนใจ เป็นสื่อที่ส่งผลดีต่อการเรียนการสอนมากที่สุด ช่วยให้ผู้เรียนเข้าใจเนื้อหาวิชานั้นได้ดี เป็นลำดับขั้นตอน
3. เป็นสื่อที่เหมาะสมกับวัย ระดับชั้น ความรู้ และประสบการณ์ของผู้เรียน
4. สะดวกในการใช้ มีวิธีใช้ไม่ซับซ้อนยุ่งยากจนเกินไป
5. ต้องเป็นสื่อที่มีคุณภาพ มีเทคนิคการผลิตที่ดี มีความชัดเจนและเป็นจริง
6. มีราคาไม่แพงจนเกินไป ถ้าจะผลิตเองควรคุ้มค่ากับเวลา และการลงทุน

สรุปได้ว่า การเลือกสื่อการสอนสำหรับเด็กก่อนประถมศึกษา ควรเลือกใช้สื่อที่เป็นของจริง เป็นธรรมชาติ ปลอดภัยต่อตัวเด็ก เหมาะสมกับวัย สอดคล้องกับเนื้อหาที่ใช้สอน มีคุณภาพดี และราคาไม่แพงจนเกินไป

ข้อควรระวังในการใช้สื่อการเรียนการสอน

การใช้สื่อในระดับก่อนประถมศึกษา ควรระวังในเรื่องต่อไปนี้

1. วัสดุที่ใช้

1.1 ต้องไม่มีพิษ

1.2 ไม่หัก และแตกง่าย

1.3 มีพื้นผิวเรียบ ไม่เป็นเสี้ยน

2. ขนาด

2.1 มี ขนาดใหญ่เกินไปหรือมีขนาดไม่เหมาะสมกับเด็ก ยากต่อการหยิบ

ยก เพราะอาจจะตกลงมาเสียหาย แตก เป็นอันตรายต่อเด็ก ใช้ไม่สะดวก เช่น กรรไกรขนาดใหญ่ โด่ะ เก้าอี้ ที่ใหญ่และสูงเกินไป

2.2 มีขนาดเล็กเกินไป เด็กอาจจะนำไปอม หรือกลืนทำให้ติดคอ หรือไหลลงท้องได้ เช่น ลูกปัดเล็ก ลูกแก้วเล็ก ฯลฯ

3. รูปทรง

3.1 รูปทรงแหลม

3.2 รูปทรงเหลี่ยมเป็นสัน

4. น้ำหนัก น้ำหนักมาก เด็กหิบบอกและหยิบไม่ไหว อาจจะตกลงมาเป็นอันตรายต่อตัวเด็ก

5. สื่อที่เป็นอันตรายต่อตัวเด็ก เช่น สารเคมี วัตถุไวไฟ ฯลฯ

6. สื่อที่เป็นอันตรายต่อสายตา เช่น สีสะท้อนแสง ฯลฯ

สรุปได้ว่า การใช้สื่อการเรียนการสอนสำหรับเด็กก่อนประถมศึกษาชั้นนั้นจะต้องเลือกวัสดุและสื่อที่ไม่เป็นพิษ พื้นผิวเรียบ มีขนาดเล็กไม่ใหญ่จนเกินไป มีลักษณะเป็นรูปทรงกลมหรือทรงเหลี่ยม และน้ำหนักไม่มาก

การประเมินการใช้สื่อ

ควรพิจารณาจากองค์ประกอบ 3 ประการ คือ ครู เด็ก และสื่อเพื่อจะได้ทราบว่าสื่อ นั้น ช่วยให้เด็กเรียนรู้ได้มากน้อยเพียงใด จะได้นำมาปรับปรุงการผลิต และการใช้สื่อให้ดีขึ้น โดยใช้วิธีสังเกตดังนี้

1. สื่อนั้นช่วยให้เด็กเกิดการเรียนรู้เพียงใด
2. เด็กชอบสื่อ นั้นเพียงใด
3. สื่อนั้นช่วยให้การสอนตรงกับจุดประสงค์หรือไม่ ถูกต้องตามเนื้อหา

และทันสมัยหรือไม่

4. สื่อนั้นช่วยให้เด็กสนใจมากน้อยเพียงใด เพราะเหตุใด

การเก็บรักษาและซ่อมแซมสื่อ ดำเนินการดังนี้

1. เก็บสื่อให้เป็นระเบียบ และเป็นหมวดหมู่ตามประเภทของสื่อ
2. ฝึกให้เด็กหยิบสื่อออกมาใช้ได้เอง และเก็บเข้าที่ให้เรียบร้อย
3. ฝึกให้เด็กรู้ความหมายของรูปภาพ หรือที่สีเป็นสัญลักษณ์แทนหมวดหมู่

ประเภทของสื่อ เพื่อเด็กจะได้เก็บเข้าที่ได้อย่างถูกต้อง

4. ตรวจสอบสื่อหลังจากที่ใช้งานแล้วทุกครั้ง ว่ามีสภาพสมบูรณ์ จำนวน

ครบถ้วนหรือไม่

5. ซ่อมแซมสื่อชำรุด และทำเต็มส่วนที่ขาดหายไปให้ครบชุด

การพัฒนาสื่อ

การพัฒนาสื่อ เพื่อใช้ประกอบการจัดกิจกรรมในระดับก่อนประถมศึกษา นั้น ก่อนอื่นควรได้สำรวจข้อมูล สภาพปัญหาต่าง ๆ ของสื่อทุกประเภทที่ใช้ดูว่ามีอะไรบ้างที่จะต้องปรับปรุงแก้ไขเพื่อจะได้ปรับเปลี่ยนให้เหมาะสมกับความต้องการ (ปัญญา แก้วกียูร และสุภัทรรพีพันธ์พัฒนกุล, 2545, หน้า 49 – 63)

แนวทางการพัฒนาสื่อควรมีลักษณะเฉพาะ ดังนี้

1. ปรับปรุงสื่อให้ทันสมัยเข้ากับเหตุการณ์ใช้ได้สะดวก ไม่ซับซ้อนเกินไป เหมาะสม กับวัยของเด็ก
2. รักษาความสะอาดของสื่อ ถ้าเป็นวัสดุที่ล้างน้ำได้ เมื่อใช้แล้วควรได้ล้าง เช็ด หรือปิดฝุนให้สะอาด เก็บไว้เป็นหมวดหมู่ วางเป็นระเบียบหยิบใช้ง่าย
3. ถ้าเป็นสื่อที่ครูผลิตขึ้นมาใช้เอง และผ่านการทดลองใช้มาแล้ว ควรเขียน คู่มือประกอบการใช้สื่อ นั้น โดยบอกชื่อสื่อ ประโยชน์และวิธีใช้สื่อ รวมทั้งจำนวนชิ้นส่วนของ สื่อในชุดนั้น และการเก็บคู่มือไว้ในซองหรือถุง พร้อมสื่อที่ผลิต
4. พัฒนาสื่อที่สร้างสรรค์ ใช้ได้เอนกประสงค์ คือ เป็นได้ทั้งสื่อเสริม พัฒนาการ และเป็นของเล่นสนุกสนานเพลิดเพลิน

กล่าวโดยสรุป สื่อการเรียนการสอน คือ นวัตกรรมหรือวัสดุอุปกรณ์ต่าง ๆ ที่นำมาใช้ในกระบวนการจัดการเรียนการสอน ให้สอดคล้องกับหลักสูตรและแผนการจัดประสบการณ์ เพื่อให้ครูผู้สอนนำไปใช้อย่างเป็นระบบทั้งในและนอกห้องเรียน

สำหรับการวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยได้สรุปความหมายของสื่อการเรียนการสอนว่า หมายถึง สิ่งที่ผู้สอนใช้ในการจัดการเรียนการสอนแก่ระดับปฐมวัยในศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก สังกัด องค์การปกครองส่วนท้องถิ่น ในอำเภอชายแดน จังหวัดตาก เพื่อช่วยให้กระบวนการเรียนรู้ดำเนิน ไปสู่เป้าหมายอย่างมีประสิทธิภาพและคุณภาพ

4. ด้านการวัดผลและประเมินพัฒนาการ

ความหมายของการวัดผล

วาณี ภูเสตรวี (2542, หน้า 210) กล่าวว่า การวัดผล หมายถึง การใช้เทคนิค วิธีการหรือเครื่องมือวัดอย่างใดอย่างหนึ่ง เพื่อการศึกษา ค้นหา หรือตรวจสอบคุณลักษณะของ บุคคล ผลงาน หรือสิ่งใดสิ่งหนึ่งเพื่อให้ได้ข้อมูลที่มีความหมายแทนพฤติกรรม หรือคุณลักษณะ ของสิ่งของหรือบุคคลที่ต้องการศึกษา

ทิวัดธ์ มณีโชติ (2549, หน้า 2) การวัดผล หมายถึง กระบวนการการกำหนด ตัวเลข หรือสัญลักษณ์แทนปริมาณหรือคุณภาพของคุณลักษณะ ของสิ่งของที่ต้องการวัดโดยสิ่งที่

ต้องการวัดนั้น เป็นผลมาจากการกระทำหรือกิจกรรมอย่างใดอย่างหนึ่ง หรือหลายอย่างร่วมกัน เช่น การวัดผลการเรียนรู้สิ่งที่ต้องการวัด คือ ผลที่เกิดจากการเรียนรู้ของผู้เรียน

บัณฑิต ฉัตรวิโรจน์ (2548, หน้า 288) กล่าวว่า การวัดผลเป็นกระบวนการที่จะ กำหนดตัวเลขหรือสัญลักษณ์ ให้กับสิ่งของ บุคคล หรือเหตุการณ์อย่างมีกฎเกณฑ์ หรือเป็นการ แปลงคุณลักษณะใดคุณลักษณะหนึ่ง จากสิ่งที่วัดนั้นให้เป็นปริมาณมากน้อย เช่น การวัดความสูง ก็เป็นการแปลงคุณลักษณะส่วนสูง ของคนออกเป็นปริมาณที่นิ้ว ก็เช่นเดียวกับ การวัดความสามารถ ในการคิดคำนวณก็เป็นการแปลงสมรรถภาพในการคิดเลขออกเป็น คะแนน เป็นต้น ถ้าพิจารณา ถึงสิ่งที่วัดแล้ว การวัดผลสามารถจำแนกเป็น 2 ลักษณะ คือ

1. การวัดทางกายภาพศาสตร์ (Physical Science) เป็นการวัดสิ่งที่มีตัวตน เป็นรูปธรรม เช่น วัดความยาวของโต๊ะ วัดส่วนสูงของคน วัดความเร็วของวัตถุ เป็นต้น
2. การวัดทางสังคมศาสตร์ (Social Science) เป็นการวัดสิ่งที่เป็นนามธรรม เช่น การวัดผลทางการศึกษา การวัดสติปัญญา เป็นต้น

กล่าวโดยสรุป การวัดผล คือ กระบวนการหรือเทคนิค วิธีการอย่างใดอย่าง หนึ่ง เพื่อตรวจสอบคุณลักษณะของบุคคล เพื่อให้ได้ข้อมูลจากนามธรรมให้ออกมาเป็นรูปธรรม ความหมายของการประเมินพัฒนาการ

การประเมินพัฒนาการได้ระดับก่อนประถมศึกษา เป็นกระบวนการต่อเนื่อง และส่วนหนึ่งของกิจกรรมปกติ ตามตารางกิจกรรมประจำวัน และครอบคลุมพัฒนาการของเด็ก ทุกด้าน ได้แก่ ด้านร่างกาย ด้านอารมณ์ และจิตใจ ด้านสังคม และด้านสติปัญญา เพื่อนำผลมา ใช้ในการจัดกิจกรรมหรือประสบการณ์ พัฒนาเด็กให้เต็มตามศักยภาพของแต่ละคน ด้วยเหตุนี้ครู ซึ่งเป็นผู้ที่จะทำหน้าที่ประเมินพัฒนาการเด็ก จะต้องเป็นผู้ที่มีความรู้ ความเข้าใจพัฒนาการเด็กวัย 3 – 6 ปี อย่างดี และต้องเข้าใจโครงสร้างของการประเมินอย่างละเอียดว่าจะประเมินเมื่อไรและ อย่างไร ต้องมีความสามารถในการเลือกเครื่องมือ และวิธีการที่จะใช้ได้อย่างถูกต้อง จึงจะทำ ให้ผลของการประเมินนั้นเที่ยงตรง และเชื่อถือได้ การประเมินพัฒนาการอาจทำได้หลายวิธี แต่วิธี ที่ง่ายต่อการปฏิบัติและนิยมใช้กันมาก คือ การสังเกตซึ่งต้องทำอย่างต่อเนื่อง และบันทึกไว้เป็น หลักฐานอย่างสม่ำเสมออาจกล่าวได้ว่าครู หรือผู้เกี่ยวข้องกับเด็ก ต้องคำนึงถึงเรื่องต่าง ๆ ดังต่อไปนี้ หลักการประเมินพัฒนาการของเด็ก

1. การประเมินต้องประเมินพัฒนาการของเด็กครบทุกด้าน
2. เน้นการประเมินเป็นรายบุคคลอย่างสม่ำเสมอ
3. สภาพแวดล้อมการประเมินต้องมีลักษณะเช่นเดียวกับการทำกิจกรรม ประจำวันของเด็ก โดยจัดการประเมินให้เป็นส่วนหนึ่งของกิจกรรมปกติ

4. เน้นการประเมินตามสภาพความเป็นจริง โดยมีการสะสมงานของเด็ก เป็นรายบุคคล

5. การประเมินต้องจัดทำอย่างเป็นระบบ มีการวางแผน การใช้เครื่องมือ และการจัดบันทึกไว้เป็นหลักฐาน

6. ไม่ใช่แบบทดสอบเพื่อวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนในเด็กก่อนระดับ ประถมศึกษา

ขั้นตอนการประเมินพัฒนาการ

การประเมินพัฒนาการเด็กระดับก่อนประถมศึกษา จะต้องผ่านขั้นตอนต่างๆ ดังต่อไปนี้

1. ศึกษาและทำความเข้าใจพัฒนาการของเด็ก ในแต่ละช่วงอายุทุกด้าน ได้แก่ ด้านร่างกาย ด้านอารมณ์ และจิตใจ ด้านสังคม และด้านสติปัญญา ดังปรากฏในหลักสูตร ระดับก่อนประถมศึกษา พุทธศักราช 2540 ของกรมวิชาการอย่างละเอียด จึงจะทำให้ดำเนินการ ประเมินพัฒนาการได้อย่างถูกต้อง และตรงกับความเป็นจริง

2. วางแผนเลือกใช้วิธีการและเครื่องมือที่เหมาะสมสำหรับใช้บันทึก และ ประเมินพัฒนาการ เช่น แบบบันทึกพฤติกรรมเหมาะที่จะใช้บันทึกพฤติกรรมของเด็ก การบันทึก รายวัน เหมาะกับการบันทึกกิจกรรม หรือประสบการณ์ที่เกิดขึ้นชั้นเรียนทุกวัน การบันทึก การเลือกของเด็กหรือการเลือกมุมต่าง ๆ เป็นต้น ด้วยเหตุนี้จึงเน้นหน้าที่ของครูที่จะเลือกเครื่องมือ ประเมินพัฒนาการที่เหมาะสมให้ได้ เพื่อจะได้ผลของการพัฒนาการที่ถูกต้องตามความต้องการ

3. ดำเนินการประเมินและบันทึกพัฒนาการ หลังจากที่ได้วางแผนและเลือก เครื่องมือที่จะใช้ประเมิน และบันทึกพัฒนาการแล้ว ก่อนจะลงมือประเมินและบันทึกจะต้องอ่าน คู่มือหรือคำอธิบายวิธีใช้เครื่องมือ นั้น ๆ อย่างละเอียด แล้วจึงดำเนินการตามขั้นตอนที่ปรากฏคู่มือ และบันทึกเป็นลายลักษณ์อักษรต่อไป

4. ประเมินและสรุป การประเมินพัฒนาการของเด็กระดับก่อนประถมศึกษา นั้นจะต้องมีองค์ประกอบ 3 ส่วน คือ ผลการประเมิน การตีความหมาย และการตัดสินใจคุณค่า ผลการประเมินดูได้จากผลที่ปรากฏในเครื่องมือประเมิน และบันทึกพัฒนาการ เช่น การประเมิน การใช้กล้ามเนื้อใหญ่ของเด็ก อายุ 3-4 ปี ปรากฏว่ายังเดินขึ้นบันไดสลับเท้าไม่ได้ ก็ต้องมา ตีความหมายว่า กำลังขาของเด็กยังมีไม่พอที่จะเดินสลับเท้าขึ้นบันได อาจสรุปได้ว่า พัฒนาการ กล้ามเนื้อใหญ่ยังไม่เหมาะสมกับวัย ต้องจัดกิจกรรมพัฒนากล้ามเนื้อใหญ่ส่วนขาต่อไป ประเมิน และสรุปนั้น ต้องดูผลการประเมินหลาย ๆ ครั้ง มิใช่เพียงครั้งเดียว หรือนำเอาผลการประเมินเพียง ครั้งเดียวมาสรุป อาจทำให้ผิดพลาดได้

5. รายงานผล เมื่อได้ผลการประเมินและสรุปพัฒนาการของเด็กแล้ว ครูจะต้องตัดสินใจว่าจะรายงานข้อมูลนี้ไปยังผู้ใด และเพื่อจุดประสงค์อะไร และจะต้องใช้รูปแบบใด สำหรับรายงาน ตามที่ปฏิบัติกัน จะต้องรายงานผู้บริหารสถานศึกษา เพื่อให้ทราบว่าการกิจกรรมหรือ ประสบการณ์ที่โรงเรียนจัดให้เด็กนั้น เน้นส่งเสริมพัฒนาการของเด็กทุกด้าน ได้ตามจุดประสงค์ หรือไม่ เพื่อจะได้ปรับปรุงแก้ไขการจัดกิจกรรมให้เหมาะสมกับเด็กต่อไป

6 . การให้ผู้ปกครองมีส่วนร่วม ครูต้องตระหนักว่าการทำงานร่วมกับผู้ปกครอง เกี่ยวกับการพัฒนาการเด็ก เป็นเรื่องสำคัญมาก ครูควรยกย่องผู้ปกครองที่พยายามมีส่วนร่วมใน การพัฒนาการเด็ก ครูจะต้องต้อนรับผู้ปกครองที่มาโรงเรียน ขอขอบคุณสำหรับความช่วยเหลือ เขียนจดหมายถึงผู้ปกครอง ความสำคัญของตนเอง และต้องการที่จะมีส่วนร่วมกับผู้ปกครองในการพัฒนา เด็กของตน

การประเมินพัฒนาการ

การประเมินพัฒนาการเด็กอายุ 3 – 5 ปี เป็นการประเมินพัฒนาการด้านร่างกาย อารมณ์ จิตใจ สังคม และสติปัญญาของเด็ก โดยถือเป็นกระบวนการต่อเนื่อง และเป็นส่วนหนึ่ง ของกิจกรรมปกติที่จัดให้เด็กในแต่ละวัน ทั้งนี้ ให้มุ่งนำข้อมูลการประเมินมาพิจารณาปรับปรุง วางแผนการจัดกิจกรรม เพื่อส่งเสริมให้เด็กแต่ละคนได้รับการพัฒนาตามจุดหมายของหลักสูตร การประเมินพัฒนาการควรยึดหลัก (กระทรวงศึกษาธิการ, 2546) ดังนี้

1. ประเมินพัฒนาการของเด็กครบทุกด้านและนำผลมาพัฒนาเด็ก
2. ประเมินเป็นรายบุคคลอย่างสม่ำเสมอต่อเนื่องตลอดปี
3. สภาพการประเมินควรมีลักษณะเช่นเดียวกับการปฏิบัติกิจกรรม

ประจำวัน

4. ประเมินอย่างเป็นระบบ มีการวางแผน เลือกใช้เครื่องมือและจัดบันทึก ไว้เป็นหลักฐาน

5. ประเมินตามสภาพจริงด้วยวิธีการหลากหลาย เหมาะกับเด็ก รวมทั้ง ใช้แหล่งข้อมูลหลาย ๆ ด้านไม่ควรใช้การทดสอบ

สำหรับวิธีการประเมินที่เหมาะสมและควรใช้กับเด็กอายุ 3 – 5 ปี ได้แก่ การสังเกต การบันทึกพฤติกรรม การสนทนา การสัมภาษณ์ การวิเคราะห์ข้อมูล จากผลงานเด็กที่เก็บอย่างมีระบบ

วิธีการและเครื่องมือที่ใช้ในการประเมินพัฒนาการเด็ก

ครูและผู้เกี่ยวข้องกับการพัฒนาเด็กระดับก่อนประถมศึกษาจะมีวิธีการ เครื่องมือ การบันทึก และประเมินพัฒนาการดังต่อไปนี้

1. การสังเกต และการบันทึก การสังเกตมี 2 แบบ คือ การสังเกตอย่างมีระบบ ได้แก่ การสังเกตอย่างมีจุดมุ่งหมายที่แน่นอนตามแผนที่วางไว้ และอีกแบบหนึ่งคือการสังเกตแบบไม่เป็นทางการ เป็นการสังเกตในขณะที่เด็กทำกิจกรรมประจำวัน และเกิดพฤติกรรมที่ไม่คาดคิดว่าจะเกิดขึ้น และครูจดบันทึกไว้ การสังเกตและการบันทึกพัฒนาการเด็ก สามารถใช้แบบง่าย คือ

1.1 แบบบันทึกพฤติกรรม ใช้บันทึกพฤติกรรมเฉพาะอย่าง โดยบรรยายพฤติกรรมของเด็ก

1. การบันทึกรายวัน เป็นการบันทึกเหตุการณ์หรือประสบการณ์ที่เกิดขึ้นในชั้นเรียนทุกวัน ถ้าหากบันทึกในรูปแบบของการบรรยาย ก็มักจะเน้นเฉพาะเด็กรายที่ต้องการศึกษา ข้อดีของการบันทึกรายวัน คือ การชี้ให้เห็นความสามารถเฉพาะอย่างของเด็ก จะช่วยให้ครูได้พิจารณาปัญหาของเด็กเป็นรายบุคคล ช่วยให้ผู้เชี่ยวชาญมีข้อมูลมากขึ้น สำหรับวินิจฉัยเด็กว่าสมควรจะได้รับคำปรึกษา เพื่อลดปัญหา และส่งเสริมพัฒนาการของเด็กได้อย่างถูกต้อง นอกจากนี้ยังช่วยชี้ให้เห็นข้อดีข้อเสียของการจัดกิจกรรมและประสบการณ์ได้เป็นอย่างดี

1.3 แบบสำรวจรายการ ช่วยให้สามารถวิเคราะห์เด็กแต่ละคนได้ค่อนข้างละเอียดเหมาะสมกับเด็กระดับก่อนประถมศึกษา

1.4 การบันทึกการเลือกของเด็ก ได้แก่ การบันทึกสิ่งที่เด็กเลือกปฏิบัติกิจกรรมหรือเลือกมมุมเล่น

2. การสนทนา สามารถสนทนาได้ทั้งเป็นกลุ่มและเป็นรายบุคคลเพื่อประเมินความสามารถในการแสดงความคิดเห็น และพัฒนาการทางด้านการใช้ภาษาของเด็กและบันทึกผลการสนทนาลงในแบบบันทึกพฤติกรรม หรือบันทึกรายวัน

3. การสัมภาษณ์ ด้วยวิธีพูดคุยกับเด็กเป็นและควรจัดในสภาวะแวดล้อมที่เหมาะสมเพื่อไม่ให้เกิดความเครียด และวิตกกังวล ครูควรใช้คำถามที่เหมาะสมเปิดโอกาสให้เด็กได้คิดและตอบอย่างอิสระ จะทำให้ครูสามารถประเมินความสามารถทางสติปัญญาของเด็ก และค้นพบศักยภาพในตัวเด็กได้ โดยบันทึกข้อมูลลงในแบบสัมภาษณ์

4. การรวบรวมผลงานที่แสดงออกถึงความก้าวหน้า แต่ละด้านของเด็กเป็นรายบุคคล โดยการจัดรวบรวมไว้ในแฟ้มผลงาน (Portfolio) เป็นวิธีการรวบรวมและจัดระบบข้อมูลต่าง ๆ ที่เกี่ยวกับตัวเด็กโดยใช้เครื่องมือต่าง ๆ รวบรวมเอาไว้อย่างมีจุดมุ่งหมาย ที่ชัดเจน แสดงการเปลี่ยนแปลงพัฒนาการแต่ละด้าน นอกจากนี้ยังรวมแบบฟอร์มต่าง ๆ เช่น แบบสอบถามจากผู้ปกครอง แบบสังเกตพฤติกรรม แบบบันทึกสุขภาพอนามัย ฯลฯ เอาไว้ในแฟ้มผลงาน เพื่อครูจะได้ข้อมูลที่เกี่ยวกับตัวเด็กอย่างชัดเจนและถูกต้อง

ข้อควรพิจารณาในการเลือกเก็บข้อมูลไว้ในแฟ้มผลงานมีดังนี้ คือ

1. ข้อมูลที่แสดงถึงระดับพัฒนาการและความสำเร็จเกี่ยวกับกิจกรรมที่เด็กกระทำ ซึ่งได้มาจากเครื่องมือการประเมิน
 2. ข้อมูลที่รวบรวมจากผลงานต่าง ๆ ของเด็ก ซึ่งอาจให้เด็กช่วยเหลือเก็บด้วยตัวเอง หรือครูกับเด็กช่วยกันเลือก
 3. ข้อมูลของเด็กที่ได้จากผู้ปกครอง
 4. การประเมินการเจริญเติบโตของเด็ก ตัวชี้ของการเจริญเติบโตในเด็กที่ใช้ทั่วไป ได้แก่ น้ำหนัก ส่วนสูง เส้นรอบศีรษะ ฟัน และการเจริญเติบโตของกระดูก
 - 4.1 การประเมินการเจริญเติบโต โดยชั่งน้ำหนักและวัดส่วนสูงเด็กแล้วนำไปเปรียบเทียบกับเกณฑ์ปกติ ในกราฟการเฝ้าระวังโภชนาการ ของกระทรวงสาธารณสุข ซึ่งจะบอกได้ว่าขณะนั้นการเจริญเติบโต เป็นปกติสำหรับวัยของเด็กหรือไม่และบอกได้ว่าเด็กเป็นโรคขาดสารอาหารหรือไม่ ถ้าพบเด็กเป็นโรคนี้อาจได้ทำการรักษาได้ทันทั่วทั้งที่ ในเด็กวัยก่อนประถมศึกษาควรจัดเป็นระยะ ๆ ทุก 3 เดือน
 - 4.2 การตรวจสอบสภาพปากและฟัน คือ การตรวจสอบและรักษาสิ่งผิดปกติของฟันและปาก การรักษาให้ฟันและปากสะอาดและมีสุขภาพดีอยู่เสมอ ครูควรแนะนำให้ผู้ปกครองพาเด็กไปให้ทันตแพทย์ตรวจอย่างสม่ำเสมอปีละ 1-2 ครั้ง
 - 4.3 การเสริมสร้างภูมิคุ้มกันโรค ด้วยการฉีดวัคซีน การให้ภูมิคุ้มกันโรคต่าง ๆ แก่เด็กเป็นสิ่งที่สำคัญและจำเป็น เพราะจะทำให้เด็กไม่เป็นโรคต่าง ๆ เช่น โรคตับอักเสบ โรคโปลิโอ บาดทะยัก ไอกรน และอื่น ๆ ซึ่งอาจจะทำให้เด็กพิการหรือถึงแก่ชีวิตได้
- ข้อควรปฏิบัติในการประเมิน
1. ไม่นำแบบทดสอบ หรือแบบฝึกหัดมาประเมินพัฒนาการของเด็ก เพราะการประเมินพัฒนาการ มิใช่การวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของเด็ก
 2. เมื่อประเมินผลงานของเด็ก ครูต้องไม่เขียนเครื่องหมายใด ๆ ที่แสดงถึงผลการตัดสินผลงานนั้น ๆ กล่าวคือไม่ต้องทำเครื่องหมายดาว คะแนน สัญลักษณ์หน้ายิ้ม สัญลักษณ์หน้าร้องไห้ หรืออื่น ๆ ในผลงานของเด็ก
 3. ครูต้องมีความแม่นยำในพัฒนาการแต่ละด้านของเด็กตามอายุที่แตกต่าง จึงจะสามารถประเมินพัฒนาการได้อย่างถูกต้อง และตรงกับความเป็นจริง

4. การตีความผลงานเด็ก ควรทำหลังจากสนทนากับเด็ก จนทราบความคิด หรือความในใจของเด็กที่แสดงผลงานในลักษณะเช่นนั้น เพราะครูกับเด็กมีความคิดต่างกัน บางครั้งครูอาจตีความหรือเข้าใจความคิด หรือจินตนาการของเด็กเป็นอย่างอื่นได้ ถ้าครูไม่ได้คุยกับเด็กเกี่ยวกับผลงานนั้น (ปัญญา แก้วกียร และสุภัทร พันธุ์พัฒนกุล, 2545 , หน้า 68 – 78)

กล่าวโดยสรุป การวัดผลและการประเมินพัฒนาการ เป็นกระบวนการดำเนินงาน ที่ให้ครูสามารถใช้วิธีการประเมินพัฒนาการของเด็กได้อย่างถูกต้อง และเหมาะสม และนำผลการ วัดและประเมินพัฒนาการมาปรับปรุงการจัดประสบการณ์การเรียนรู้ และครูผู้สอนจะต้องมีการ วัดผลและประเมินพัฒนาการของเด็กอย่างสม่ำเสมอ

สำหรับการวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยได้สรุปความหมายของการวัดผลและประเมินผล พัฒนาการว่า หมายถึง วิธีการหรือเครื่องมือวัดผลแต่ละชนิด ในลักษณะต่าง ๆ เพื่อครูจะได้ทราบ พัฒนาการของเด็กว่ามีคุณลักษณะที่พึงประสงค์ตามที่กำหนดมากน้อยเพียงใด

5. ด้านการนิเทศภายใน

ความหมายของการนิเทศการศึกษา

เยาวพา เดชะคุปต์ (2542, หน้า 85) กล่าวว่า การนิเทศการศึกษา หมายถึง กระบวนการชี้แนะ แนะนำ และให้ความร่วมมือต่อกิจกรรมของครูในการปรับปรุงการเรียนการสอน เพื่อให้ได้ผลตามจุดมุ่งหมายที่วางไว้ โดยแบ่งกระบวนการ ในการทำงานร่วมกันระหว่างผู้ นิเทศกับผู้รับการนิเทศ และเป็นการพัฒนาคุณภาพของนักเรียน โดยผ่านตัวกลาง คือ ครูบุคลากร ทางการศึกษา

อัญชลี โพธิ์ทอง (2544, หน้า 67) กล่าวว่า การนิเทศการสอน หมายถึง กระบวนการทำงานร่วมกับครู และบุคลากรอื่นทางการศึกษา เพื่อให้ได้มาซึ่งผลสัมฤทธิ์อันสูงสุด ในการเรียนของนักเรียนนั่นเอง

อพิสมัย วุฒิพรพงษ์ (2540, หน้า 59) กล่าวว่า การนิเทศการดำเนินงานการศึกษา ปฐมวัย เป็นการช่วยเหลือ สนับสนุน ส่งเสริมเพื่อพัฒนาการดำเนินงานการจัดการศึกษาระดับ ปฐมวัย ให้มีประสิทธิภาพบรรลุวัตถุประสงค์และเป้าหมายตามที่วางไว้

กล่าวโดยสรุป การนิเทศการสอน หมายถึง กระบวนการศึกษาการทำงาน ระหว่างครู กับบุคลากรทางการศึกษา หรือนักเรียน นักศึกษา เพื่อศึกษาสภาพการณ์ต่าง ๆ ที่เกิดขึ้น ระหว่างการทำกิจกรรมใด ๆ เพื่อให้ได้มาซึ่งข้อมูลที่จะนำไปใช้ในการปรับกระบวนการของการทำ กิจกรรมดังกล่าว

ความสำคัญของการนิเทศการศึกษา

การนิเทศการศึกษามีความสำคัญต่อระบบการศึกษา และระบบโรงเรียนเป็นอย่างมาก ตามที่พกา แสงสุวรรณ ได้กล่าวถึงความสำคัญของการนิเทศเอาไว้ 3 ประการ ดังนี้

1. การนิเทศการศึกษา มีความสำคัญต่อระบบการศึกษา ดังนี้

1.1 การจัดการศึกษา จึงเป็นตัวสอดคล้องกับสภาพสังคม เมื่อสังคม มีการเปลี่ยนแปลง การศึกษาก็ต้องมีการเปลี่ยนแปลงด้วย ต้องมีการแก้ไขปรับปรุงหลักสูตร การศึกษาให้มีเนื้อหาสอดคล้องเหมาะสมกับสภาพสังคมอยู่เสมอ

1.2 ความก้าวหน้าทางเทคโนโลยีอย่างไม่หยุดยั้ง แนวคิดเรื่องการเรียนรู้ การสอน มีการพัฒนา ตลอดจนมีการคิดค้นแนวทางใหม่ ๆ ที่มีประสิทธิภาพอยู่เสมอ ผู้บริหาร และผู้นิเทศต้องมีความรอบรู้ในเรื่องเหล่านั้น เพื่อจะได้ช่วยเหลือเผยแพร่แนวคิดใหม่ ๆ ให้ครูผู้สอน ได้สอนอย่างมีประสิทธิภาพ

1.3 การนิเทศช่วยให้เกิดมาตรฐานการศึกษา เพราะเป็นระบบควบคุมดูแลระบบการศึกษา และการเรียนการสอนในโรงเรียน เมื่อพบข้อบกพร่องก็มีการช่วยเหลือ แนะนำ แก้ปัญหาหรืออุปสรรคต่าง ๆ จนได้มาตรฐานตามที่ต้องการ

2. การนิเทศการศึกษามีความสำคัญต่อระบบโรงเรียน เนื่องจากเหตุผลดังต่อไปนี้ คือ

2.1 การศึกษายังมีความไม่พร้อมด้านบุคลากร สิ่งอำนวยความสะดวก รวมถึงกระบวนการศึกษาทั้งหมด การนิเทศจะช่วยให้มีความพร้อมมากขึ้น สิ่งที่ดีอยู่แล้วการนิเทศ จะช่วยพัฒนาขึ้นให้ดีกว่าเดิมอยู่เสมอ

2.2 ครูผู้สอนยังขาดเทคนิคในการถ่ายทอดวิชา และการเป็นผู้นำ จึงต้องมีการแนะนำช่วยเหลือด้านการนิเทศ

2.3 การศึกษายังไม่พร้อมที่จะบริการและอำนวยความสะดวกในการจัดการเรียนการสอน จะต้องมีการนิเทศเพื่อทำให้การศึกษามีความพร้อมในเรื่องดังกล่าว

2.4 นักเรียนมีปัญหาด้านการเรียน จำเป็นต้องได้รับการช่วยเหลือ

2.5 มีกิจกรรมหรือนวัตกรรมทางการศึกษาเกิดขึ้นอยู่เสมอ จำต้องมีหน่วยงานทางด้านนิเทศคอยติดตามความก้าวหน้าดังกล่าว และนำเสนอหรือเผยแพร่แก่บุคลากร ในโรงเรียน

2.6 มีการเปลี่ยนแปลงหลักสูตรใหม่ทั้งระดับประถมและมัธยม ต้องเร่งรัดการดำเนินงานตามแนวหลักสูตรใหม่ ทำให้ต้องใช้การนิเทศเข้ามาช่วยในการชี้แจง ทำความเข้าใจ ตลอดจนเสนอแนวทางในการดำเนินงานแก่บุคลากรในโรงเรียน เพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ของหลักสูตรต่อไป

นอกจากนี้ ชาญชัย อาจินสมาจาร (เขาวพา เดชะคุปต์, 2542, หน้า 86 – 87) กล่าวถึงความสำคัญของการนิเทศการศึกษาในปัจจุบัน การนิเทศการศึกษามีความจำเป็นต่อกระบวนการเรียนการสอนมากด้วยเหตุผลดังนี้

1. การศึกษาเป็นกิจกรรมที่ซับซ้อน และยุ่งยากจำเป็นที่จะต้องมีการนิเทศ เพื่อเป็นการให้บริการแก่ครูจำนวนมากที่มีความสามารถต่าง ๆ
2. การนิเทศการศึกษา เป็นงานที่มีความจำเป็นต่อความเจริญของงานของครู แม้ว่าครูจะได้รับการฝึกฝนมาอย่างดีแล้วก็ตาม แต่ครูก็ต้องปรับปรุงฝึกฝนตนเองอยู่เสมอ ในขณะที่ทำงานในสถานการณ์จริง

3. การนิเทศการศึกษามีความจำเป็นต่อการช่วยเหลือครูในการเตรียมการสอน

4. การนิเทศการศึกษามีความจำเป็นต่อการทำให้ครูเป็นบุคคลที่ทันสมัย อยู่

เสมอ การเปลี่ยนแปลงทางสังคมที่มีอยู่เสมอ

สรุปได้ว่า การนิเทศการศึกษามีความสำคัญต่อการศึกษามาก ซึ่งการศึกษา ในปัจจุบันนี้เป็นกิจกรรมที่ซับซ้อน ดังนั้นการนิเทศการศึกษามีความสำคัญต่อระบบการศึกษา คือ ช่วยปรับปรุงหลักสูตรให้มีความสอดคล้องกับสภาพสังคม สอดคล้องกับความก้าวหน้าทางเทคโนโลยี และเกิดมาตรฐานการศึกษาที่เป็นตัวควบคุมดูแลระบบการศึกษาและการเรียนการสอน และการนิเทศมีความสำคัญต่อระบบโรงเรียน คือ เป็นงานที่ช่วยเหลือ เสนอแนะแนวทางแก่บุคลากรทางการศึกษา ครูผู้สอน และนักเรียน ให้ได้รับการพัฒนาที่ดีขึ้นส่งผลให้เกิดความพร้อมในทุกด้าน ๆ

หลักการนิเทศศึกษา

เขาวพา เดชะคุปต์ (2542, หน้า 112) ได้สรุปไว้ว่า หลักการนิเทศศึกษาจะมุ่งเน้นกระบวนการประชาธิปไตย เป็นการสร้างความสัมพันธ์อันดีระหว่างหมู่คณะ ขณะเดียวกันก็มุ่งส่งเสริมความคิดริเริ่ม การช่วย และส่งเสริมความคิดอย่างเสรีให้แก่ครูในการตัดสินใจเลือกวิธีแก้ปัญหาของตน ให้สามารถนำตนเองได้แทนที่จะคอยรับคำแนะนำช่วยเหลืออยู่ตลอดเวลา นอกจากนี้ ผู้นิเทศการศึกษาไม่ว่าจะเป็นศึกษานิเทศก์ หรือใครก็ตามต้องถือว่าการศึกษาเป็นการใช้อิทธิพล (Influence) มากกว่าการใช้อำนาจหน้าที่ (Authority) คำว่า อิทธิพล หมายถึง ส่งเสริมให้บุคคลมีการกระทำ เจตคติ ความสนใจ และนิสัย อาจจะไปสู่เป้าหมายที่ต้องการ โดยอาศัยการศึกษา การสื่อสาร การฝึกอบรม การประเมินผล และการกำหนดมาตรฐาน เหล่านี้ จัดว่าเป็นเครื่องมือของการใช้อิทธิพล ส่วนการใช้อำนาจหน้าที่นั้น หมายถึง อำนาจในการสั่งการที่มีลักษณะเป็นการบังคับให้กระทำตามความรับผิดชอบ และภาระหน้าที่ที่กำหนดไว้ตามสายแห่งการบังคับบัญชา การใช้อำนาจหน้าที่มีสภาพเป็นการบังคับให้บุคคลต้องยอมรับที่จะมีพฤติกรรมตามที่แนะนำโดยปราศจากการไตร่ตรอง และการตัดสินใจของผู้ปฏิบัติเอง

ความหมาย และความสำคัญของการนิเทศการศึกษาปฐมวัย

โดยทั่วไป การนิเทศศึกษา หมายถึง กระบวนการในการทำงานร่วมกันระหว่างผู้ให้ การนิเทศ และผู้รับการนิเทศ โดยการใช้เหตุผลและปัญญาในการพัฒนาการจัดประสบการณ์ กิจกรรมการเรียนการสอน ตลอดจนแนวทางการปรับปรุงการปฏิบัติงาน เพื่อให้เกิดความมั่นใจว่า จะปฏิบัติงานได้ถูกต้อง มีประสิทธิภาพ และเกิดประโยชน์สูงสุดแก่ผู้เรียน

เยาวยา เดชะคุปต์ (2542, หน้า 120) กล่าวว่า การนิเทศศึกษา หรือการจัดประสบการณ์ สำหรับเด็กวัยปฐมวัย หมายถึง การให้คำแนะนำ ช่วยเหลือ และประสานงานกันระหว่างผู้นิเทศ และครูผู้สอนระดับปฐมวัย โดยมีเป้าหมายให้ครูผู้สอนสามารถจัดการเรียนการสอนให้บรรลุ จุดมุ่งหมายของการจัดการศึกษาระดับปฐมวัย

เยาวยา เดชะคุปต์ (2542, หน้า 122) ได้สรุปความสำคัญของการนิเทศการศึกษาปฐมวัย 3 ประการ คือ

1. การนิเทศการศึกษาปฐมวัย มีความสำคัญต่อการทำให้ครูเป็นบุคคลที่มีความทันสมัยอยู่เสมอ ต่อการเปลี่ยนแปลงทางสังคมที่มีอยู่ตลอดเวลา ทำให้เกิดพัฒนาการทางการศึกษาระดับก่อนประถมศึกษาทางทฤษฎี และทางปฏิบัติข้อเสนอแนะที่ได้จากการวิจัย การวิเคราะห์ หรือการอภิปราย มักมีประโยชน์ หรือให้ข้อคิดแก่ครู ซึ่งการนิเทศการศึกษา ระดับก่อนประถมศึกษาสามารถให้บริการได้
2. การนิเทศการศึกษาปฐมวัย มีความสำคัญต่อความเจริญงอกงามของครู แม้ครูจะได้รับการฝึกฝนมาแล้วเป็นอย่างดี แต่ก็จะเป็นจะต้องปรับปรุง และฝึกฝนอยู่เสมอในการทำงาน
3. การนิเทศการศึกษาปฐมวัย มีความสำคัญต่อการช่วยเหลือครู ให้จัดเตรียมกิจกรรมที่เหมาะสมกับวัย ความต้องการ ความสามารถ และความแตกต่างของเด็กแต่ละคนได้เป็นอย่างดี

จากแนวคิดดังกล่าวข้างต้นสรุปได้ว่า การนิเทศการศึกษาปฐมวัย คือ การให้คำแนะนำ ช่วยเหลือ และประสานงานกันระหว่างผู้นิเทศ และครูผู้สอนระดับปฐมวัย โดยมีเป้าหมายเพื่อให้ครูมีการพัฒนาให้เป็นบุคคลที่มีความทันสมัย สามารถฝึกฝน พัฒนาตนเองได้ตลอดเวลาเพื่อให้บรรลุจุดมุ่งหมายของการจัดการศึกษาระดับปฐมวัย

สำหรับการวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยได้สรุปความหมายของการนิเทศภายในว่า หมายถึง การช่วยเหลือ แนะนำทางวิชาการ เพื่อนำมาพัฒนา ปรับปรุงงานวิชาการของศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก สังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ในอำเภอชายแดนจังหวัดตาก

งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

สร้อยธร ฉันทวรภาพ (2544, บทคัดย่อ) ได้ศึกษาเรื่อง แนวโน้มการนิเทศการศึกษา ในระดับปฐมวัย ผลการศึกษาพบว่า 1) ด้านนโยบายของรัฐ ในเรื่องการบริหารการจัดการศึกษาปฐมวัย ควรทำการบริหารโดย สถานศึกษาเอกชน กรมอนามัย องค์การบริหารส่วนจังหวัด และสถาบันพัฒนาเด็กปฐมวัย หน่วยงานเหล่านี้ควรดำเนินงานด้านงบประมาณด้วย ส่วนความจำเป็นการนิเทศต่อการจัดการปฐมวัย ควรมีการพัฒนาบุคลากรให้มีประสิทธิภาพ มีการช่วยเหลือ แนะนำการจัดการศึกษา และจัดกระบวนการเรียนรู้ตามความถนัด และความสนใจของผู้เรียนให้สอดคล้องกับพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 2) ด้านยุทธศาสตร์ของการนิเทศการศึกษาปฐมวัย โดยสร้างศูนย์โปรแกรมวิชาการส่งเสริมครูให้มีขวัญ และกำลังใจทำงาน เพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษา ส่วนวิธีการนำยุทธศาสตร์ไปใช้ในการจัดการศึกษา ควรมีบุคลากรที่นิเทศ ประกอบด้วยศึกษานิเทศก์ ผู้บริหาร ครู หัวหน้าหมวด และครูประจำชั้น โดยใช้เทคโนโลยีที่ทันสมัย อาทิ คอมพิวเตอร์ 3) ด้านรูปแบบการนิเทศการศึกษาปฐมวัย จะต้องปฏิบัติการบูรณาการนิเทศ ซึ่งเป็นการนิเทศ 100% และการนำรูปแบบการนิเทศไปใช้เป็นการนิเทศแบบพาท่า คือ ร่วมคิด ร่วมทำ นำส่งเสริม สนับสนุน และชื่นชมยินดี สร้างสื่อนิเทศทางไกล เน้นการทดลองใช้ เครื่องมือส่งเสริมการใช้อินเทอร์เน็ต ด้านการกำหนดเกณฑ์มาตรฐานการนิเทศ การศึกษาปฐมวัย มีผลด้านการประกันคุณภาพ เพื่อพัฒนาระบบโครงสร้างขององค์กรมีคุณภาพ สร้างโรงเรียนเครือข่าย มีวิทยากรซึ่งมีความรู้ เปลี่ยนแปลงระบบสารสนเทศ จัดกิจกรรมการเรียนการสอน เน้นเด็กเป็นสำคัญ และพัฒนาผู้บริหาร / ศึกษานิเทศก์ / ครู และกรรมการ โรงเรียนให้เป็นผู้นำมืออาชีพ ส่วนนำการศึกษาปฐมวัยสู่เกณฑ์มาตรฐาน มีการวางแผน วิเคราะห์งานร่วมกันทุกฝ่าย ปฏิบัติตามแผนตามบทบาทของผู้นิเทศ ผู้รับการนิเทศ และผู้สนับสนุนการนิเทศ เป็นการสร้างขวัญกำลังใจ และเป็นการตรวจสอบติดตามการประเมินผล 4) ด้านบทบาทของชุมชนที่มีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาปฐมวัย ควรสนับสนุนด้านงบประมาณ สถานที่ วัสดุอุปกรณ์ และอื่น ๆ ช่วยเหลือ แนะนำ ร่วมคิด ร่วมทำ และสละเวลาแรงงาน เพื่อร่วมให้ และใช้ข้อมูล กำหนดเป้าหมาย จัดทำแผนพัฒนาการศึกษา ส่วนผลดีชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมการจัดการศึกษาปฐมวัย ทำให้การดำเนินงานมีองค์กรหลายหน่วยงานมาร่วมดูแลด้านการประเมินผลให้เป็นไปตามนโยบายของรัฐ สิริกร ว่องตระกูล (2544, บทคัดย่อ) ได้ศึกษาเรื่อง การศึกษาผลการใช้สื่อส่งเสริมวัฒนธรรมท้องถิ่น พัฒนาความพร้อมโดยองค์กรร่วมเด็กปฐมวัย ผลการศึกษาพบว่า นักเรียนมีคะแนนประสบการณ์พื้นฐานศิลปวัฒนธรรม ภูมิปัญญาล้านนา หลังการทดลองสูงขึ้น ซึ่งเป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้ แสดงว่าการจัดประสบการณ์บูรณาการ ใช้สื่อส่งเสริมวัฒนธรรมท้องถิ่น ทำให้

นักเรียนมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับขนบธรรมเนียมประเพณี และวิถีชีวิตของคนล้านนาได้เป็นอย่างดี ทั้งนี้เพราะสื่อที่ใช้มีหลายรูปแบบ และสอดคล้องกับวัยและพัฒนาการเด็กปฐมวัย เช่น เพลงกำเมือง นิทานพื้นบ้าน ของเล่นพื้นบ้าน หนังสืออ่านเสริมประสบการณ์ เกมการศึกษาชุดวิถีชีวิตคนล้านนา และเอกสารเผยแพร่วัฒนธรรมสู่ครอบครัว ซึ่งเด็กเรียนรู้อย่างมีความสุข ผ่านการเล่น การปฏิบัติในด้านเทศกาลประเพณีท้องถิ่นเป็นกิจกรรมเรียนรู้ด้วยการจัดกระบวนการตามแผนจัดประสบการณ์ สำหรับความพร้อมโดยองค์รวมนั้น นักเรียนมีคะแนนความพร้อมหลังการทดลองสูงขึ้น เช่นกัน ทั้งด้านร่างกาย อารมณ์ จิตใจ สังคม สติปัญญา ภาษา ครูผู้สอนระดับปฐมวัยสามารถนำเอาสื่อชุดนี้ไปใช้จัดกิจกรรมประจำวันทั้ง 6 กิจกรรมหลักได้อย่างสอดคล้อง เหมาะสมกับวัยและพัฒนาการของเด็กภายใต้เครื่องมือที่เรียกว่า แผนการจัดประสบการณ์ ดังนั้น การพัฒนาผลงานของผู้วิจัยจากสื่อพื้นบ้านประยุกต์ที่จัดทำและทดลองในยุคแรกของการเริ่มงานนี้ ซึ่งผ่านการประเมินของคณะกรรมการ ก.ค. ให้เลื่อนตำแหน่งเป็นอาจารย์ 3 และได้ดำเนินการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง เพื่อให้การใช้สื่อพื้นบ้านล้านนา เข้าสู่ระบบการจัดกิจกรรมเรียนรู้สำหรับเด็กปฐมวัยอย่างครบวงจร นับว่าบรรลุเป้าหมายที่ผู้วิจัยคาดหวังไว้ และมุ่งมั่นเพียรพยายามทำมาอย่างไม่ย่อท้อ

เกรียงศักดิ์ เรืองศรี (2544, บทคัดย่อ) ได้วิจัยเรื่องการศึกษาสภาพและปัญหาการจัดการเรียนการสอนระดับก่อนประถมศึกษาในโรงเรียนอนุบาลอำเภอ สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ ผลการวิจัยสรุปได้ว่า ผู้บริหารโรงเรียนและครูได้จัดสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน โดยคำนึงบรรยากาศในการเรียนรู้ ความสะอาด และความปลอดภัย และความพร้อมของอาคารสถานที่ สำหรับการจัดและพัฒนากิจกรรมมีการเตรียมบุคลากร โดยผู้บริหารโรงเรียนได้พิจารณาจัดครูที่มีประสบการณ์ในการสอนระดับก่อนประถมศึกษา นอกจากนี้ยังได้ส่งครูเข้ารับการฝึกอบรมและศึกษาดูงานนอกสถานที่เกี่ยวกับการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน ครูวางแผนและจัดกิจกรรมเหมาะสมกับวัยของเด็ก และสอดคล้องกับตารางกิจกรรมประจำวัน เพื่อพัฒนาเด็กทุกด้าน ทำให้เด็กได้เรียนรู้อย่างมีความสุข ครูเลือกใช้สื่อการเรียนการสอน เครื่องเล่น และอุปกรณ์ประกอบการจัดกิจกรรมได้เหมาะสมกับวัยของเด็ก ครูใช้สื่อที่เด็กสามารถฝึกการเรียนรู้ด้วยตัวเองและใช้สื่อที่มีอยู่รอบตัวเด็ก ผู้บริหารโรงเรียนได้ดำเนินกนิเทศภายในและติดตามผล ตลอดจนให้คำปรึกษาเกี่ยวกับปัญหาต่าง ๆ ในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน

ปัญหาการจัดการเรียนการสอนที่พบคือ โรงเรียนขาดงบประมาณในการสนับสนุนเกี่ยวกับการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน ขาดบุคลากรที่จบวุฒิการศึกษาปฐมวัย ครูไม่สามารถคัดกิจกรรมได้ครบตามตารางกิจกรรมประจำวัน และการนิเทศการสอนยังทำได้น้อยและไม่ต่อเนื่อง

วทวิศรา บิลหมัด (2545, บทคัดย่อ) ได้ศึกษาเรื่อง ผลของการสอนด้วยสื่อต่างชนิดที่มีต่อความพร้อมทางคณิตศาสตร์ ของเด็กปฐมวัยที่ใช้ภาษาไทยเป็นภาษาที่ 2 สังกัดสำนักงานการ

ประถมศึกษา อำเภอยะหริ่ง จังหวัดปัตตานี ที่มีเพศต่างกัน ผลการศึกษาพบว่า 1) ไม่มีกิริยาร่วมระหว่างเพศ กับการสอนด้วยสื่อต่างชนิด 2) เด็กปฐมวัยที่ได้รับการสอนด้วยสื่อที่เป็นภาพสื่อที่เป็นของจำลอง และสื่อที่เป็นภาพร่วมกับของจำลอง มีคะแนนความพร้อมทางคณิตศาสตร์แตกต่างกัน โดยเด็กปฐมวัยที่ได้รับการสอนด้วยสื่อที่เป็นภาพร่วมกับของจำลอง มีคะแนนความพร้อมทางคณิตศาสตร์สูงกว่าเด็กปฐมวัยที่ได้รับการสอนด้วยสื่อที่เป็นภาพและเด็กปฐมวัยที่ได้รับการสอนด้วยสื่อที่เป็นของจำลองอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 3) เด็กปฐมวัยเพศชายมีคะแนนความพร้อมทางคณิตศาสตร์สูงกว่า เด็กปฐมวัยเพศหญิงอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 จูไรพร เสนาะ (2545, บทคัดย่อ) ได้วิจัยเรื่องการศึกษาสภาพและปัญหาการจัดการเรียนการสอน สำหรับเด็กวัยอนุบาล ในโรงเรียนเมืองพัทยา สังกัดเมืองพัทยา ผลการวิจัยสรุปได้ว่า ด้านการใช้หลักสูตร ครูชั้นอนุบาลส่วนใหญ่ ใช้แนวการจัดประสบการณ์ของสำนักการบริหารการศึกษาท้องถิ่น ร่วมกับหลักสูตรก่อนประถมศึกษา พุทธศักราช 2540 มีส่วนร่วมในการวางแผนใช้หลักสูตร โดยเป็นผู้ให้ข้อมูลเกี่ยวกับการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน และมีการพัฒนาหลักสูตร โดยการจัดกิจกรรมให้สอดคล้องกับสภาพของเด็กและสภาพของท้องถิ่น ด้านการจัดสภาพการณ์และสภาพแวดล้อม ที่สนับสนุนการเรียนการสอน มีการจัดเตรียมและพัฒนาบุคลากร โดยจัดครูเข้าสอนพิจารณาจากวุฒิทางการศึกษา การพัฒนาบุคลากรโดยให้เข้ารับการอบรมสัมมนา มีการนิเทศการสอนภายในแบบไม่เป็นทางการ โดยการสังเกตการณ์สอน และผู้บริหารเป็นผู้นิเทศการสอน มีการจัดบริการวัสดุหลักสูตร และสื่อการสอน มีการจัดสภาพแวดล้อมและแหล่งเรียนรู้ โดยการจัดอาคารเรียนเป็นเอกเทศ จัดห้องพิเศษ มีการสนับสนุนจากภายนอกโรงเรียน โดยผู้ปกครองบริจาคทรัพย์ เพื่อสนับสนุนการจัดซื้อสื่อการเรียนการสอน ปัญหาที่พบได้แก่ ครูขาดความรู้ความเข้าใจในการพัฒนาหลักสูตร ขาดแคลนงบประมาณในการจัดการเรียนการสอน บุคลากรไม่เพียงพอ การนิเทศการสอนที่ไม่ต่อเนื่องและไม่เป็นระบบ การจัดสนามเด็กเล่นและเครื่องเล่นสนามไม่เป็นสัดส่วนและไม่เพียงพอ

อัมพร สุวรรณประเทศ (2545, หน้า 35) ศึกษาวิจัยเรื่องการนิเทศภายในโรงเรียนเอกชนระดับก่อนประถมศึกษา อำเภอเมืองเชียงใหม่ มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาการนิเทศภายในโรงเรียนเอกชนระดับก่อนประถมศึกษา อำเภอเมืองเชียงใหม่ ผลการวิจัยพบว่า ปัญหาเกี่ยวกับการนิเทศภายใน คือ ไม่มีการจัดทำปฏิทินการนิเทศให้ครูทราบล่วงหน้า

เชาว์ ชังกริส (2547, หน้า 101) ศึกษาวิจัยเรื่องรูปแบบการนิเทศงานวิชาการของโรงเรียนในสังกัดเทศบาลนครนครสวรรค์ จังหวัดนครสวรรค์ มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาสภาพการนิเทศงานวิชาการและสร้างรูปแบบการนิเทศงานวิชาการของโรงเรียนในสังกัดเทศบาลนครนครสวรรค์

ผลการวิจัยพบว่า มีปัญหาด้านหลักสูตรและการนำหลักสูตรไปใช้ในเรื่องการติดตามการใช้หลักสูตรอย่างต่อเนื่องมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับปานกลาง

อรุณี เขตนิมิต (2548, บทคัดย่อ) การศึกษาสภาพและปัญหาการบริหารงานวิชาการระดับปฐมวัย ในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่ศรีสะเกษ เขต 3 ผลการวิจัยสรุปได้ว่า ในด้านการพัฒนาหลักสูตรปฐมวัย ด้านการพัฒนากระบวนการเรียนรู้ ด้านการวัดและประเมินผลระดับปฐมวัย ด้านการวิจัยเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษาปฐมวัย ด้านการพัฒนาสื่อ นวัตกรรมและเทคโนโลยี เพื่อการศึกษาปฐมวัย ด้านการพัฒนาแหล่งการเรียนรู้ปฐมวัย ด้านการนิเทศ การศึกษาระดับปฐมวัย ด้านการแนะแนว การศึกษาปฐมวัย ด้านการประกันคุณภาพปฐมวัย ด้านการส่งเสริมความรู้ปฐมวัยแก่ชุมชน ด้านการประสานความร่วมมือการพัฒนาวิชาการพัฒนาปฐมวัย และด้านการส่งเสริมและการสนับสนุนด้านวิชาการปฐมวัย ผลการวิจัยพบว่า ความคิดเห็นระหว่างผู้บริหารสถานศึกษา และครูผู้สอนระดับปฐมวัย มีสภาพและปัญหาในการบริหารงานวิชาการระดับปฐมวัย ทั้ง 12 ด้าน โดยรวมและรายด้านทุกด้านอยู่ในระดับปานกลาง เมื่อเปรียบเทียบความคิดเห็นระหว่างผู้บริหารสถานศึกษา และครูผู้สอนระดับปฐมวัยในสถานศึกษามีสภาพ การบริหารวิชาการทั้ง 12 ด้าน โดยรวมและรายด้านทุกด้าน พบว่า ไม่แตกต่างกันเมื่อเปรียบเทียบความคิดเห็นของผู้บริหารสถานศึกษาและครูผู้สอนระดับปฐมวัย ในสถานศึกษามีปัญหาการบริหารงานวิชาการ ทั้ง 12 ด้าน โดยรวมพบว่าแตกต่างกัน เมื่อแยกเป็นรายด้านพบว่า ด้านการพัฒนาสื่อ นวัตกรรมและเทคโนโลยีเพื่อการศึกษาปฐมวัย ด้านการพัฒนาแหล่งเรียนรู้ปฐมวัย ด้านการนิเทศ การศึกษาระดับปฐมวัยมีระดับปัญหาแตกต่างกัน

ถนอมรัตน์ สิริเสณี (2549, บทคัดย่อ) ศึกษาวิจัยเรื่อง การบริหารงานวิชาการของโรงเรียนเทศบาล สังกัดเทศบาลเมืองกระทุ่มแบน มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาสภาพการบริหารงานวิชาการของโรงเรียน สังกัดเทศบาลเมืองกระทุ่มแบน เพื่อศึกษาปัญหาการบริหารงานวิชาการของโรงเรียน สังกัดเทศบาลเมืองกระทุ่มแบน ผลการวิจัยพบว่า สภาพการบริหารงานวิชาการของโรงเรียนเทศบาล สังกัดเทศบาลเมืองกระทุ่มแบนในภาพรวมทั้ง 12 ด้านอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า อยู่ในระดับมาก 11 ด้าน และอยู่ในระดับปานกลาง 1 ด้าน คือ การส่งเสริมและสนับสนุนงานวิชาการแก่บุคคล ครอบครัว หน่วยงาน และสถาบันอื่นที่จัดการศึกษา ปัญหาในการบริหารงานวิชาการของโรงเรียนเทศบาล สังกัดเทศบาลเมือง กระทุ่มแบนในภาพรวมทั้ง 12 ด้าน อยู่ในระดับน้อย เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า อยู่ในระดับน้อยทุกด้าน

พัชรินทร์ อาลัยลักษณ์ (2549, หน้า 45) ศึกษาวิจัยเรื่อง สภาพการจัดการศึกษาขององค์การบริหารส่วนตำบลในศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก อำเภอน้ำพอง จังหวัดขอนแก่น มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาและเปรียบเทียบสภาพการจัดการศึกษาขององค์การบริหารส่วนตำบลในศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก

อำเภอป่าพอง จังหวัดขอนแก่น ผลการวิจัยพบว่า มีการจัดหาและผลิตสื่อฯ เพื่อพัฒนาเด็กด้านทักษะกระบวนการคิดและทักษะทางภาษา ความเจริญเติบโตของกล้ามเนื้อ และประสาทสัมผัสห้าอยู่ในระดับมาก

อภิรดี มนุษย์พันธุ์ (2551, บทคัดย่อ) ศึกษาวิจัยเรื่อง การนิเทศงานวิชาการของหน่วยศึกษานิเทศก์ โรงเรียนในสังกัดเทศบาลนครเชียงใหม่มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาสภาพการนิเทศงานวิชาการของหน่วยศึกษานิเทศก์ สำนักการศึกษา เทศบาลนครเชียงใหม่ ตามการรับรู้ของครูในโรงเรียนสังกัดเทศบาลนครเชียงใหม่ และเพื่อศึกษาแนวทางการปรับปรุงการนิเทศงานวิชาการของหน่วยศึกษานิเทศก์ และความต้องการการนิเทศของพนักงานครูเทศบาลในสังกัดเทศบาลนครเชียงใหม่ ผลการวิจัยพบว่า ในภาพรวมการนิเทศงานวิชาการของหน่วยศึกษานิเทศก์ โรงเรียนในสังกัดเทศบาลนครเชียงใหม่ มีการปฏิบัติอยู่ในระดับปานกลาง และเมื่อพิจารณาการนิเทศทั้ง 4 ด้าน ได้แก่ ด้านหลักสูตรและการนำหลักสูตรไปใช้ ด้านการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน ด้านสื่อการเรียนการสอน และด้านวัดผลและประเมินผล พบว่า มีการปฏิบัติอยู่ในระดับปานกลางทั้งหมดเช่นกัน

ชูเกียรติ เทพอาริพันธ์ (2551, หน้า 75) ศึกษาวิจัยเรื่อง การบริหารจัดการศูนย์พัฒนาเด็กเล็กบ้านเขาหิน องค์การบริหารส่วนตำบลบ่อวิน อำเภอศรีราชา จังหวัดชลบุรี มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาปัญหาและประสิทธิภาพการดำเนินงานศูนย์พัฒนาเด็กเล็กบ้านเขาหิน และศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างปัญหาการดำเนินงานศูนย์พัฒนาเด็กเล็กกับประสิทธิภาพการดำเนินงานศูนย์พัฒนาเด็กเล็กบ้านเขาหิน องค์การบริหารส่วนตำบลบ่อวิน อำเภอศรีราชา จังหวัดชลบุรี ผลการวิจัยพบว่า ปัญหาการดำเนินงานศูนย์พัฒนาเด็กเล็กด้านวิชาการและการจัดกิจกรรมตามหลักสูตร โดยรวมมีปัญหาในระดับต่ำ

ธนพล ดอนชวนชม (2552, หน้า 83, 125) ศึกษาวิจัยเรื่อง แนวทางการพัฒนาศูนย์พัฒนาเด็กเล็กสังกัดองค์การบริหารส่วนตำบลกองแขก อำเภอแม่แจ่ม จังหวัดเชียงใหม่ มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาปัญหาและความต้องพัฒนาศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก และเสนอแนวทางการพัฒนาศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก สังกัดองค์การบริหารส่วนตำบลกองแขก อำเภอแม่แจ่ม จังหวัดเชียงใหม่ ผลการวิจัยพบว่า ในภาพรวมปัญหาด้านการจัดประสบการณ์มีปัญหาอยู่ในระดับปานกลาง ปัญหาด้านการจัดประสบการณ์ในส่วนขององค์ประกอบด้านการนิเทศการจัดประสบการณ์ผู้ดูแลเด็ก พบว่าการวางแผนงานหรือโครงการเกี่ยวกับการนิเทศ มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับน้อย และแนวทางการพัฒนาศูนย์พัฒนาเด็กเล็กสังกัดองค์การบริหารส่วนตำบลกองแขกอำเภอแม่แจ่มจังหวัดเชียงใหม่ พบว่า ควรจัดให้บุคลากรของศูนย์พัฒนาเด็กเล็กเข้ารับอบรมการใช้หลักสูตรการศึกษาปฐมวัยเพื่อให้ความรู้ความสามารถเรื่องการใช้หลักสูตร ควรมีการจัดทำแบบประเมินพัฒนาการผู้เรียนก่อนเรียน

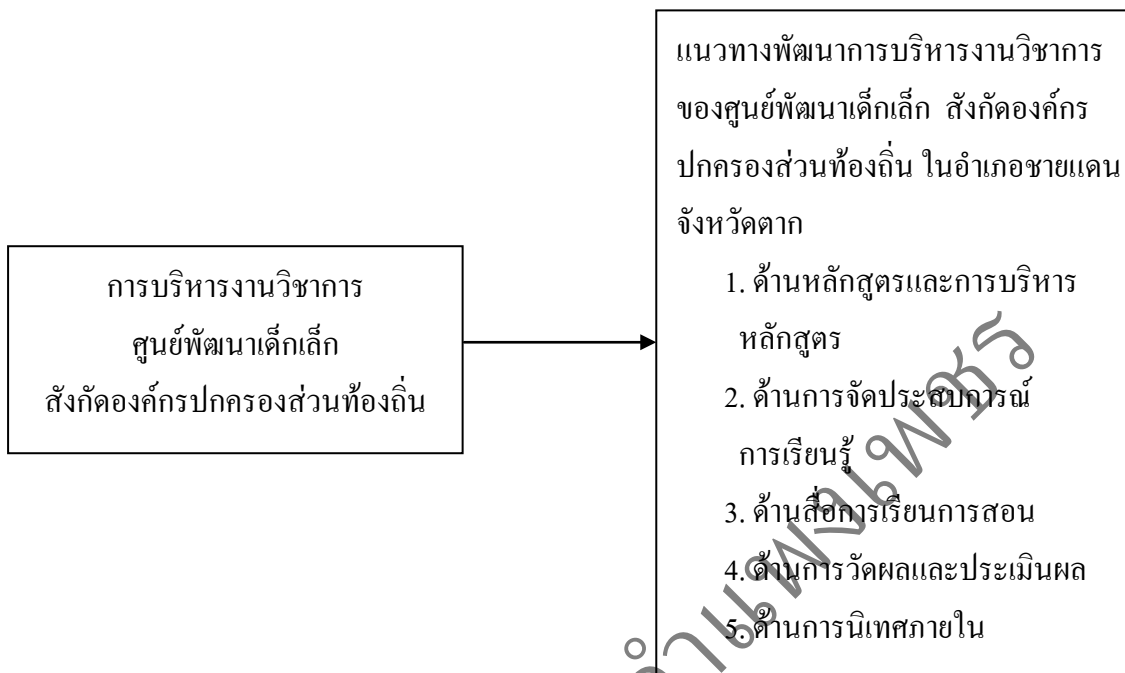
ระหว่างเรียนและหลังเรียน ของผู้ดูแลเด็กเพื่อเป็นข้อมูลพื้นฐานของผู้ดูแลเด็กในการจัดประสบการณ์ต่าง ๆ และควรมีการจัดให้มีการนำผลการประเมินไปปรับปรุงพัฒนาการของเด็ก เพื่อให้ได้ทราบจุดแข็งและจุดอ่อนของพัฒนาการเด็กและนำข้อมูลที่ได้มาปรับปรุงการจัดประสบการณ์เด็กในพัฒนาการด้านต่าง ๆ ควรจัดให้มีการนิเทศแบบมีส่วนร่วมในรูปแบบของคณะกรรมการ โดยจัดให้มีการตรวจสอบผลการปฏิบัติงานของผู้ดูแลเด็กจากคณะกรรมการทุกฝ่าย พร้อมทั้งจัดให้มีการวางแผนงานหรือโครงการเกี่ยวกับการนิเทศระหว่างคณะกรรมการและบุคลากรศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก ภูวดล ภูอาภรณ์ (2552, หน้า 87) ศึกษาวิจัยเรื่องปัญหาการบริหารงาน ศูนย์พัฒนาเด็กเล็กขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในเขตอำเภอยางตลาด จังหวัดกาฬสินธุ์ มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาและเปรียบเทียบระดับปัญหาการบริหารงานศูนย์พัฒนาเด็กเล็กขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในเขตอำเภอยางตลาด จังหวัดกาฬสินธุ์ ตามความคิดเห็นของบุคลากรที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาระดับปฐมวัยในศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก ผลการวิจัยพบว่า ปัญหาการบริหารงานศูนย์พัฒนาเด็กเล็กด้านวิชาการเกี่ยวกับการวัดและประเมินผลพัฒนาการของผู้เรียนอย่างสม่ำเสมอมีปัญหาอยู่ในระดับมาก

จรรยา ชินลี (2552, หน้า 51, 58) ที่ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง แนวทางพัฒนาการจัดการศึกษาระดับปฐมวัยของศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก ในเขตอำเภอแมริม จังหวัดเชียงใหม่ มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาสภาพปัจจุบัน ปัญหา และแนวทางพัฒนาการจัดการศึกษาระดับปฐมวัยของศูนย์พัฒนาเด็กเล็กสังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในเขตอำเภอแมริม จังหวัดเชียงใหม่ ผลการวิจัยพบว่า ครูผู้ดูแลเด็กร้อยละ 60 มีความรู้ความเข้าใจในการจัดประสบการณ์สำหรับเด็ก และได้จัดทำแผนการจัดประสบการณ์เป็นรายสัปดาห์โดยยึดแผนการจัดประสบการณ์ของกรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่นเป็นหลัก และมีการปรับแผนให้เข้ากับบริบทของชุมชนในการจัดประสบการณ์แต่ละวันจะจัดกิจกรรมสำหรับเด็กให้ครบ 6 กิจกรรม ได้แก่ กิจกรรมเคลื่อนไหวและจังหวะ กิจกรรมเสริมประสบการณ์ กิจกรรมกลางแจ้ง กิจกรรมสร้างสรรค์ กิจกรรมเสรี กิจกรรมกลางแจ้ง และกิจกรรมเกมการศึกษา และพบแนวทางพัฒนาในเรื่องการเปิดโอกาสให้ผู้ปกครองเข้ามามีส่วนร่วมในการประเมินพัฒนาการน้อย ควรให้ชุมชน ผู้ปกครองและผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาเข้ามามีส่วนร่วมในการวางแผนด้วย

จากการศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องดังกล่าว ผู้วิจัยอาจสรุปได้ว่า งานวิชาการเป็นงานหลักและงานสำคัญที่สุด ที่ผู้บริหารควรให้ความสำคัญ โดยเฉพาะการจัดการศึกษาปฐมวัย เพราะเป็นวัยที่มีความสำคัญและเป็นวัยที่เริ่มต้นต่อการพัฒนา ในด้านหลักสูตรและการบริหารหลักสูตร ผู้บริหารและครูผู้สอน ต้องทำความเข้าใจให้มากกับแนวการจัดประสบการณ์การเรียนรู้ เพื่อให้สามารถนำหลักสูตรไปใช้ให้สอดคล้องกับแนวการจัดประสบการณ์การเรียนรู้ ของเด็กปฐมวัย

และผู้บริหารต้องเป็นผู้นำในการพัฒนาหลักสูตร พร้อมทั้งในด้านการจัดการเรียนการสอน ต้องมีการประเมิน นิเทศ ติดตาม เพื่อให้ครูผู้สอนสามารถดำเนินกิจกรรมการเรียนการสอน ได้อย่างมีประสิทธิภาพ ทั้งนี้ ผู้บริหารต้องมีการสนับสนุนในการจัดหาวัสดุ อุปกรณ์ สื่อการเรียนการสอน นวัตกรรมและเทคโนโลยีที่ทันสมัย เพื่อให้สถานศึกษามีความพร้อมทั้งสภาพภายนอกและภายใน และควรส่งเสริมให้ครูผู้สอนผลิตสื่อให้เพียงพอและเหมาะสมกับการพัฒนาการของเด็ก ในด้านการวัดผลและประเมินผู้บริหารควรมีบทบาทในการติดตาม เพื่อให้เกิดประสิทธิภาพในการปฏิบัติงาน และบรรลุเป้าหมายร่วมกัน และครูผู้สอนควรมีการประเมินพัฒนาการของเด็กอย่างต่อเนื่อง โดยคำนึงถึงความแตกต่างระหว่างบุคคล และมีวิธีการวัดผลและประเมินพัฒนาการของเด็กที่หลากหลาย เพื่อให้สามารถสรุปพัฒนาการของเด็กได้อย่างถูกต้อง และสามารถจัดกิจกรรมที่เหมาะสมและสอดคล้องกับความสามารถของเด็ก ส่วนการนิเทศภายใน ถือเป็นหน้าที่ของผู้บริหาร โดยตรงที่จะต้องมีการนิเทศภายในอย่างเป็นระบบและสม่ำเสมอ เพื่อเป็นการกระตุ้นให้บุคลากรในโรงเรียน ได้พัฒนาตนเองและพัฒนาการเรียนการสอนให้บรรลุจุดมุ่งหมายร่วมกันอย่างมีประสิทธิภาพ

จากการศึกษาแนวคิดและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการบริหารงานวิชาการ และการบริหารงานวิชาการระดับปฐมวัย ของนักวิชาการหลายท่าน รวมทั้งการศึกษาโครงสร้างการบริหารงานของศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก สังกัดกรมส่งเสริมการปกครองส่วนท้องถิ่น ในขอบข่ายงานวิชาการ ผู้วิจัยจึงได้กำหนดแนวทางการพัฒนาการบริหารงานวิชาการตามโครงสร้างการบริหารงานของศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก สังกัดกรมส่งเสริมการปกครองส่วนท้องถิ่น (2551) ไว้ 5 ด้าน คือ ด้านหลักสูตรและการบริหารหลักสูตร ด้านการจัดประสบการณ์การเรียนรู้ ด้านสื่อการเรียนการสอน ด้านการวัดผลและประเมินพัฒนาการ และด้านการนิเทศภายใน แสดงดังกรอบแนวคิดในการวิจัยได้ดังนี้

ภาพที่ 3 แสดงกรอบแนวคิดในการวิจัย

มหาวิทยาลัยราชภัฏกำแพงเพชร